

Ainevaldkond „Sotsiaalsained“ - ajalugu, ühiskond PK II ja III kooliaste

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Sotsiaalsainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaalsainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisharjumusi, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 5) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

1.2. Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonda kuulub 2 õppainet, mille taotletavate õpitulemuste saavutamiseks on arvestuslikud nädalatunnid kooliastmeti järgmised:

õppeaine	II kooliaste	III kooliaste
ajalugu	3 (5. kl. 1 tund, 6. kl. 2 tundi)	6 (7., 8., 9. kl – 2 tundi)
ühiskonnaõpetus	1 (6. klass tund)	2 (9. kl. 2 tundi)

Õppeaine nädalatundide jagunemine kooliastmete sees ja õppesisu klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas arvestusega, et õpitulemused ning kooliastmete lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud oleksid saavutatavad.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaالainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval.

Sotsiaالainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjusetagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Sotsiaالainete pädevusega taotletakse toimetulekut iseendaga, lähikonnas ning ühiskonnas.

Kodanikuks olemist määratletakse kui võimet tegutseda vastutustundliku kodanikuna ja osaleda ühiskonnaelus. Sotsiaalse pädevuse ruumilisele haardele lisandub ajaline/ajalooline mõõde.

Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks olulisi teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused aktiivse kodaniku kujunemiseks ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks.

Sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil oma tundeid väljendada, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas.

Omandatakse teadmisi majandusest, tööturust, maksundusest, õpitakse tegema otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult. Sotsiaالainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelise mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega.

Sotsiaالainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõigluslikkuse, sh soolise võrdõigluslikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmisoleku ühiskonnaellu sekkuda ja olla edukas elukestvas õppes ja tööturul.

Õppesisu valib aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud teadmised, oskused ja hoiakud, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatavad.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Sotsiaalvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut õpilastel. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaülevalt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada oma väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel.

Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ja võtta vastutust oma õppimise eest.

Põhikoolis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õpe ja kasvatuse rõhuasetustest ning lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) oleks mõõdukas, jaotuks õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätkaks piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 5) võimaldatakse nii individuaalset, paaris- kui ka rühmas õpet, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid;
- 6) kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
- 7) rakendatakse uurivat õpet ja kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 8) rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid;
- 9) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik.

Õppetegevuse kaudu laiendatakse ainevaldkonna teadmisi ja kujundatakse oskusi.

Ajalooõpetus on valdavalt uurimispõhine, kasutatakse esmaseid ja teiseseid allikaid.

Kõikides sotsiaالainetes tuleb lisaks põhiteemadele käsitleda ka ühiskonnas asetleidvaid muutusi ning kasutada õppe ilmetamiseks näiteid ümbritsevast elust.

1.6. Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut.

Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja –hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta.

Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust.

Õppeteema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid.

Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui ka tulemust.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide ja kohanimedele, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme.

Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanust, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja –nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu.

Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusvärsuse üle otsustamist.

Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldusja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

1.7. Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivaldavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- 2) internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- 2) kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

2. Ainekavad

2.2. Ajalugu

2.2.1. Õppeaine kirjeldus

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolisemõtlemissuutlikkuse kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjust ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatusest ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi.

Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjust. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga.

Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust

ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõimimine ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;

6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust

on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.

2.2.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliaste ja III kooliaste

1. Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
2. Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
3. Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.
4. Teab näiteid kodukoha minevikust.
5. Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
6. Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
7. Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
8. Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
9. Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.

10. Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
 11. Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.
 12. Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.
 13. Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.
 14. Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.
 15. Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.
1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
 2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
 3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
 4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
 5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
 6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
 7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
 8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
 9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
 10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
 11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
 12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsioonipõhjal järeldusi.
 13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
 14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
 15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
 16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

2.2.3. Õpitulemused

II kooliastmes alustatakse ajalooõpinguid algõpetusest, mille raames õpitakse tundma

*ajaarvamist ja allikaid,

*tehakse tutvust ajaloo sündmuste,

*isikute ja eluoluga minevikus.

*Käsitletakse valitud näiteid muinas- ja vanaajast, vanadest idamaadest, Vana-Kreeka ja VanaRooma ajaloost.

Õpilane:

1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: *eKr.*, *pKr*, *sajand*, *aastatuhat*, *ajatelg* **jt**;

2) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid;

3) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust;

4) kasutab perekonnaloo uurimisel eritüübilisi allikaid;

5) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut;

6) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid;

7) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus;

8) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;

9) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;

10) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust;

11) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid;

12) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjust;

13) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat;

14) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;

15) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;

16) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi;

17) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas;

18) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;

19) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised;

20) toob näiteid ravivõtete ja tervishoiu kohta eri aegadel;

21) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus.

III kooliastmes käsitletakse valitud näiteid keskajast, uusajast ja olulisemaid suundumusi

lähiajaloos.

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
- 7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- 8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- 9) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos;
- 10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 11) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas;
- 12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
- 13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
- 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;
- 16) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel;
- 17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;
- 19) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;
- 20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval;

- 23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
- 24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
- 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- 28) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja;
- 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;
- 32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega.

2.3. Ühiskonnaõpetus

2.3.1. Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises.

Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvale õppele.

Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest.

Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva.

II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aiena.

II kooliastmes tutvub õpilane oma

lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga,

keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koosseksisteerimisele. äsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid.

Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Oluline on pöörata tähelepanu kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus.

Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö kavandamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja võimaluse korral rakendatakse seda praktikas, nt demokraatia koolis, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus kodukohas jm.

Aktiivseks kodanikuks olemine tähendab kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse praktilise õppe võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt õpilaste võimekuse piires koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses).

Õppes kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi.

2.3.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliaste

1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi
3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.
4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted:
 1. Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.

2. Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond.
3. Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob 16 saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.
5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.
6. Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
7. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.
8. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
9. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.
10. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti
11. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.
12. Käitub teadliku tarbijana.

III kooliaste

1. Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.
2. Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond.
3. Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob näiteid, milliseid tagajärgi üksikisikule toob endaga demokraatia hävimine.
4. Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele.
5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.
6. Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.
7. Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta.
8. Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.
9. Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.
10. Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost.
11. Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.
12. Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.
13. Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest.
14. Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.

15. Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.

16. Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

2.3.3. Õpitulemused

II kooliastmes käsitletakse sotsiaalseid suhteid, vabatahtliku tegevuse võimalusi ja tähtsust, demokraatia põhimõtteid, toimimist ja õpilase võimalusi selles osaleda ning töö ja tarbimise teemasid.

Õpilane:

- 1) teab Läänemere-äärseid riike ja näitab neid kaardilt;
- 2) esitab positiivseid ja negatiivseid näiteid riikidevahelisest koostööst või selle puudumisest;
- 3) toob näiteid koostööst oma kogukonnas: kodanikuühendused ja -algatused, noorte organiseeritud koostöövormid;
- 4) loetleb kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi;
- 5) leiab eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena;
- 6) nimetab inimõigusi ja selgitab nende olulisust;
- 7) nimetab lapse õigusi ja kohustusi, märkab laste õiguste rikkumist ja otsib vajaduse korral abi;
- 8) toob näiteid, kuidas inimeste õigused on seadusega kaitstud;
- 9) kaitseb seisukohta, et keegi ei ole seadustest kõrgemal;
- 10) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis, selgitades õpilasesinduse rolli koolielu kujundamisel;
- 11) osaleb oma klassi otsustusprotsessides demokraatia põhimõtteid arvestades;
- 12) leiab ja võrdleb erinevatest allikatest pärit infot;
- 13) selgitab fakti ja arvamuse erinevust, toob näiteid;
- 14) kasutab viitamist nõuetekohaselt;
- 15) tunneb ära ja toob näiteid kultuurikonfliktide ja kultuurilise diskrimineerimise kohta;
- 16) mõistab, et inimesed võivad näha maailma erinevalt;
- 17) toob näiteid erinevatest kultuurinähtustest, millega ta on kokku puutunud;
- 18) toob näiteid, milliste tunnuste põhjal saab inimene end kultuuriliselt määratleda;
- 19) toob näiteid isikut tõendavate dokumentide õigest ja valest kasutamisest;
- 20) loetleb tervise- ja turvalisuseohtusid, oskab ohu korral abi otsida;
- 21) nimetab ohtusid internetis ja selgitab, kuidas end nende eest kaitsta, käitub ohutult;
- 22) teab internetipanga ja pangakaardi kasutamisega seotud ohtusid ja käitub turvaliselt;
- 23) oskab oma aega ja tegevusi planeerida;

- 24) toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest;
- 25) koostab eelarve etteantud piirides;
- 26) kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid;
- 27) selgitab näidete põhjal vajaduste, soovide ja võimaluste erinevusi.

III kooliastmes käsitletakse ühiskonda, ühiskonnaelu valdkondi ja sotsiaalseid suhteid ning riigi ja valitsemisega seotud teemasid.

Õpilane:

- 1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja ittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid;
- 2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
- 3) teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid;
- 4) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;
- 5) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 7) selgitab avaliku konkursi tähtsust;
- 8) teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;
- 9) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;
- 10) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;
- 11) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;
- 12) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;
- 13) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;
- 14) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;
- 15) märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;
- 16) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 17) selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele;
- 18) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;

- 19) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;
- 20) teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 21) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 22) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;
- 23) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga;
- 24) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 25) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 26) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- 27) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;
- 28) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;
- 29) märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi;
- 30) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;
- 31) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;
- 32) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 33) analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist;
- 34) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;
- 35) toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas;
- 36) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpitu olukorras asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.

II kooliaste

1. Üldosa. II kooliaste. Ajalugu

II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Teab, ajaloo põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.

Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.

Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.

Teab näiteid kodukoha minevikust.

Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.

Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.

Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.

Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.

Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.

Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.

Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.

Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.

Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.

Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.

Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

II kooliastmes alustatakse ajalooõpinguid algõpetusest,

mille raames õpitakse tundma ajaarvamist ja allikaid,

tehakse tutvust ajaloo sündmuste, isikute ja eluoluga minevikus.

Käsitletakse valitud näiteid muinas- ja vanaajast, vanadest idamaadest, Vana-Kreeka ja VanaRooma ajaloost.

Õpilane:

1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr., pKr, sajand, aastatuhat jt; 5., 6. klass

2) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid; 5., 6. klass

3) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust; 5., 6. klass

4) kasutab perekonnaloo uurimisel eritüübilisi allikaid; 5., 6. klass

5) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut; 5., 6. klass

6) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid; 5., 6. klass

7) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; 5., 6. klass

- 8) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; 5., 6. klass
- 9) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; 5., 6. klass
- 10) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust; 5., 6. klass
- 11) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid; 5. klass
- 12) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; 5., 6. klass
- 13) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat; 5., 6. klass
- 14) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; 6. klass
- 15) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust; 6. klass
- 16) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi; 6. klass
- 17) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas; 6. klass
- 18) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; 5., 6. klass
- 19) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; 5., 6. klass
- 20) toob näiteid ravivõtete ja tervishoiu kohta eri aegadel; 6. klass
- 21) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus. 6. Klass

2. Ainekavad

Ajalugu 5. klass, ajaloo algõpetus

Ajaloo algõpetuse peamine eesmärk on

***huvi äratamine ajaloo vastu ning**

***ajaloo õppeks tarvilike teadmiste ja oskuste kujundamine.**

Õppetöös soovitav kasutada mängulist, aktiivse tegevuse keskset, arutelu- ja lugudepõhist käsitlust.

Õppetöös kasutatakse erinevaid ajalooallikaid ning minevikust jutustavaid pilte, lugusid, filme jne.

Õpilased tutvuvad ajaloo põhimõistetega ning kujundatakse ja arendatakse mitmesuguseid oskuseid:

***ajas orienteerumine,**

***oskus töötada erinevate ajalooallikatega,**

***funktsionaalne kirjaoskus,**

***küsimuste esitamine ning neile vastamine,**

***informatsiooni hankimine ja selle usaldusväärsuse hindamine,**

***koostööoskus ja loovus,**

***kasutatakse ajalooalast sõnavara.**

Arutletakse mineviku erinevate esituste ja tõlgenduste üle.

Õpitakse:

- *kasutama ajatelge ja ajalookaarti ning
- *täitma kontuurkaarti,
- *koostama lühijuttu ja/või koostama teksti põhjal kava.

Soovitav on teha õppekäike, osaleda muuseumi- ja arhiivitundides. Niipalju kui võimalik toetutakse koduloolisele ainekule.

Teemade valiku ja nende sügavusastme valiku üle otsustab õpetaja.

Võimalus on vaadelda sündmusi ja isikuid eri ajaperioodidel või läheneda Eesti ajaloo vaatenurgast.

Käesoleva kontseptsiooniga taotletakse kolme peamist eesmärki:

1. toetada ajalooõpetuse nõ lähemalt kaugemale liikumise printsiipi (**kodukoha ajaloo tundmine ja kohaliku kultuuripärandi väärtustamine**);
2. erinevate õpioskuste kujundamine ning ajaloolaste teadmiste ja pädevuste omandamine;
3. **Eesti ajaloo kaudu õpetajatele valikute pakkumine**, et oleks võimalik õppe korraldamisel **leida ainet eri ajastustest viisil, mis toetaks õpilaste huvi ajaloo vastu.**

5. klassis ei eeldata süstemaatiliste teadmiste kujunemist.

Sama põhimõtet peaks järgima ka teadmiste kontrollimisel. Soovitav on mitte kontrollida enam kui ühte õpitut teemat korraga.

5.klassis läbitavad teemad:

1. Ajaarvamine ja ajalooallikad

Teema olulisus

Maailmas on erinevaid ajaarvamise alguspunkte. Ajaloo **periodiseerimine on kokkuleppeline** ning ajaloolased teevad seda selleks, et **lihtsustada** mineviku uurimist. Erinevad rahvad loevad ajaarvamise alguseks neile tähtsaid sündmusi. Minevikust rääkimisel **tugineme aastaarvudele**, mis aitavad õppida tajuma aja kulgu, et saada paremini aru minevikus aset leidnud sündmustest ja protsessidest, muutustest ja järjepidevusest nii maailma kui ka Eesti ajaloos ning isiklikus elus.

Õppides kasutama aja mõistetega seonduvaid sõnu, fraase ja kronoloogiat kujuneb õpilasel oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid, **mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist.**

Ajaloolane taastab minevikku **ajalooallikate abil** ning seletab kõike tagantjärele, lähtudes sellest, kuidas me praegu varem toimunud aru saame.

Kõik, mis meid ümbritseb, võib olla ajalooteadmiste allikas. Küsitledes oma vanemaid või uurides vanu dokumente võib õpilane **ise luua** uut ajalooteadmist. Üht sündmust võib kirja panna erinevalt, autoril on oma hoiakud ja seisukohad, ajalooallikaid uurides ja kõrvutades teeb ta järeldusi.

Töö ajalooallikatega on üheks ajalooteaduse uurimismeetodiks. Nende abil saame mõõta meie teadmiste õigsust minevikust.

Töö allikatega arendab õpilasel:

- *oskust **kriitiliselt mõelda,**
- ***teha järeldusi,**
- ***luua seoseid,**
- ***kujundada oma seisukoht ning seda põhjendada.**

Oskus kriitiliselt mõelda ning allikaid analüüsida võimaldab õpilasel:

- ***hinnata nende usaldusväärsust,**
- *kasutada teabeallikaid eesmärgipäraselt,
- *oriendatuda meediaväljas,
- *tunda ära propagandat ja manipuleerimist ning
- *kujundab õpilase suutlikkust olla infoväljas iseseisev otsustaja.

2. Elu muinasajal. Muistne vabadusvõitlus.

Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Teema olulisus

Mineviku tundmine on alus tänapäeva mõistmiseks, olemasoleva **väärtustamiseks** ja tulevikusuundumuste prognoosimiseks.

Kodukoha ajalooga tutvumine aitab õpilasel luua käsitletava teema ja paikadega **isikliku seose** ning väärtustada kohalikku ajaloo- ja kultuuripärandit.

Mineviku vastu **huvi äratamise** ning ajaloosündmuste, ajalooliste isikute ja eluoluga tutvuse tegemine arendab õpilase **mina- ja maailmapilti** ning aitab mõista ühiskonnas toimunud muutusi erinevatel ajaperioodidel ja nende mõju tänapäeval ja näha kõiges selles erinevaid **põhjuse-tagajärje seoseid**.

3. Eluolu keskajal

4. Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil

Teema olulisus

Suurema osa ajaloost on peetud sõjalist jõudu ainsaks riikidevaheliste tülide lahendamise vahendiks. Inimkonna tuhandetesse aastatesse ulatuvas ajaloos on inimesed sõdinud tunduvalt rohkem, kui elanud üksmeeles. Ajaloos on nii lühiajalisi sõjalisi kokkupõrkeid, mis on kestnud mõned päevad ja nädalad, kuid ka kümneid aastaid väldanud sõdu. Sõjad on hävitanud suuri riike ja sünnitanud uusi suurvõime.

16.-18. sajandil toimunud sõjad muutsid oluliselt Eesti poliitilist olukorda. Kõige paremini kajastavad neid muutusi ajalookaardid. Kujundatakse oskust orienteeruda ajas ja töötada allikate ja kaardiga, õpitakse tundma isikuid, kelle otsustel oli mõju Euroopa ja Eesti ajaloole, sh kodukandile.

5. Eluolu uusajal

6. Kooliharidus uusajal

7. Rahvuslik ärkamisaeg

8. Eesti iseseisvumine

9. Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel, eluolu

10. Eesti ja Teine maailmasõda

11. Nõukogude aeg

12. Iseseisvuse taastamine

5. klass ajalugu

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitusel, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitusel	Kontroll ja hindamine
1. Ajaarvamine ÕPILANE:	eKr,	Õpetaja võib koostada ise teemakohaseid materjale või kasutada omal valikul RÕK-is pakutavaid järgmisi materjale:	ÜLDPÄDEVUSED:	Õpetaja võib koostada ise teemakohaseid materjale või kasutada omal valikul RÕK-is pakutavaid järgmisi materjale:	Õpetaja võib koostada ise teemakohaseid materjale või kasutada omal valikul RÕK-is pakutavaid järgmisi materjale. Õpetaja toetab ja abistab, kus vaja. Õpilane: *joonistab ajajoone,

*kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, rooma number, araabia number *paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; *lahendab ajatelje abil ülesandeid *mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist *jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest) - esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu	pKr sajand, aastatuhat, ajatelg, rooma number, araabia number	Sõnad: Jaan Kaplinski võib lugeda luuletust või kuulata lauluna. Esitus: mõõtmine http://www.slideshare.net/Jarveotsaajalugu/aja-mtmine Vestlus ajast, kuidas vanasti aega mõõdeti. (veekell, päikesekell, liivakell, kalendrid), näitlikustada vahenditega. Ajaloo jagamine on tinglik. Mineviku uurimise ja mõistmise lihtsustamiseks jagatakse ajalugu perioodideks (sedelid ajaloo perioodidega, mida saab järjestada, asetada ajajoone peale). Ka koolis õpime me ajalugu perioodide kaupa. Õpetaja tutvustab ajajoont, *märgib peale Kristuse sünni ja selgitab, mis on *tänapäevase ajaarvamise alus.	matemaatika-pädevus - kasutab matemaatikale omaseid sümboleid ning meetodeid. 1) õpetajal on valitud daatumeid ajaloo erinevatest perioodidest - sajandite määramine ja ajajoonele kandmine; 2) arvutatakse, kui palju on teatud sündmusest möödunud. Kuidas tuleb arvutada siis, kui sündmus toimus eKr ja kuidas siis, kui sündmus toimus pKr. õpipädevus - ajajoon kui oluline ajaloolane mõiste, selle kasutamine. Tahvlil ajajoon, võib tutvustada, kuidas ajajoont erineval viisil kujutada saab; õpilane joonistab ise ajajoone, märgib selle peale Kristuse sünni, vanade kreeklaste ja roomlaste, islamiusuliste ajaarvamise sündmused ja daatumid. digipädevus – võib koostada digivahendite abil ajajoone: https://www.timetoast.com/timelines/dipity-online-timeline;	Kuidas minevikust saab ajalugu? (õpetajale) https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetilise-osa/aeg-loos/kuidas-minevikust-saab-ajalugu Ajaarvamine: https://eelmine.ee/koolikott.ee/kogumik/27179-Ajaarvamine ja https://e-koolikott.ee/en/oppe-materjal/27179-Ajaarvamine/248981 Sajandite määramine: https://sisulooma.ee/koolikott.ee/node/2195 Ajalooga seotud mõisted: https://wordwall.net/et/resource/4723958/ajalugu/m%C3%B5isted-ptk-1-4-inimesed-ajas-5kl Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video 7, Ajaarvamine https://www.youtube.com/watch?v=qTWQI0EsiF8	kannab sellele aastaarvud, *järjestab ajalooperioode; paigutab sündmused õigesti ajalooperioodi, *arvutab, palju aega on mingist sündmusest möödunud, *joonistab oma elu ajatelje ning kirjutab iga eluaasta kõrvale need sündmused, mida peab oma elus tähtsaks, *leiab kõrvale sündmusi Eesti või maailma ajaloost, *määrab sajandi ja aastatuhande rooma ja araabia numbreid kasutades. 1) Ajalooperioodid. Ajatelg https://eis.ekk.edu.ee/eis/1ahendamine/2995 2) Ajaperioodid. Ajaarvamine https://eis.ekk.edu.ee/eis/1ahendamine/3390 3) Ajaloosündmuste dateerimine, testi ID 4621: https://eis.ekk.edu.ee/eis/testid/4621 (nõuab sisselogimist).
--	--	---	---	--	--

		*Sajandite määramine ja ajajoonele kandmine. digikeskkondades oma teadmiste- oskuste kinnitamine- kontrollimine. nt teha ajajoon, kus on olemas järgmised sündmused: õpilase sünniaasta, Eesti iseseisvumine, kodulinna rajamine vms. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - Kristuse sünd kui ajaarvamise alus, erinevad sündmused eri rahvastel ajaarvamise alusena. AINEALANE LÕIMING: matemaatika – aja mõõtmine: arvtelje koostamine, sajandite määramine, arvutamine - kui palju aega on ühest sündmusest möödunud?			
1. Ajalooallikad. ÕPILANE: * teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid	Suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis	*Suulise ajalooallika ilmestamiseks regivärsiline rahvalaul, legend, vanasõnad jm või *intervjueerida lähedasi mingi	ÜLDPÄDEVUSED õpipädevus – õpila ne oskab õpitut süstematiseerida ja kasutada ajalooallikate liigitamise näitel. digipädevus – õpilane mõistab, et digivahenditega saab leida ja	Mida hoitakse muuseumis, mida arhiivis? : https://www.ra.ee/oppematerjal/muuseum-ja-arhiiv/?filters=age=pohikooli-ii-aste Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 3,	Ajalooallikate liigitamine erineval viisil, nt a) tabelisse sedelite asetamine, interaktiivsed võimalused, nt https://learningapps.org/display?v=pch90cxjj19 b) suuline tagasiside

*nimetab ja liigitab ajalooallikaid *kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv Iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust		sündmuse teemal kool nõukogude ajal, 20. 08.1991, minu lapsepõlve mängud). Pärast saavad lapsed gruppides jagada mälestusi ja neid võrrelda. Mälestuste puhul tuleb meeles pidada, et teine inimene võis neid sündmuse näha teisest vaatenurgast. *Audiovisuaalne ajalooallikas näitena, nt Eesti Kulturfilmi „Eesti algkool 1939“: https://www.youtube.com/watch?v=0isf3jplIrE Esemelised ajalooallikad, nt “Vanad asjad” https://www.youtube.com/watch?v=gTlQdwioShQ Õpilased lisavad näiteid ajalooallikate kohta. Kus ajalooallikaid hoitakse ja kes nendega töötavad? Pilte muuseumist, arhiivist. Ajalooallikate liigitamine, nt	säilitada infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet – õpilane väärtustab oma kultuuri erinevate ajalooallikatega töötamisel. AINEALANE LÕIMING: muusikaõpetus – regivärsiline rahvalaul kunst – ehituskunst, maalid ajalooallikana; fotod. eesti keel – muistendid, vanasõnad, legendid, müüdid.	Ajaloo uurimine ja ajalooallikad https://www.youtube.com/watch?v=DXnDMvXyqHg&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0Y-z4OCgi&index=3 Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 4, Kirjalikud ajalooallikad ja arhiivid https://www.youtube.com/watch?v=62SNFtqiCf8&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0Y-z4OCgi&index=4 Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 5, Esemelised ajalooallikad, muuseumid, arheoloogia ja muinsuskaitse, osad 1-3 https://www.youtube.com/watch?v=dWaNedAa83Y&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0Y-z4OCgi&index=5&t=2s Ajalooallikad ja nende eesmärgid https://e-koolikott.ee/et/oppe-materjal/15907-Ajaloo-allikad-ja-eesmaargid Muinasaja allikad ja nende uurimine	mänguna: ütlen ajalooallika, sina pead ütlema, mis liiki see on (pall, hernekotike). Suuline arutelu ajalooallikate tähtsusest; ajalooallikate usaldusväärsus. Töö erinevate ajalooallikatega, fotod, rahvalaulud jne. Testide andmekogust EIS: https://eis.ekk.edu.ee/eis), ülesanne Suulised, kirjalikud ja esemelised ajalooallikad (ID 19513 - nõuab EIS-i sisselogimist). Arhiivikool - Mida hoitakse muuseumis ja mida arhiivis? https://www.ra.ee/oppematerjal/muuseum-ja-arhiiv/?filters=
---	--	--	--	---	--

		õigesse lahtrisse kas sedelitena või digitaalse harjutusena. Töö erinevate allikatega: nt fotoga, regilauluga jne. Arhiivikool: 1) “Avastades fotot” https://www.ra.ee/oppematerjal/avastades-fotot/?filters= 2) “1905. aasta lendleht” https://www.ra.ee/oppematerjal/1905-aasta-lendleht/?filters= 3) Kooliolud ja koduõpetus 18. sajandil https://www.ra.ee/oppematerjal/haridusest-18-sajandil/?filters= 4) Ajalugu - igauhe lugu https://www.ra.ee/arhiivitund/ajalugu-igauhe-lugu/?filters= Paleograafia õpituba: nt “Millest jutustab Käsu Hans?” https://www.ra.ee/apps/paleograafia/test.php?test_id=2		https://vara.ee/koolikott.ee/node/941 Eesti esimese filmioperaatori Johannes Pääsukese 2012. aastal digitaalselt taastatud filmid. https://www.youtube.com/playlist?list=PLGm2cHJq7Sk-9A7hSGBQhKIYhFQPHHPK3 Film “Johannes Pääsukese tõeline elu” https://www.efis.ee/et/filmiidid/film/id/18820/ Kuidas me ajaloo suhtleme https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetilise-osa/aeg-loos/kuidas-me-minevikuga-suhtleme Tamm, Marek (2007) Minevik ja selle esitamine. http://keskus.ee/minevik-ning-selle-esitamise-marek-tamm-arutleb-voimaluste-ule-kuidas-kasitleda-moisteid-aeg-ja-lugu-kirjatuk-ona-jarelehuue-kirjastuses-varrak-10-aastat-ilmunud-raamatusarjale-ajalugu-sotsiaal/	
Kasutab perekonnavaloo uurimisel eritüübilisi allikaid	mälestused, intervjuud, fotod,	Koostada ajajoon ning õpilane kannab ajajoonele oma		Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 6	Õpilane koostab enda elu kohta ajajoone, ühele poolele kannab

	videod, päevikud, kirjad jne	sünniaja. Seejärel leiab internetist kuni oma praeguse vanuseni sündmuseid Eesti ja maailma ajaloost, mille kannab ajajoonel (valdkonnad majandus, kultuur, teadus, poliitika, sport jne).		Info otsimine 1-3 https://www.youtube.com/watch?v=pQIEjZDaMEc&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=9 Lisa: mastery.eu - Kristo Siig õppevideod koos ülesannetega (vajab sisse logimist). Reili Reintali magistritöö "Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes" (2013). Miks kasutada filmi ajalooõpetuses? https://drive.google.com/file/d/1r2uWm_A1Ruid-TEa-yY-mh5SGO7D_nqPw/view	oma elus tähenduslikud sündmused ja teisele poolele Eesti või maailma elus olulised sündmused.
<u>2. Elu muinasajal</u> ÕPILANE: toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus teab kodukohaga ja Eestiga seotud muinasaja asulaid ning kirjeldab selle/nende tekkimise ja kujunemise põhjuseid kirjeldab muinasaja inimese eluolu ja selgitab inimese	kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, korilus, küttimine, muinasaja Eesti asustus (kodukohaga seotud), muinaslinnus	Katkend Jaak Sarapuu raamatust „Uru kummalised seiklused muistses Eestis” (lk 151–153) - õpilased loevad gruppides ja teevad teistele gruppidele kokkuvõtte (võib jaotada osadeks) TTS-meetod:	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus - õpilane kasutab õpitut tekstiloomes, hangib infot audiovisuaalsest materjalist. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet – õpilane teab, et eestlaste	Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video 9, Eesti kiviaeg https://www.youtube.com/watch?v=r0zfYixq5R8&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=15 Kristo Siig, 5. klass ajaloo kursus: video 10, Eesti pronksi ja rauaaeg	Töö kaardiga: kontuurkaardi täitmine Teemantluuletus „Muinasägg“ (õpilane kasutab ajaloo mõisteid loovülesande lahendamisel) Pildianalüüs: leiab pildilt üles esemed, mis ei sobi muinasaega. Võrdlemine (Venni diagramm): võrrelda

sotsiaalse rolli kujunemist ühis konna nimetab mõnda avastust /leiutist ja selgitab selle/nende tähtsust		(tean, tahan teada, sain teada). Õpilased täidavad tabeli kaks esimest lahtrit teemal „Eestlaste eluolu muinasajal“: video: https://www.youtube.com/watch?v=Ri7UQmVMqvc Täidetakse tabeli viimane lahter „sain teada“ kahes osas: kahe videolõigu vahel ja viimase lõpus. Järgneb arutelu. Õpilased illustreerivad oma tabeli. Kodukohaga seotud muinasaja asustusega tutvumine (võimalusel) õppekäik): õppematerjali iga maakonna muinasaja kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal” https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b (õpetaja valib jõukohased ülesanded) Kristo Siig videote põhjal võrdleva tabeli täitmine: kiviaeg, pronksiaeg,	käitumislaid on ajaloos muutunud. teabekeskond ja meediakasutus - filmi ja õppevideote vaatamine ning nende võrdlemine; õppekäik teemaga seotud kohta kui füüsiline teabekeskond. AINEALANE LÕIMING: kunstiõpetus - õpilane illustreerib oma teadmiste põhjal eestlaste eluolu muinasajal; kunstniku pildi analüüs. loodusõpetus - kontuurkaardi täitmine, kaardile legendi koostamine. Ajalooatlase kasutamine.	https://www.youtube.com/watch?v=AXLPo5oJcoc&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=16 Film “Välek Vibulane” https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/7317/ ja https://www.youtube.com/watch?v=6l8hKZOR7Y8 Juurde koostada küsimused. Reili Reintali magistratöö <i>Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes (2013)</i> - tööleht “Välek Vibulane” Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna muinasaja kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b Ühe minuti loeng. Kas kiviajal Eesti aladel elanud inimesed jõid piima? http://novaator.err.ee/v/uhe_minuti_loeng/eaf7f5fb-f5ad-	elu muinasajal ja tänapäeval. Empaatiatülesanne: kirjutab lühikese jutu „Kui ma oleksin elanud muinasajal” ning illustreerib selle. Ülesande saab lahendada ka näiteks mõnes digikeskkonnas (Google Drive vms) Grupitöö: õppekäik kodukohaga seotud muinasaja asupaika: teha gruppides seinaleht: nt teha ise pildid, ise kirjeldada ka tänapäevast olukorda asukohas (aluseks võtta “Eesti kultuurilooline õppematerjal”): https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjaliid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b - valida vastavalt oma kodu maakonnale muinasaja osa. Seoste loomine: käsitletud teemade raames ette anda märksõnad, mille õpilane peab lahti seletama (miks oli oluline, mis muutus jne).
---	--	--	--	---	--

		rauaaeg - ajastu iseloomustus, peamised uuendused. Arutelu iga video vaatamise järel. Töö kaardiga: selgitatakse, mis on ajalooatlas, ning õpitakse, kuidas sellega tööd teha; miks on legend ja kuidas legendi koostada. Kontuurkaardi täitmine: kaardile kantakse Kunda, Pulli muinasasulad. Märgitakse ära, kus asub õpilase kodukoht ja mis ajast pärinevad esimesed jäljed inimasustusest õpilase kodukohas. Võimalusel märkida kaardile ka kodukohaga seotud muinasaegsed asulakohad. Pildianalüüs: pilt Eesti esimeste elanike asula paikadega, kuid pildil on vigu. Tuleb märkida asjad, mida 8000–9000 aastat tagasi siin		4c6a-97b2-c615885af281 Rõuges valmib iidsete ehitusvõtete abil muinasasula: http://menu.err.ee/v/uudised/elu/e503ce4d-e0fc-4b23-a202-e77bb002780a ERMi muuseumitund: “Ellujäämiskursus kiviajal”. Valga muuseum: https://www.valgamuuseum.ee/naitused/pusinaitus/muinas-aeg/ Millest kõneleb muinasaegne matus?: https://e-koolikott.ee/et/oppe-materjal/26468-Millest-koneleb-muinas-aegne-matus#283865-Millest-koneleb-muinas-aegne-matus Psühhodraamam eetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016), https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wddioX6EagqjSC/view ül. Minu päev kiviajal; ül. Kiviaja, pronksiaja, rauaaja inimene (vajadusel materjali kohendada ja/või lihtsustada). Lisa:
--	--	---	--	--

		elanud inimestel veel ei olnud. Näidata kivist, pronksist ja rauast esemeid ning neid võrrelda. Pildiülesanne: tuua välja igale muinasaja perioodile tehnoloogiline uuendus ning mida see kaasa tõi ja miks oli oluline. Õpilane valib ühe muinasaja perioodi ja koostab lühijutukese ajastu kohta. Ajajoone koostamine muinasaja perioodidest (võib ka kanda tähtsamad sündmused/leiutised ajajoonele)		Reili Reintali magistritöö “Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes” (2013). Miks kasutada filmi ajalooõpetuses? https://drive.google.com/file/d/1r2uWm_A1Ruid-TEa-yY-mh5SGO7D_nqPw/view	
<u>2. Muistne eestlaste vabadusvõitlus</u> ÕPILANE: kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost ja iseloomustab allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust teab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi	muistne vabadusvõitlus, Läti Henrik, Liivimaa kroonika, maakond, ristiusk, Lembitu	Õpetaja annab lühikese ülevaate muistsest vabadusvõitlusest või loetakse klassis valju häälega lühikest ülevaadet muistsest vabadusvõitlusest. Küsimuste moodustamine	ÜLDPÄDEVUSED: digipädevus – õpilane mõistab, et digivahenditega saab leida ja säilitada infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust. kultuuri- ja väärtuspädevus - raamatukogude roll kirjanduse	Eesti ajaloo pöördedpunktid: http://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:18442 (lk 30 või lk 32). Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video 11, muistne vabadusvõitlus https://www.youtube.com/watch?v=7cIwQWJrPJc&list=PL	Kolmeastmeline intervjuu: küsimuste moodustamine (küsimuste algused ette anda), vastuste andmine ja kolmandale isikule info edastamine. Intervjuu osa (üks küsib, teine vastab) võib teha digitaalselt: veebipõhine helisalvestus:

teab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas		loetud teksti või õpetaja üle vaate kohta (küsimuste moodustamiseks küsisõnad ette anda: mis?, millal?, kuidas?, miks? jne). Segipaisatud laused: muistse vabadusvõitluse põhjused ja tagajärjed, millal toimus, kes olid osapooled. Ülesanne on panna laused teatud loogilisse järjekorda. Töö kaardiga: õpilane täidab ajalooatlase põhjal kontuurkaardi muinasmaakondade kohta ja võrdleb seda tänapäeva Eesti haldusjaotusega; toob esile, mis maakonnad on tänapäeval alles, ning märgib välja, mis muinasmaakonnas õpilane praegu elab. Häälega lugemine: loetakse esmalt lühikest lõiku	talletajana ning jagajana, ajalooalane kirjandus on osa kultuurist oma maa kultuuri ja ajaloo tundma õppimisel. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - rahvuslik enesemääratlus pöördelise ajaloo sündmuse kaudu. AINEALANE LÕIMING: loodusõpetus - Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul. eesti keel ja kirjandus - katkendi lugemine Läti Henriku "Liivimaa kroonikast".	H55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=17 Läti Henriku "Liivimaa kroonika": https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:101209 Film "Malev" - teatud lõikude vaatamine: https://www.efis.ee/et/filmiid/film/id/231 ja https://etv.err.ee/1078163/malev Sada Eesti mõtet. Läti Henrik eesti kirjakeele lättel: https://kultuur.err.ee/678740/sada-eesti-motet-lati-henrik-eesti-kirjakeele-latetel video "Pildid Eestimaal sündinud asjust: Eesti esiaeg ja muistne vabadusvõitlus": https://www.youtube.com/watch?v=STfD0Qubc7Q	https://vocaroo.com/ Mõtteskeem: anda ette osaliselt täidetud skeem, ülejäänud märksõnad tuleb paigutada õigesse kohta (puuduolevad märksõnad on skeemi all segipaisatuna). Täidetud skeemi põhjal lühijutu koostamine. Teemantluuletus "Eestlaste muistne vabadusvõitlus". Õiged paarid: nimede ja mõistete kokkusobitamine selgitustega. Ideekaardi koostamine ja selle põhjal lühikese kokkuvõtte koostamine.
---	--	--	---	---	---

		Läti Henriku “Liivimaa kroonikast” ja seejärel suuline arutelu loetu põhjal. Faktipüramiid Läti Henriku ja Lembitu kohta: I tasandil faktid, II tasandil toetavad väited, III tasandil kokkuvõtte-tähtsus. Infot otsida internetist või anda ette allikatekstid. Näidata, milline on Läti Henriku “Liivimaa kroonika” digiteeritud kujul (püüda lugeda osasid sellest); tekitada arutelu, miks on antud teos ajaloolise tähtsusega: https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:101209 Võrrelda kaasajastatud raamatuga (milline on teksti visuaalne pool? jne) https://www.ester.ee/record=b2929307*est			
3. Eluolu keskajal ÕPILANE: *teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja	ristiusk, kirik, katoliku kirik, paavst,	Võtta lõike ja vajadusel veel lihtsustada teksti J. Le Goff	ÜLDPÄDEVUSED:	Raamat Jacques Le Goff. “Keskaeg” Valgus 2010.	Ettekanne: individuaalselt või grupis teha lühiettekanne ühest

inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas *teab ja selgitab, mis roll oli kirikul keskaja ühiskonnas ja kultuuriloos *toob näiteid oma kodukoha ja/või Eesti ajaloomälestistest ja *selgitab nende olulisust	klooster	raamatust “Keskaeg” (2010), nt lk 87-91. Õpilastel täita tabel/ mõistekaart: mis on katoliku kirik, kes juhib, mis oli kiriku roll keskaja ühiskonnas (tähtsus, mõju). Seejärel arutleda. Saab teha individuaalselt kui ka grupitööna. Õppekäik kodukohaga seotud kultuurimälestis e juurde. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b (õpetaja valikul jõukohased ülesanded) Võrdlev tabel: paavsti roll keskajal ja tänapäeval (J. Le Goff raamat “Keskaeg”; https://longread.delfi.ee/artiklid/suur-	digipädevus - internetist vajaliku info otsimine. kultuuri- ja väärtuspädevus - religioon kui osa ümbritsevast keskkonnast, selle olemasolu märkamine, olla tolerantne. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet – inimene kui kultuuriruumi osa ja tekitaja. teabekeskond ja meediakasutus - uudismaterjali leidmine internetist; õppekäik keskajaga seotud paika kui füüsiline teabekeskond. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - katkendite lugemine raamatust, digitaalsetest allikatest. loodusõpetus - ilmakaarte määramine kiriku asendi järgi.	Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video 12 Eesti keskaeg: https://www.youtube.com/watch?v=Zhgb7dsacw&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=18 Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse kirikusse. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b Pirita klooster: http://www.piritaklooster.ee/birgitiinid-pirital/ Niguliste kirik: https://nigulistemuuseum.ekm.ee/niguliste-muuseum/pusiekspositsioon/ Vaadata lõike fimidest “Apteeker Melchior” (õpetaja valikul eakohased lõigud, mis ilmestaksid kiriku ja kloostriiga seotud teemasid): https://	keskaja kirikust (pildid, tähtsus, eripärad jne). Ristsõna koostamine ja lahendamine. Teadmiste kontroll: õpitud teemade ja olemasoleva läbi lahendatud materjali põhjal küsimustele vastamine. Vaatluse või lühiuurimuse lahendamine ja selle esitlemine õpilast ümbritsevast keskkonnast, kus on märke religiooni avaldumisest
--	-----------------	--	---	---	---

		lugu-paavst-tuleb-eesistisse-koik-mida-pead-kristuse-asemikust-teadma?id=83743999 Leida internetist uudislõike Rooma katoliku kiriku ja paavsti kohta. Näidata piltidena tuntumaid keskaegseid kirikud - mis riigis asuvad, võrrelda kirikute eksterjöõri - erinevused, sarnasused. Kiriku järgi ilmakaarte määramine. Anda ette kiriku põhiplaan, nt https://ajapaik.ee/photo/524317/arvatavasti-uhe-kiriku-pohiplaan-fotokoopia/ ; https://ajapaik.ee/photo/789558/tallinna-niguliste-kirik-pohiplaan		www.efis.ee/et/filmi-liigid/film/id/20523 Psühhodraamam eetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetus es (Tallinn 2016), ülesanne 2.2. Paavst ja keiser: https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wddioX6EagqjSC/view (vajadusel lihtsustada meetodeid ja materjale).	
3. Eluolu keskajal – keskaegne linn ja maa ÕPILANE: *kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat, *toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu	elu keskajal linnas ja maal, raad, tsunft, raekoda, Hansa Liit, gild, linnaõigus, linnused	Videode vaatamine: keskaegne linn, Eesti keskaeg https://www.youtube.com/watch?v=ORfLgV6jpig ja https://www.youtube.com/watch?v=QhYU3H2qqA Ideekaart: keskaegne linn; õpilased kannavad videos	ÜLDPÄDEVUSED: digipädevus - internetist vajaliku info otsimine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - grupis töötamine. LÄBIVAD TEEMAD: elukestev õpe ja karjääri	Rakvere linnus: https://virumaamuuseumid.ee/rakvere-linnus/programmid/ Ajakeskus Wittenstein: https://wittenstein.ee/ Kuressaare linnuse virtuaalne tuur: https://kuressaarecastle.ee/	Kujutusülesanne: koostab jutukese etteantud märksõnade abil. Pealkirjastab oma jutukese. Koostab ristsõna keskaja linnaga ja maaga seotud mõistete/teemade kohta.

*kirjeldab keskaja inimese eluolu ja tegevusalasid *kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat		nähtud märksõnad skeemile. TTS-meetod: õpilastele antakse lühitekst keskaegse linna elust. Võib kasutada allikana tekstilõike nt J. Le. Goff raamatust “Keskaeg”, (lk 58-74). T-tabel: võrreldakse tänapäeva ja keskaja linna (inimeste arv, hoonete funktsioonid, tegevusalad jms). Töö kaardiga: kaardile märgitakse Eesti keskaegsed linnad ja eraldi värviga hansalinnad. Lühijutu koostamine: Tallinna keskaegse linna kaardi põhjal lühijutu koostamine, kus ette on antud lauseid algused. Filmide “Apteeker Melchior” etteantud küsimustele vastamine linna eluolu,	kujundamine - keskaegsed ametid. AINEALANE LÕIMING: loodusõpetus - Eesti keskaegsete linnade ja hansalinnade märkimine kaardile. eesti keel ja kirjandus - lühijutu koostamine. käsitöö ja kodundus - keskajale omase toidu valmistamine. muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.	Tallinna vanalinna külastus. Tallinna linnamüür 360 kraadi: https://www.youtube.com/watch?v=5KnS5wfZits Ekskursioon: Narva linnuse ajalugu: https://narvamuuseumi.ee/est/ekskursioonid/ekskursioonide-valik/#ekskursioon-linnuses-narva-linnuse-ajalugu Keskaegne linn: https://www.youtube.com/watch?v=ORfLgV6jpig Eesti keskaja linnad: https://www.youtube.com/watch?v=QhYU13H2qqA Film “Verekivi” https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/814/ Keskaja Tallinna kaart: http://www.travelandlifestylediaries.com/2014/02/panoramic-medieval-views-of-old-town.html Tallinna Linnamuuseumi orienteerumismäng “Tallinna väikesed mõistatused”. Vaadata löike fimidest “Apteeker	Töö kaardiga: kaardiülesanded, kus on etteantud küsimused. Loovülesanne paaris: õpilased valivad paaris ühe keskaja linna või maaga seotud teema (ameti, linnakodanikuks või talupojaks olemise) ning teevad ajastule omase esitluse. Veebipõhine helisalvestus: https://vocaroo.com/ Õpilased kujutlevad ennast keskajal elanud isiku rolli. Võivad lahata nt mõnda keskajal olnud probleemi linnas või maal. Projektiülesanne: koostatakse keskaegne ajaleht näiteks digitaalsel kujul: paaris- või gruppides erinevate teemade kajastamine ja kokku pannakse ajaleht/seinaleht/plakat: https://www.canva.com/en_gb/; https://en.linoit.com
--	--	--	---	---	---

		inimeste välimuse kohta jne. Õppekäik kodu kohas või selle läheduses, mis on seotud keskaja temaatikaga. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eavs.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b Keskaja inimese toidulaud: ajastule omase toidu valmistamine grupis. Võrdlev tabel: mis olid linna ja maaelu head ja halvad pooled. Keskaja muusika kuulamine ja selle võrdlemine tänapäeva muusikaga.		Melchior” (õpetaja valikul eakohased lõigud): https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/20523 Keskaegne toidulaud: http://tarbija24.postimees.ee/2606480/keskaegne-toidulaud-tallinnas-ohtralt-soola-ja-olud Võimalusel lugeda katkendeid: Inna Põltsam-Jürjo „Pidusöögist näljahädani. Söömine- joomine keskaja Tallinnas“ (seal olemas ka retseptid). Tallinna Linnaelumuuseum: https://linnamuuseum.ee/linnaelumuuseum/ Linn ja kaubandus Eesti keskajal: https://www.youtube.com/watch?v=updC9kKvLds Linnaloomad keskajal: https://www.youtube.com/watch?v=GdLCnlANlgQ Elu maal keskajal: https://learningapps.org/1192680 Põllumajanduse areng: https://www.taskutark.ee/pollumajanduse-areng/	
--	--	--	--	--	--

				Keskaja muusikast: https://www.taskutark.ee/keskaja-muusika/ ja selle näiteid: https://sites.google.com/tg.edu.ee/muusikaajalugu/2-keskaeg/2-2-gregooriuse-laul Muuseumitund “Keskaegse maja lood” (Tallinna Linnamuuseum). Psühhodraamam eetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016), ülesanne 1.1. Keskaegne linn: https://drive.google.com/file/d/1mi32QPxMZJMxWFO9wdldioX6EagqjSC/view (vajadusel lihtsustada meetodeid ja materjale).	
<u>4. Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil</u> ÕPILANE: *toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos, *nimetab ajaloolisi isikuid ja *põhjendab nende olulisust kultuuriloos, *toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna	Liivi sõda, Ivan IV Balthasar Russow, Liivimaa kroonika Põhjasõda, Karl XII, Peeter I	Töö allikaga: sõdade põhjuste ja tagajärgede sõnastamine Liivi sõda: https://learningapps.org/10136798 Töö tekstiga: kava koostamine Põhjasõja kohta. Lühikokkuvõtte valitsejate kohta,	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - leiab ja sõnastab infot erinevate allikate, ajaloolise kaardi, graafikute abil. Nt graafikute põhjal Eesti rahvaarvu languse ja tõusu põhjuste ja tagajärgede sõnastamine. LÄBIVAD TEEMAD:	Film “Viimne reliikvia”. https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/499 “Pildikesi Eestimaal sündinud asjust: Rootsi ja Vene aeg.” https://arhiiv.err.ee/video/vaata/pildid-eestimaal-sundinud-asjust-rootsi-aeg-ja-vene-aeg	Sündmuste järjestamine ja ajajoonele kandmine. Viib kokku sõja põhjused ja tagajärjed, valitsejad. Töö kaardiga: võrdleb Liivi sõja järgset ja Põhjasõja järgset kaarti ning sõnastab järeldusi.

vastastikusest mõjust minevikus *mõistab ajaloosündmuste ajalist järgnevust, *kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost, *nimetab ajalooliseid isikuid ja miks nad on ajaloos olulised		nende põhjal kolmeastmeline intervjuu. Piltide analüüs: Kirjeldatakse Ivan IV, Karl XII-t, Peeter I. Paaristöö: Karl XII ja Eesti või Peeter I ja Eesti. Tutvutakse legendidega (Karl XII kohta – üks õpilane loeb teisele legendi ette; teine õpilane jutustab, mida kuulis. Ajatelg: rühmatöö ajateljega. Õpilased paigutavad teljele valitsejatega seotud sündmused. Oluline on, et sündmused oleksid õiges ajalises järjekorras. Teljele saaks kanda ka pilte (nt Kadrioru loss, mille juurde märgitakse, kuidas see on Peeter I seotud).	kultuuriline identiteet - Rootsi kuninga Karl XII ja Vene keiser Peeter I seos Eestiga. AINEALANE LÕIMING: kirjandus - legendid ja lood Karl XII-st ja Peeter I-st. kunstiõpetus - analüüsitakse pilte valitsejatest Ivan IV, Karl XII, Peeter I. Kadrioru loss. geograafia - kontuurkaardi täitmine, sõjakäigu kohta lausete sõnastamine kaardi põhjal. matemaatika - statistiliste andmete analüüs Eesti rahvaarvu muutuste kohta	Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video 13, Rootsi aeg https://www.youtube.com/watch?v=Nf4VETK1k0&list=P_LH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=19 Tujurikkuja Oti räpp (katkend sõjad, katk ja nälg) https://www.youtube.com/watch?v=Ox1I4z9LPEE Lisa: Miks kasutada filmi ajalooõpetuses?: https://drive.google.com/file/d/1r2uWm_A1Ruid-TEa-yY-mh5SGO7D_nqPw/view)	Eesti ala pärast Vene-Liivi sõda https://learningapps.org/4166008 Vene-Liivi ja Põhjasõda https://learningapps.org/9078445
--	--	---	--	---	--

		Empaatiatähe: õpilased kujutlevad, et nad on ühe suure riigi valitsejad ja arutlevad, miks soovivad valitsejad ühiskonnas ümberkorraldusi teha.			
5. Eluolu uusaial ÕPILANE: *toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu *kirjeldab inimeste eluolu minevikus, *teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust, *leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid	Rehielamu ja mõis, toidulaud, rõivad ja rahvatraditsioonid, pärisorjus	Õppekäik/virtu aaltuur: 1) talurahva eluolu oma kodukoha muuseumi näitel või; 2) Vabaõhu-muuseumi külastus. Venni diagramm: õpetaja annab talupoja rehielamu ja tänapäeva elamu pildid ning õpilane nimetab tunnused, mis iseloomustavad vana aja ja tänapäeva inimese elamist (võrrelda saab ka talupoja ja mõisniku elamut). Pildiallikas: erinevad pildid toitudest, mida söödi vanasti ja mida mitte; pildid rühmitatakse.	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - võrdlevate ülesannete kaudu analüüsioskuse arendamine. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - omakultuuri väärtustamine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendus- oskuse arendamine. kunstiõpetus - rehielamu ja/või mõisakompleksi joonistamine	Vabaõhu-muuseum: https://evm.ee/haridus/haridusprogrammid/ringkaikmuuseumis ja https://evm.ee/haridus/virtuaalprogrammid Eesti rahvarõivad: https://rahvarõivad.ee/ Rahvusarhiivi fotoinfosüsteem www.ra.ee/fotis (ot sisõna: rahvarõivad, rahvarõivad) Rahvakalender: http://www.folklore.ee/Berta/kalender.php Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video 14, Aadlike elu Eestis tsaariajal https://www.youtube.com/watch?v=Wnkg0mAF0&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjETR0	Suuline arutelu ja märksõnade abil lühijutu kirjutamine. Loovkirjutust hinnates lähtutakse konteksti asjakohasest kirjeldusest. Paaristöö. Õpilased jutustavad, mida nad vana aja elamute ja toidu kohta teada said. Ühiselt pannakse kirja viis märksõna, mida esitlevad kaasõpilastele. Õpilased joonistavad plakati, millel kujutavad tänapäeva inimest ja vana aja inimest. Nad selgitavad, mis riideid inimesed kannavad, mis tähtpäeval neid riideid kanda võiks/võis.

		Pildianalüüs: v õrreldakse rahvariideid ja tänapäeva riideid – erinevate riiete otstarve, rahvariided tänapäeval. Ideekaart: rahvakalendri tähtpäevad tänapäeval ja vanasti – mida tähistame siiamaani ja mis tähtpäevad on juurde tulnud. Töö tekstiga: talurahva eluolu kirjeldus A.H. Tammsaare näitel (mäluasutuse õppematerjal https://www.vargamae.ee/materjal-ajaloost/). Õpetaja uurib muuseumi kodulehel olevat teksti, valib välja sobivad lõigud ja õpilane rakendab funktsionaalset lugemist ja koostab teksti põhjal küsimusi. HEV õpilasele: Talurahva elu 19. sajandil Mahtra sõja näitel (esitlus ja tööleht):	y- z4OCgi&index=20 ja video 15, Talurahva elu tsaariajal https://www.youtube.com/watch?v=L7Dm9YDybeI&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0 y- z4OCgi&index=21	
--	--	---	--	--

		http://ajalugueesti.veebly.com/teema.html			
<u>6.Kooliharidus uusajal</u> ÕPILANE: *kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis *kirjeldab hariduse andmist minevikus; *leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid	Tartu Ülikool, talurahva-haridus ja Bengt Gottfried Forselius	Venni diagramm: erinevused ning sarnasused – tänapäeva ja vana aja hariduses (õppeained, õppeaasta pikkus, kes koolis käisid jne). Mälestused: õpilased küsivad oma vanematelt ja/või vanavanematelt nende kooliaja kohta ning teevad võrdleva tabeli. Töö pildiga/ videoga/ õppekäik: Tartu Ülikooli tähtsus Eesti kultuuriloos	ÜLDPÄDEVUSED: suhtluspädevus - selge ja asjakohane eneseväljendus. LÄBIVAD TEEMAD: elukestev õpe ja karjääri planeerimine - hariduse olulisus vanasti ja tänapäeval. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - suulise eneseväljendus- oskuse arendamine.	Teleseriaal “Wikmani poisid” 10. osa (min-st 15.35). Arutelu Forseliuse rollist Eesti talurahvahariduse ajalooos https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/19504 Tartu Ülikool: www.ra.ee/fotis (otsisõna: Tartu ülikooli peahoone). Tartu ülikool (1913): https://www.youtube.com/watch?v=bCj06wjiFLQ E-koolikott. Kultuurilooline retk Tartus: https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/26478-Kultuurilooline-retk-Tartus	Suuline arutelu. Uusaja ning tänapäeva kooli võrdlus: mis on sarnast ja mis on erinevat. Õpilased jutustavad, mida uut teada said, mis tundus huvitav ja mis üllatas ning miks on haridus tähtis tänapäeval. Õpilased jutustavad ja/või kirjutavad sellest, mida vanemad neile oma kooliajast rääkisid.
<u>7.Rahvuslik ärkamisaeg</u> ÕPILANE: *nimetab ajaloolisi isikuid ja *põhjendab nende olulisust kultuuriloos *teab, kes olid Johann Voldemar Jannsen, Lydia Koidula,	Rahvuslik ärkamisaeg, Jannsen, Koidula, Jakobson, Hurt, laulu- ja mänguseltsid, I üldlaulupidu	Pildianalüüs: Tegelased Eesti kroonilt: Hurt, Koidula, Jakobson. Eesti kroonide olemasolul tuua need kooli, näidata ekraanilt	ÜLDPÄDEVUSED: kultuuri- ja väärtuspädevus - kultuuripärandi väärtustamine. LÄBIVAD TEEMAD:	Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus video 16, Eesti rahvuslik ärkamisaeg https://www.youtube.com/watch?v=9GZb5NOIIZk&list=PLH55BK1JEW-p280MvUwzjFTR0	Töö piltidega. Hinnatakse õpilase oskust nimetada ärkamisaja tegelasi ja põhjendada nende olulisust kultuuriloos. Sõnakaardid. Õpetaja annab ette märksõnad, millest tuleb kokku panna

Carl Robert Jakobson, Jakob Hurt ja *põhjab nende olulisust kultuuriloos *kirjeldab tähtsamaid ärkamisaja sündmusi *nimetab mõnda kodukohaga seotud isikut ja/või sündmust ja/või ajaloomälestist		(Eesti krooni pangatähed: https://www.eestipank.ee/sularaha/krooni-pangatahed) või kutsuda kooli Eesti Panga rändnäitus (“Eesti raha margast kroonini” https://www.eestipank.ee/muuseum/kutsu-naitus-kulla). Töö piltidega: Eesti kroonide visuaalid. Õpilane märgib, kes ja miks on kroonil (olulisus kultuuriloos). Mõistekaart: mis oli rahvuslik ärkamine? Kuulamine: “Mu isamaa, mu õnn ja rõõm”	teabekeskond ja meediakasutus - info kogumine internetist, näituselt vmt. AINEALANE LÕIMING: kunstiõpetus - kunst rahatähtedel. muusika - “Mu isamaa, mu õnn ja rõõm” kuulamine, kaasa laulmine.	y-z4OCgi&index=22 Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b Teatri ja Muusikamuuseumi muuseumitund “Lood ja laulud”: https://www.ajaloomuuseum.ee/haridus/pohikoolile2/lood-ja-laulud Lisa: Eestimaa kuulsad inimesed: Lydia Koidula: https://www.youtube.com/watch?v=qVL3fiKAP3Q Jakob Hurt: https://www.youtube.com/watch?v=tLcv1bZuH0s Carl Robert Jakobson: https://www.youtube.com/watch?v=mVm7XKj3eaQ Eestlaste perekonnanimed : https://www.ra.ee/apps/onomastika/index.php/et Psühhodraamamethodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetus	loogiline ja sidus kokkuvõttev lause/laused. Arutelu: “Mida tähendab minu jaoks olla eestlane/eestimalane?”
---	--	--	---	--	--

				es (Tallinn 2016), https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9w-dldioX6EagqjSC/view ül 7.5 Rahvuslik ärkamisaeg; ül. 13.2 Kuidas eestlased said endale perekonnanimed ? (vajadusel lihtsustada meetodeid ja materjale).	
<u>8.Eesti iseseisvumine</u> ÕPILANE: *nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid: *kirjeldab Eesti iseseisvumise näitel põhjuse ja tagajärje seost *teab, kes olid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms ja * põhjendab nende olulisust *teab, millal ja kus kuulutati välja Eesti Vabariik	Päästekomitee: Päts, Konik, Vilms, iseseisvus-manifest, iseseisvuse väljakuulutamine	Töö tekstiga: õpetaja annab ette ülevaate Eesti iseseisvumisest ja küsimused, millele vastata/iseseisvumaniifesti lugemine Faktipüramiid: koos pannakse kirja olulisemad märksõnad iseseisvumise kohta. Pildi- ja kuulamis-ülesanne: rahvus-sümboolika (lipp, vapp, hümn, nominaalid jne).	ÜLDPÄDEVUSED: kultuuri- ja väärtuspädevus - Eesti iseseisvus ja olulisus eestlastele; ajaloolised isikud, esimene Eesti president. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö infoallikatega. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - kirjaliku eneseväljendus- oskuse arendamine, jutu koostamine. muusika - Eesti Vabariigi hümn, kuulamine ja kaasa laulmine.	Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus video 17, Eesti iseseisvumine ja vabadussõda https://www.youtube.com/watch?v=tpiLS5ygWCw&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0Y-z4OCgi&index=24 Saade Eesti aja lood: https://arhiiv.err.ee/seeria/eesti-ajalood/info/31	Õpilane kirjutab lühikese jutu, mida tähendab tema jaoks Eesti riik ja et Eesti on iseseisev riik (õpetaja annab jutukese kirjutamiseks ette märksõnad või suunavad küsimused). Jutu pealkirjastab õpilane ise Töö pildiga: Õpilane tunneb pildilt ära Päästekomitee liikmed ja põhjendab pildil oleva isiku olulisust. Valikvastustega test. Ristsõna koostamine Eesti iseseisvumise ja sellega seotud inimeste kohta.
<u>9. Eesti kahe maailmasõja vahel</u>					

ÕPILANE: *toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. *Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost *teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärge teab ja * oskab selgitada võidupüha tähtsust Eesti kultuuriloos *teab, kes oli Jaan Poska ja põhjendab tema olulisust. *Selgitab Tartu rahu tähtsust	Vabadussõda (1918-1920), Johan Laidoner, Võnnu lahing - võidupüha, Poska, Tartu rahu	Töö tekstiga: teksti põhjal sõja põhjuste ja tagajärgede sõnastamine, oluliste sündmuste väljatoomine. TTS meetod - suunatud lugemine (V - teadsin varem, + sain teada, - tahan teada). Erinevad ülesanded kaardiga - sõja alguse, oluliste lahingute leidmine, kontuurkaardile kandmine, Tartu rahu järgse ja tänapäevase Eesti kaardi võrdlemine. Ajatelg: vabadussõja alguse ja lõpu ning oluliste lahingute dateerimine, ajateljele kandmine. Vabadussõja monumendi või paiga külastamine	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - leiab ja sõnastab infot ajaloolise kaardi abil kultuuri- ja väärtuspädevus - väärtustab vabadussõjas kättevõidetud vabadust; mõistab, et sellel oli oma hind ning seda tuleb hoida. LÄBIVAD TEEMAD: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - vabatahtlikud vabadussõjas (nt koolipoisid, Soome vabatahtlikud). tehnoloogia ja innovatsioon - mõistab tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid (sõjatehnika areng, soomusrongid, kuulipildujad jne). AINEALANE LÕIMING: loodusõpetus - leiab ajalookaardilt infot.	Film „Nimed marmortahvilil” https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/4368 Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus video 17, Eesti iseseisvumine ja vabadussõda https://www.youtube.com/watch?v=tpiLS5ygWCw&list=P_LH55BK1JEW-p280MvUwzjFTR0Y-z4OCgi&index=24 “Pildid Eestimaal sündinud asjust: 5 Vabadussõda. Eesti riigi sünd https://arhiiv.err.ee/video/vaata/pildid-eestimaal-sundinud-asjust-vabadussoda-eesti-riigi-sund	Faktipüramiid vabadussõja kohta. Ristsõna – õpilased koostavad ise ristsõna vabadussõja kohta.
9.Eesti aeg kahe maailmasõja vahel – eluolu ÕPILANE:	Eesti aeg kahe maailmasõja vahel:	Ajalooalaste küsimuste koostamine	ÜLDPÄDEVUSED: väärtuspädevus:	Eesti aeg https://www.youtube.com/watch?v=38t	Valikvastustega test,

*toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos *kirjeldab üldist eluolu ja kultuuri, toob näiteid	Maaseadus, Eesti kroon, üldine eluolu ja kultuur	lõikude kohta, paariline vastab või küsitakse klassikaaslastelt. Arhiivikool “Kuidas varem koolis käidi?” https://www.ra.ee/oppepmaterjal/kuidas-varem-koolis-kaidi/?filters= Allikatöö: Maaseadus https://e-koolikott.ee/et/oppepmaterjal/16377-Eesti-Vabariik-Maaseadus Lühikokkuvõtt ed nimekatest kultuuritegelaste st kahe maailmasõja vahel, nt padlet keskkonda või seinalehele Paul Keres, Kristjan Palusalu, Anton Hansen Tammsaare, Eduard Wiiralt, Marie Under, Kristjan Palusalu jne. Ajajoon: ajajoonele kantakse isikute tegutsemise aeg (võib lisada pildid).	õpilane väärtustab ja tajub seost oma rahva kultuuripärandiga, väärtustab loomingut ja kujundab ilumeelt. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet – Eesti kultuur ja kultuuritegelased kahe maailmasõja vahel. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendus- oskuse arendamine. ühiskonnaõpetus: inimene kui ühiskonna liige ning osaleja ühiskonnaelus.	To3UbtvQ&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=24 masteryapp.eu - õppevideo küsimustega Tapa muuseum: Eestis käibel olnud rahad https://www.tapamuuseum.ee/veebinaitused/eestis-kaibel-olnud-rahad/ Õppekäik Eesti Panga muuseumisse: htps://www.eestipank.ee/muuseum Eesti raha ajalugu: https://www.eestipank.ee/muuseum/eesti-raha-ajalugu	https://learningapps.org/3083375 Mõttekaart Eesti kohta 1920-1939 (kultuur, majandus, haridus, igapäeva eluolu vms). Õpilased koostavad illustreeritud seinalehe oluliste arengute kohta erinevates valdkondades. Teemantluuletus. Võib ette anda nimesid, kelle kohta tuleb kokkuvõttev luuletus koostada
<u>10. Eesti ja Teine maailmasõda</u> ÕPILANE: *toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti	Stalin, Hitler, MRP, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Saksa	Filmianalüüs: õpetaja valikul vaadatakse lühikesi filmilõike. Mida filmides nähti? Missugused	ÜLDPÄDEVUSED: kultuuri- ja väärtuspädevus - ühiskondlike ja üldinimlike väärtuste hindamine.	Filmid: 1) „Risttuules“ https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11723 2) „1944“	Ajajoon koostamine (MRP, juuniküüditamine, Nõukogude okupatsioon,

ajaloos ning isiklikus elus; *kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost *toob näiteid, kuidas Teine maailmasõda mõjutas elu Eestis *teab, kes olid Jossif Stalin ja Adolf Hitler ning *selgitab nende mõju Eesti ajaloole toob näiteid oma perekonnaloost	okupatsioon, holokaust, suur põgenemine	emotsioonid tekkisid? Mida õpilased teavad nendest sündmustest? Pildianalüüs: sõjapurustused Tallinnas. Õpetaja valib pildid, mille üle arutletakse (sõda ja selle mõju, tagajärjed).	LÄBIVAD TEEMAD: väärtused ja kõlblus - ühiskonnas üldtunnustatud väärtuste hindamine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - kirjaliku eneseväljendus- oskuse arendamine kunstiõpetus - piltide analüüs.	https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/16404 3) “Tuulepealne maa” 10. ja 11. osa. Ajaloolised fotod: www.ajapaik.ee Pildikesi Eestimaal sündinud asjust: 7, Eesti rahvas Teises maailmasõjas, MRP sõlmimine, baaside leping, Eesti okupeerimine, dokumentaalkaardrid (min-st 3,07-8,25) https://arhiiv.err.ee/video/vaata/pildid-eestimaal-sundinud-asjust-eesti-rahvas-ii-maailmasojas Kogu Me Lugu: https://www.kogumelugu.ee (õpetaja valib eakohase ja sobiliku videoloo või lõigu)	Saksa okupatsioon, Nõukogude okupatsioon). Töö pildiga: tunneb ära, kes olid Stalin ja Hitler ja teab nende mõju Eestile. Intervjuu lähikondsega ja lugude jagamine klassis, arutelu
11. Nõukogude aeg ÕPILANE: *toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ajaloos ja isiklikus elus; *toob näiteid ajaloomälestisest ja	metsavendlus, kolhoos, eluolu ENSV-s	Kristo Siig video põhjal küsimuste moodustamine, paariline vastab küsimustele. Küsimuste algused (nt mis, miks, mida jne) ette anda.	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - lahendada iseseisvalt etteantud ülesanne. suhtluspädevus - vestluse/intervjuu läbiviimine.	Kristo Siig, 5 klassi ajaloo kursus: video nr 20 Nõukogude aeg https://www.youtube.com/watch?v=nbQm_RsEC-4&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0	Esitus: plakati esitamine. Esemel, mis kodust kaasa võeti, ja lood, mida kodus kuuldi nõukogude aja kohta. Ajajoone

selgitab, miks need on kultuuriloos olulised: iseloomustab erinevatest valdkondadest ENSV eluolu *toob näiteid ja teab mõnda lugu oma perekonnaloost ENSV ajal *teab ja tunneb kodukohaga seotud paiku, isikuid		Vestlus/ intervjuu: õpilased uurivad kodus vanematelt, vanavanematelt ja/või perekonna tuttavatelt, missugune oli eluolu nõukogude ajal (kool, poes käimine, elamud, kultuur, meelelahutus jne). Kirjalikult või salvestada vestluse/intervjuu. Eelnevalt ette valmistada küsimused intervjuuks/vestluseks. Nõukogudeaegne ese: Õpilased toovad võimaluse korral kooli kaasa ühe eseme, mis on pärit nõukogude ajast. Teavad eseme lugu. Rühmatöö: õpilased esitlevad eset ning teevad kokkuvõtva plakati esemetest ja kodus räägitud lugudest. Esitluse võib teha ka digitaalselt. Ajajoon rühmatööna. Õpilased	LÄBIVAD TEEMAD: tehnoloogia ja innovatsioon - nõukogudeaegsed esemed ja nende vasted tänapäeval. kultuuriline identiteet - nõukogude aeg kui eesti kultuuri osa. AINEALANE LÕIMING: eeesti keel ja kirjandus - küsimuste moodustamine ja vestluse läbiviimine. matemaatika - esemete paigutamine ajalisele õiges järgnevuses. loodusõpetus - metsavennapunkrid - seos looduskeskkonnaga. käsitöö ja kodundus - valmistatakse nõukogudeaegseid toite ja uuritakse nõukogude aja moodi.	y-z4OCgi&index=26 Tunne oma ajalugu: https://e-koolikott.ee/et/oppe-materjal/6653-Tunne-oma-ajalugu Nõukogudeaegsed korterelamud EVM: https://evm.ee/haridus Tallinnas asuvad nõukogudeaegsed objektid: https://www.puhkae-estis.ee/et/omal-kael-noukogude-ajastu-ja-militaartuur-tallinnas Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppe-materjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b Veebipõhine helisalvestus: https://vocaroo.com/ Kodukohaga seotud videosid: https://arkaader.ee/landing/br/rHczO7kKnl	koostamine ja esitlemine esemete kohta. Loov- ja projektülesanne: õpilased riietuvad nõukogude ajale omaselt, valmistavad tolle aja toidud ja viivad läbi lühiettekanded erinevatel teemadel (toitude ja riietuse osas on kuulnud oma vanematelt/vanavanematelt). Viktoriin õpitud teemade kohta. Meetod “lumepall” - pannakse paaris või gruppides kirja kõik mõtted, mis meenuvad õpitud teema kohta. Seejärel paaris või grupis lühikese kokkuvõtte koostamine märgitud mõtete põhjal. Lühiettekannete tegmine isikute kohta.
--	--	---	---	---	--

		kannavad esemed ajajoonele. Õppekäik kodu kohas või selle läheduses olevasse paika, mis seostub ENSV ajaga. Miks oluline? Mis on tänapäeval roll või tähtsus? Kuidas säilinud? Mis lugusid paiga kohta teatakse? Näiteid õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b perekonnaloos uurida metsavendluse kohta. Lühiettekanded nõukogude aja Eesti muusikute, sportlaste, kirjaniike, näitlejate, teadlaste kohta (õpetaja võib anda valiku ette, võimalusel esitleda kodukandiga seotud isikuid).		Vaadata lõike seriaalist “ENSV”: https://etv.err.ee/en/sv Pildimaterjali ajastu kohta: https://ajapaik.ee/?page=1 Metsavenna talu: https://www.metsavennatalu.ee Kodukohas metsavendade lood ja punkrid, nt Ennuksmäe metsavendade punker Viljandimaal: https://www.viljandi.vald.ee/ennuksemae-metsavendade-punker “Pealtnägija”: legendaarsed Kaubamaja müüjad rääkisid nõukogude defitsiidist: https://menu.err.ee/316150/pealtnagija-legendaarsed-kaubamaja-muujad-raakisid-noukogude-defitsiidist Filmi “Seltsimees laps” sobilike teemakohaste lõikude vaatamine: https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/18426 Film “Vehkleja” teatud lõikude vaatamine kultuuri ja keskkonna	
--	--	--	--	---	--

				visuaaliseerimis eks: https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/17081 Film “Elavad pildid” - osad, mis illustreerivad nõukogude aja eluolu: https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11719/sisukokkuvote Film “Disko ja tuumasõda” https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11534 ja https://www.youtube.com/watch?v=Kmy1pR82Yu0 Raamat “Nõukogude kool ja õpilane” (Tammeraamat 2006): https://www.ester.ee/record=b2113130*est Kogu Me Lugu: https://www.kogumelugu.ee (õpetaja valib sobiliku videoloo). Lisa: Intervjuu ettevalmistamise ja läbiviimise juhend: https://drive.google.com/file/d/1w0USP4v0jHcA_KvqXvd4Zz8l_f6B81L4/view	
12. Iseseisvuse taastamine ÕPILANE:			ÜLDPÄDEVUS:		

*nimetab ajaloolisi isikuid ja *põhjendab nende olulisust; *toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskonna vastastikusest mõjust minevikus teab, kes oli Lennart Meri selgitab tema olulisust teab, mis põhjustel sai Eesti iseseisvuse taastamine võimalikuks oskab nimetada mõnda iseseisvumise taastamisega seotud sündmust teab mõnda perekonnalugu	laulev revolutsioon, Balti kett, Lennart Meri, fosforiidisõda	Pildianalüüs: vaadatakse Tallinna lennujaama pilti. Kelle nimega lennuväli seostub? Ideekaart: loetakse teabeteksti Lennart Meri kohta Koostatakse ideekaart Lennart Meri kohta. Visuaalne materjal: iseseisvuse taastamise kohta vaadatakse filmi. Küsimuste esitamine ja neile vastamine (küsimuste algused ette anda). Mälestused: uuritakse vanematelt ja/või vanavanematelt, mida nad mäletavad iseseisvuse taastamisest. Võimaluse korral tuuakse kodust kaasa pilte vms. Õpilane jutustab mis talle kodus selle pildi või eseme kohta räägiti ning kuidas see on perekonnaga seotud.	digipädevus - oskus kasutada digivahendeid ülesande täitmiseks. õpipädevus – iseseisvalt ülesande lahendamine, nt kui vaja uurida mälestusi. LÄBIVAD TEEMAD: väärtused ja kõlblus - perekonna esemete ja piltide ajalooline väärtus. kultuuriline identiteet - iseseisvuse taastamine kui rahva kultuurimälu osa. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - mälestuste jutustamine klassikaaslastele. muusika - laulva revolutsiooni lugude kuulamine ja nende sisu üle arutlemine.	Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b Kodukohaga seotud videoid ajastu ja teema kohta: https://arkaader.ee/landing/br/rHczO7kKnl Lennart Meri: https://www.youtube.com/watch?v=CvtOfTk5tDs ja http://www.filmi.arhiiv.ee/fi/s/ (märksõna: Lennart Meri) Balti kett: https://www.youtube.com/watch?v=D3EfVRywaa4 Võimaluse korral vaadata lõike filmist „Laulev revolutsioon“: https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11689/ Võimalusel vaadata lõike filmist “Rodeo”: https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/19110	Esitus: mälestuste jutustamine ning piltide ja esemete näitamine kaasõpilastele. Näituse koostamine mälestus test ja nõukogude aja esemetest. Iga õpilane kirjutab Lennart Meri pildi juurde, mida ta sellest isikust teab. Viktoriin iseseisvuse taastamise kohta. Reflekteeriv ülesanne: nähtud video-/filmilõikude kohta kokkuvõtva tabeli täitmine. Tabeli põhjal reflekteerivatele küsimustele vastamine: mida uut teada said? mis oli põnev teadmine? mida juba teadsid? milline on õpilase hinnang/arvamus teemale? jne. Küsimuste moodustamine õpitu d teema kohta. Kaaslane vastab küsimustele. Küsisõnad on etteantud. Võib anda kasutada näiteks materjale, mis on koondatud õpimappi. Projektülesanne: digitaalse ajalehe koostamine. Kasutada pilte ja videoid. Ise teksti koostamine teema kohta. Õpitud mõistete õiges
--	--	---	---	--	--

		Mis on emotsionaalne väärtus? Kontuurkaart: Balti kett kandmine kontuurkaardile ning selgitamine, miks see toimus, kus ja millal. Mälestuste kogumine: kas on peres kedagi, kes Balti ketis osales? Uurida perekonnalugu ja pilte antud sündmusega seoses. Isamaaliste laulude kuulamine. Näiteks “Ei ole üksi üksi maa” - õpetaja selgitus, miks see laul ja kuidas on seotud fosforiidisõjaga; arutleda klassis, kuidas seostub iseseisvuse taastamisega. Lünkteksti iseseisvuse taastamise kohta, märksõnad on etteantud. Tutvuda näiteks Balti keti kajastanud tollaegse ajalehe artikliga (“Ühistöö”: Rapla maakonna leht, nr. 102, 31 august 1989):		Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video nr 21 Laulev revolutsioon https://www.youtube.com/watch?v=UKyIk-iN8Rw&list=PLH55BK1JEW-p280MvUwzjFTR0Y-z4OCgi&index=27&t=360s Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video nr 22 Eesti uus iseseisvusaeg https://www.youtube.com/watch?v=zBgVJ5Ry78M&list=PLH55BK1JEW-p280MvUwzjFTR0Y-z4OCgi&index=28 Veebipõhine helisalvestus: https://vocaroo.com/ (kasutada nt mälestuste kogumiseks ja esitlemiseks). Vaadata lõike seriaalist “ENSV”: https://etv.err.ee/en-sv (osad, mis seotud iseseisvuse taastamisega) Fim “Fosforiidisõda”	kontekstis kasutamine. Ristsõna koostamine ja lahendamine. Aliase või Kuldvillaku tüüpi mängude koostamine/mängimine.
--	--	---	--	--	---

		https://dea.digar.ee/?a=d&d=uhistoo19890831.2.5&srpos=12&e=-----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee-----		: https://www.kogumelugu.ee/et/videoteek/fosforiidisoda 1987: https://meieparlamentjaaeg.nlib.ee/1941-1991/1987/ Film “Kuidas elad, Virumaa?: https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/3405 Laul “Ei ole üksi ükski maa”: https://www.youtube.com/watch?v=LKpk601H0ss Digiteeritud Eesti artiklid: https://dea.digar.ee/?a=p&p=home&e=-----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee----- ----- Iseseisvuse taastamine 30: https://www.youtube.com/@iseseisvuse/taastamine3097/ideo	
--	--	---	--	--	--

6. klass ajalugu

Õppekava, ajalugu 6. klass, Muinasaeg ja vanaaeg

Õpetaja võib koostada ise teemakohaseid materjale või kasutada omal valikul RÕK-is pakutavaid järgmisi materjale:

1. Muinasaeg Teema olulisus:

Muinasajal hakkasid inimesed üle minema toidu korjamiselt ja jahipidamiselt põllumajandusele.

See oli niivõrd oluline muutus, et seda nimetatakse põllumajanduslikuks revolutsiooniks.

See võimaldas saaki suurendada ja tekkisid püüasulad, mis viis tsivilisatsioonide tekkimiseni.

Muinasajal tehti suuri edusamme tööriistade ja tehnoloogia valdkonnas. Näiteks võeti kasutusele metallid.

Muinasaege ühiskond oli sõltuv looduslikest ressurssidest ning inimesed pidid neid ressursse hoolikalt kasutama ja jälgima, et neid ei ammendataks. See on meile väärtuslikuks õppetunniks, kuidas ka tänapäeval jätkusuutlikult kooskõlas loodusega eksisteerida, hoida keskkonda enda ümber ja olla teadlik tarbija.

Muinasaja käsitlemisel kinnistatakse õpilase oskust orienteeruda ajas, tunda ja kasutada kontekstis ajaloomõisteid, näha põhjuse-tagajärje seoseid, arendada erinevaid õpioskusi (nt analüüsioskus) jne.

Eesti ning kitsamalt kodukoha ajalooa tutvumine loob käsitletavate teemade ja paikadega isikliku seose.

2. Vanad Idamaad Teema olulisus:

Esimesed suured riigid tekkisid sooja kliimaga aladel üleujutavate jõgede orgudes, kus liikumine toimus peamiselt veeteede kaudu. Tänu üleujutustele oli muld viljakas ja sai tegeleda viljakasvatusega. Tekkis tööjaotus ning võrdsete inimeste kogukonnast eraldusid ajapikku teised ühiskonnakihid. Rahvaarvu kasvades oli vaja viljakat maad juurde saada. Selliste suurte tööde korraldamiseks – niisutuskanalite kaevamine, tammide ehitamine, ühiselt maa kaitsmine vaenlase eest – tekkisidki esimesed riigid ja võeti kasutusele kiri. Õpilasel kujuneb oskus orienteeruda ajaloolises ajas, oskus leida, analüüsida ning mõista seoseid ning mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist, nt miks kujunesid tsivilisatsioonid just suurte jõgede ääres või miks võeti kasutusele kiri. Kujuneb oskus töötada ajalookaardiga ning täita kontuurkaarti.

3. Vana-India ja Vana-Hiina Teema olulisus:

Vana-India ja Vana-Hiina kuuluvad maailma vanimate kõrgkultuuride hulka. Sealt on pärit mitmed teadmised ja leiutised, mida igapäevaelus kasutame. Tänapäeva Hiina Rahvavabariik ja India Vabariik on maailma suurima rahvaarvuga riigid ning avaldavad olulist mõju maailma majandusele ja poliitikale. Hiina ja India ajaloo, kultuuri ning religiooni tundmine aitab kaasa avara silmaringiga tolerantse maailmakodaniku kujunemisele, kes väärtustab kultuurilist mitmekesisust

4. Vana-Kreeka ja Vana-Rooma Teema olulisus:

Vana-Kreeka ja Vana-Rooma ajalugu, kultuur ning teadussaavutused on oluliselt mõjutanud inimeste arusaama meid ümbritsevast maailmast ning inimestevahelistest suhetest. Lääne kultuur ja lääneliku demokraatia põhimõtted pärinevad Vana-Kreekast. Kreeka filosoofid leiutasid tänapäeva teaduse ning Kreeka ajaloos peituvad lääne meditsiini juured. Rooma impeeriumis arenes välja võrdsusel ja õiglusel põhinev õigussüsteem. Paljud antiikaja tehnoloogilised saavutused (teedevõrk, akveduktid, termid) on aluseks tänapäeva tehnilistele lahendustele.

Antiikaja ajaloo õppimise kaudu kujundame kultuuriteadlikku inimest, kes tajub kultuuri rolli inimeste mõtte- ja käitumislaidi mõjutajana ning selle muutumist ajaloo jooksul. See võimaldab näha paralleele mineviku ja tänapäeva vahel ning analüüsida põhjuse-tagajärg seoseid. Antiikajaloo kaudu puutub õpilane kokku uute mõistetega, mille tundmine ja kontekstis kasutamine laiendab õpilase oskussõnavara. Sõnavara rikkus on omakorda mõtlemise alus. Töötamine erinevate allikate ja kaartidega võimaldab arendada õpilase funktsionaalset kirjaoskust, oskust teha järeldusi, luua seoseid ning kriitiliselt hinnata erinevate allikate usaldusväärsust

6.klass ajalugu

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitusel, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitusel	Kontroll ja hindamine
MUINASAEG ÕPILANE: teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode	esiaeg ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, araabia number, rooma number, ajalooallikad, arheoloogia	Töö ajajoonega: ajaloo jagamine on tinglik. Mineviku uurimise ja mõistmise lihtsustamiseks jagatakse ajalugu perioodideks (sedelid, mida saab	ÜLDPÄDEVUSED: Matemaatika kasutab matemaatikale omaseid sümboleid ja meetodeid. Õpipädevus - ajajoon kui oluline ajalooalane	Kristo Siig, 6. klassi ajaloo kursus: video 1, Sisesejuhatuse muinas- ja vanaaega https://www.youtube.com/watch?v=oeRozwi0NN8&list=PLH55BK1JEw-gymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=1	ÕPILANE: joonistab ajajoone, kannab sellele aastaarvud. Arvutab, palju aega on mingist sündmusest möödunud.

ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt		järjestada, asetada ajajoone peale); sajandite määramine ja ajajoonele kandmine. Töö erinevate allikatüüpidega: ajalooallikate liigitamine, nt õigesse lahtrisse kas sedelitena või digitaalse harjutusena.	mõiste, selle kasutamine. Digipädevus - koostab digivahendite abil ajajoone: https://www.timetoast.com/timelines/dipity-online-timeline LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - analüüsioskuse arendamine. AINEALANE LÕIMING: matemaatika – aja mõõtmine: arvtelje koostamine, sajandite määramine, arvutamine - kui palju aega on ühest sündmusest möödunud?	Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video 7, Ajaarvamine https://www.youtube.com/watch?v=qTWQIoEsiF8 Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 4, Kirjalikud ajalooallikad ja arhiivid https://www.youtube.com/watch?v=62SNFtqiCf8&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=4 Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 5, Esemelised ajalooallikad, muuseumid, arheoloogia ja muinsuskaitse, osad 1-3 https://www.youtube.com/watch?v=dWaNedAa83Y&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=5&t=2s Lisa: mastery.eu - Kristo Siig õppevideod koos ülesannetega (vajab sisse logimist). Ajaarvamine: https://eelmine.ee-koolikott.ee/kogumik/27179-Ajaarvamine ja https://eelmine.ee-koolikott.ee/en/oppematerjal/27179-Ajaarvamine/248981 Sajandite määramine: https://sisulooome.ee-koolikott.ee/node/2195 Ajaloo seotud mõisted: https://wordwall.net/et/resource/4723958/ajalugu/m%3b5isted-ptk-1-4-inimesed-ajas-5kl Ajalooallikad ja nende eesmärgid:	Määrab sajandi ja aastatuhande rooma ja araabia numbrite kasutades. Joonistab oma elu ajatelje ning kirjutab iga eluaasta kõrvale need sündmused, mida peab oma elus tähtsaks. Leiab kõrvale sündmusi Eesti või maailma ajaloost. Järjestab ajalooajalooperioode, paigutab sündmused õigesse ajalooajalooperioodi. EIS: 1) Ajaloo lähtetaseme testi ID 9598: https://eis.ekk.edu.ee/eis/testid/9598 (nõuab sisselogimist). 2) Ajalooperioodi d. Ajatelg https://eis.ekk.edu.ee/eis/laheandami/2995 3) Ajaperioodid. Ajaarvamine https://eis.ekk.edu.ee/eis/laheandami/3390 4) Ajaloosündmu
--	--	---	--	---	---

				https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/15907-Ajaloo-allikad-ja-eesmargid Muinasaja allikad ja nende uurimine: https://vara.e-koolikott.ee/node/941 Õppetegevust aktiivistavad meetodid.docx .	ste dateerimine, testi ID 4621: https://eis.ekk.edu.ee/eis/testid/4621 (nõuab sisselogimist).
MUINASAEG ÕPILANE: toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis • nimetab muinasaja perioode ja toob näiteid erinevate perioodidele iseloomulikest tunnustest, avastustest ja leiutistest • kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid	inimese kujunemine, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, sugukond, küttimine ja korilus	Pildiülesanne: tuua välja igale muinasaja perioodile tehnoloogiline uuendus ning mõtestada koos õpilastega, miks see oli oluline ja mida endaga kaasa tõi. Oskab näidata kivist, pronksist ja rauast esemeid ning neid võrrelda. Arutada, mis on ühe või teise materjali plussid ja miinused. Pildianalüüs: pilt Eesti esimeste elanike asula paikadega, kuid pildil esineb vigu. Tuleb märkida asjad, mida 8000–9000 aastat tagasi siin elanud inimestel veel ei olnud. Ajajoone koostamine muinasaja perioodidest (ajajoonele võib	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus - õpilane kasutab õpitut tekstiloomes. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - analüüsioskuse arendamine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendusoskuse arendamine. usundiõpetus - maailma religioonide tekkimine, sobivad ülesanded II kooliastme usundiõpetuse kavast	Kristo Siig, 6. klassi ajaloo kursus: video 2, Inimese evolutsioon https://www.youtube.com/watch?v=py9JRkbFsWA&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=2 Kristo Siig, 6. klassi ajaloo kursus: Tehnoloogia areng muinasajal (ja vanaajal) https://www.youtube.com/watch?v=l2SBR7emxAU&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=8	EIS: kütid-korilased, põlluharijad-karjakasvatajad https://eis.ekk.edu.ee/eis/laheandamine/3449 Õpilane valib ühe muinasaja perioodi ja koostab lühijutu. Pildianalüüs: leiab pildilt üles esemed, mis ei sobi muinasaega. Seoste loomine: käsitletud teemade raames anda ette märksõnad ja õpilane peab ajastule kohaselt lahti seletama selle tähtsuse (miks oli oluline, mis muutus jne).

seletab ja kasutab mõisteid kontekstis		kanda ka tähtsamad avastused/leiutised).			
MUINASA EG EESTIS ÕPILANE: teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust - kirjeldab muinasa ja inimese eluviisi ja tegevus alasid Eestis - teab esimesi asulaid: Pulli ja Kunda Lammasmägi teab mõnda kodukohas asuvat muistist või kodukoha inimasustuse tekkelugu	Pulli, Kunda Lammasmägi, alepõld, kindlustatud asula, kalmed	Töö kaardiga (kontuurkaardi täitmine): kaardile kantakse Kunda Lammasmägi, Pulli asula. Lisaks kantakse kaardile õpilase kodukoht ja võimalusel tema kodukohaga seotud muinasaegne asulakoht ja inimasustuse tekkeaeg. Kristo Siigi videote põhjal võrdleva tabeli täitmine: kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg - lühiiseloostus, peamised uuendused. Arutelu iga video vaatamise järel. Film “Välek Vibulane” https://www.youtube.com/watch?v=6l8hKZOR7Y8 Juurde koostada küsimused. Õppekäik kooli või kodukoha ümbruses.	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - oma teadmiste ja oskuste analüüsimine. suhtluspädevus - selge ja asjakohase eneseväljendus oskuse arendamine. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet – õpilane teab, et eestlaste käitumislaid on ajaloos muutunud. teabekeskond ja meediakasutus - õppekäik teemaga seotud kohta kui füüsiline teabekeskond. AINEALANE LÕIMING: kunstiõpetus – õpilane illustreerib oma teadmiste põhjal eestlaste eluolu muinasajal.	Kristo Siig, 5. klassi ajaloo kursus: video 9, Eesti kiviaeg https://www.youtube.com/watch?v=r0zfYixq5R8&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=15 Kristo Siig. 5. klass ajaloo kursus: video 10, Eesti pronksi ja rauaaeg https://www.youtube.com/watch?v=AXLPo5oJcoc&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=16 Õppematerjali iga maakonna muinasaja kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b	EIS: 1) Muinasaeg Eestis (keskmise kiviaeg) https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3496 2) Muinasaeg Eestis (noorem kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg) https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3372 Võrdlev tabel: elu muinasajal ja tänapäeval. Empaatiavõrk: õpilane kirjutab lühijutu „Kui ma oleksin elanud muinasajal” ning illustreerib selle. Ülesande saab lahendada ka mõnes digikeskkonnas (Google Drive vms). Grupitöö:

					õppekäik kooli ümbruses või kodukohas. Teha gruppides seinaleht, nt teha ise pildid, kirjeldada mh ka muihistise praegust olukorda. Pärast kodukoha muuseumi külastust saab kirjutada kokkuvõtte "Esimesed inimesed minu kodukohas"
VANAD IDAMAAD ÕPILANE: toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonnast minevikust nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid	tsivilisatsioon ehk kõrgkultuur, Egiptus ja Niilus, Mesopotaamia - Eufrat ja Tigris, Hiina - Huanghe ja Jangtse, India - Indus ja Ganges	Töö kaardiga: esimeste tsivilisatsioonide paiknemine jõgede ääres Definitsioonikaardi koostamine mõiste TSIVILISATSIOON kohta (tunnused, näited, oma definitsiooni koostamine)	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - definitsioonikaardi koostamine, oma definitsiooni sõnastamine koos näidetega töötamine kaardiga - kontuurkaardile tsivilisatsioonide ja jõgede märkimine LÄBIVAD TEEMAD: keskkond ja jätkusuutlik areng – tsivilisatsiooni tekkimine: arutletakse, mis tingimused olid soodsad, et esimesed tsivilisatsioonid	Esitlus https://www.slideshare.net/kaiaa168/muistsed-tsivilisatsioonid Kristo Siig, 6. klass ajaloo kursus: Riikide (tsivilisatsioonide teke) https://www.youtube.com/watch?v=0MI7Uh2IBLg	Esimeste tsivilisatsioonide kontuurkaardile kandmine Jõgede kokkuvõtmine õige kõrgkultuuriga . Oma definitsiooni sõnastamine definitsioonikaardi põhjal.

oskab näidata kaardil Egiptust, Mesopotaamiat, Vana Indiat ja Vana Hiinat			tekkisid just jõgede äärde. Keskkonnast sõltusid inimeste tegevusalad. AINEALANE LÕIMING: ühiskonnaõpetus - riigi tunnused (skeem riigi tunnuste kohta) loodusõpetus - Euroopa ja Aasia kaart, jõed.		
MESOPOTAAMIA ÕPILANE: toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos •teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus •teab, kes oli Hammurapi mõistab Mesopotaamia kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning	Sumerid, linnriik, Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, kiilkiri, savitahvel, tsikuraat, Ištar, Marduk, potikeder ja ratas, Gilgameš	Töö kaardiga - millised tänapäeva riigid asuvad muistse Mesopotaamia alal, jõed, looduslikud olud. Töö tekstiga - ajalooalaste küsimuste koostamine ja neile vastamine paarilisega Töö ajalooallikatega - Hammurapi seadustekogu Teemantluuletus võib teha nt tsikuraadi või jumalate kohta Mesopotaamia teema õppimine Mastery keskkonnas (masteryapp.eu) Monogramm kiilkirjas https://watsoneastwoldblog.wordpress.com/2010/02/	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine: kaardilt riikide leidmine, muutuste nägemine ja sõnastamine, allikatöö: Hammurapi seadustekogu lugemine ja arutelu. matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogia pädevus - ratta ja vankri leiutamine, astroloogia ja astronoomia tundmine, suured ehitised (tsikuraat, Babüloni rippuvad aiad, Ištari väravad) LÄBIVAD TEEMAD: keskkond ja jätkusuutlik areng – mesopotaamlaste oskus kasutada ära jõgesid kõrgkultuuri kujunemisel, leiutised, kiilkirja kasutuselevõtt	Enesekontrolliks mõiste+pilt https://lear Esitlus https://www.slideshare.net/nataljadvogan/mesopotaamia-67443539 Kristo Siig. 6. klass ajaloo kursus: Mis on Mesopotaamia? https://www.youtube.com/watch?v=XlobP8R6FA4&list=PLH55BK1JEW-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=11 Sumerid https://www.youtube.com/watch?v=ZeLZEGCbzA8&list=PLH55BK1JEW-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=12 Assüüria ja Babüloonia https://www.youtube.com/watch?v=RA4DR80NUDc&list=PLH55BK1JEW-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=13 Mesopotaamia usund ja mütoloogia https://www.youtube.com/watch?v=7IHDRx-gKQU&list=PLH55BK1JEW-qymLPzQZRaKTKnGFmds	Töö kontuurkaardiga -, kontuurkaardil e Mesopotaamia, jõgede, sumerite asula ja Babüloni linna märkimine Mõistete kasutamine - koostab etteantud mõistetega lauseid, kasutab mõisteid õiges kontekstis, lünktekst. Kirjeldab Mesopotaamia riikliku korraldust kasutades ajalookaarti ja pilte, toob näiteid leiutistest ja

oskab tuua näiteid		/24/write-your-name-in-cuneiform-just-like-a-mesopotamian/	AINEALANE LÕIMING: loodusõpetus - kaarditöö, looduslikud olud Lähis-Idas, maavarad, planeetide nimed ühiskonnaõpetus - mesopotaamlaste usund, linnriik kui ühiskonna valitsemise vorm eesti keel - küsimuste koostamine teksti põhjal ja neile vastamine, funktsionaalse lugemisoskuse arendamine (allikatöö)	NTD&index=14ningapps.org/2718676 Lünnktekst https://learningapps.org/2718774 Ristsõna https://learningapps.org/4909600 Mõisted https://learningapps.org/2718946 https://learningapps.org/16036469 Erinevaid teste Mesopotaamia kohta http://hiiekool.ee/oppematerjalid/vanaaeg/mesopotaamia.html	kultuurisaavutustest.
EGIPTUS ÕPILANE: nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis	Vaarao, preestrid, templid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüürus, palsameerimine, muumia, sarkofaag, püramiidid, kalender, aritmeetika ja geomeetria	Töö piltidega: õpilane märgib, kes on pildil: Thutmosis III, Ramses II ja Tutankhamon. Ühenda paarid: viia kokku valitseja ja selgitus tema kohta. Lühiettekanded paaris- või gruppitööna Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutustest (õpetaja annab ette suunavad märksõnad ja/või küsimused). Töö tekstiga, paaristöö: õpilane loeb teksti, esitab teksti kohta küsimused (küsisõnad ette anda), teine õpilane	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine. suhtluspädevus - asjakohase kirjaliku eneseväljenduse arendamine. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikkus inimeseks, Vana-Egiptuse kultuuripärand kaasajal. väärtused ja kõlblus - orjapidamine antiikajal	Kristo Siig, 6. klassi ajaloo kursus: Vana-Egiptuse kultuur ja teadus https://www.youtube.com/watch?v=mxvYXwphJzM Kristo Siig, 6. klassi ajaloo kursus: Vana-Egiptuse usund https://www.youtube.com/watch?v=mbiBrPmgp5w Kristo Siig, 6. klassi ajaloo kursus: Vana-Egiptuse riigikorraldus https://www.youtube.com/watch?v=D8j-e3sro-E Kristo Siig, 6. klassi ajaloo kursus: Loodusolud Egiptuses https://www.youtube.com/watch?v=5CgxSWP65Fw	Lühiettekande tegemine ja esitlemine Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutuste kohta. Avatud materjalide põhjal küsimustele vastamine. Viktoriin Vana-Egiptuse teemadel piltide põhjal. Lühijutu koostamine.

- teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus ning kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon - kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel - tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias toob näiteid kujutavast kunstist, teab mõnda Egiptuse püramiide		vastab küsimustele ja esitab oma vastused paarilisele. Ristsõna koostamine. Ideekaart Egiptuse riikliku korralduse kohta, nt kasutada videomaterjali. Joonistada Vana-Egiptuse teemaline pilt ja õpilane kirjeldab lühidalt, mida kujutas, miks just nii kujutas. Lühijutt “Kui ma elaksin Vanas Egiptuses” Kaarditöö: Egiptus, Niilus, olulisemad paigad Vana-Egiptuses, püramiidide asukohad. Uudise koostamine Vana-Egiptuse kohta. Teemad annab õpetaja ette (nt põlluharimise alguse kohta, religiooni teemadel). Heli salvestamiseks võib kasutada keskkonda www.vocaroo.com	ja inimelu väärtus tänapäeval. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - kirjaliku eneseväljendusoskuse arendamine. inglise keel - videodest teabe saamine ja selle mõistmine. kunstiõpetus - Egiptuse teemalise pildi joonistamine. usundiõpetus - Õiglusejumalanna Maat vt ülesannet	SA Eesti Kunstimuuseum: “Egiptuse hiilgus”: https://www.youtube.com/watch?v=q6YFwAglas Egiptuse jutud - Egiptuse muusika: https://www.youtube.com/watch?v=pk4EeFmw4Ew Egiptuse jutud - Egiptuse köök: https://www.youtube.com/watch?v=d5hkJix7GBU Kuidas tehti muumiaid? (ing. k): https://www.youtube.com/watch?v=4FiM8S2_nSg Niiluse jõe tähtsus Vana-Egiptuses (ing. k): https://www.youtube.com/watch?v=aEK6PT7K8OM Giza suur püramiid (ing. k): https://www.youtube.com/watch?v=GtJW-8ZvNE8 Giza püramiidid: https://www.google.com/maps/@29.9737567,31.1280717,2a,75y,164.71h,84.67t/data=!3m7!1e1!3m5!1s0xSsoMSVrtwlg791K2LysQ!2e0!3e5!7i13312!8i6656?entry=ttu E-koolikott: Arhitektuur: https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/1204 Raamat “Vana-Egiptuse inimene” (2012) Mida sõid Vana-Egiptuse elanikud?: https://teadus.postimees.ee/4091371/kusimus-ajaloost-	Kaardi põhjal küsimustele vastamine. Arutlemine klassis Vana-Egiptuse ühiskonna ja tänapäeva ühiskonna erinevuste ja sarnasuste üle. Ajajoone koostamine: isikute kandmine ajajoonele. Mesopotaamia ja Egiptuse ajaloolised paigad kaardil: https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3374 Mesopotaamia ja Egiptus. Geograafilised paigad kaardil: https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3394 Vana-Egiptuse mõisted: https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3436 Vana-Egiptuse ja Mesopotaamia kuulsad valitsejad: https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3444
--	--	--	--	---	--

				mida-soid-vana-egiptuse-elanikud Hieroglüüfid: https://www.youtube.com/watch?v=SN2r0sEMLaw Tartu Ülikooli Kunstimuuseumis oleva muumia 3D mudel: https://sketchfab.com/3d-models/noorem-muumia-kmm-a-63-749724597f3a4151b630fac7236c34d1 Tartu Ülikooli Kunstimuuseumi muumiakamber: https://muuseum.ut.ee/et/sisu/tartu-ulikooli-kunstimuuseumi-pusiekspositsioon Erinevaid teste Egiptuse kohta http://hiiekool.ee/oppematerjalid/vanaaeg/egiptus.html Ristsõna kordamiseks https://learningapps.org/display?v=pvx08xjqj18 Teadus Vanas- Egiptuses: https://jupiter.err.ee/1608355700/ajalugu-viie-minutiga Isikulood: Tutanhamon: https://sites.google.com/view/isikulood/tutanhamon Isikulood: Ramses II: https://sites.google.com/view/isikulood/ramses-ii Isikulood: Thutmosis III: https://sites.google.com/view/isikulood/thutmosis-iii Psühhodraamameetodi d ajaloo- ja	
--	--	--	--	--	--

				ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016), https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wdldioX6EagqjSC/view ül. 10.3. Vana-Egiptuse riik ja ühiskond (vajadusel materjali kohendada ja/või lihtsustada).	
VAHEMERE IDARANNIKU KÕRGKULTUURID: Foiniikia, Iisraeli ja Juuda riik ÕPILANE: toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos - teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku - teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon teab, mis on Vana Testament	Tähestik, meresõitjad, Kartaago Ainujumala usk, Jahve, Mooses, Vana Testament, kümme käsku	Töö kaardiga: Foiniikia, Kartaago ja Iisraeli asukoht. Töö tekstiga: ajalooalaste küsimuste koostamine ja neile vastamine. Mooses https://sites.google.com/view/isikulood/mooses?authuser=0 Taavet https://sites.google.com/view/isikulood/taavet?authuser=0 Juutide ja egiptlaste usu võrdlemine Töö allikaga: Vana Testament, kümme käsku	ÜLDPÄDEVUSED: kultuuri ja väärtuspädevus - suhtume lugupidavalt teistesse kultuuridesse, juutide usk, kultuur ja riiklus, foiniiklased leiutasid tähestiku õpipädevus (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine: kaardilt riikide leidmine, muutuste nägemine ja sõnastamine, allikatöö: Vana Testament, kümme käsku, lugemine ja arutelu. LÄBIVAD TEEMAD: väärtused ja kõlblus - õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid (kümme käsku ja nende tähendus) kultuuriline identiteet - kujundatakse õpilase	Esitlus “Foiniikia linnad” https://www.slideshare.net/kudisiim/foiniikia-linnad-220949 Foiniikia tähestik https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3447 Film “Exodus: Jumalad ja kuningad”. Ringo Ringvee kommentaar Ringvaates: https://kultuur.err.ee/303668/ringo-ringvee-filmist-exodus-jumalad-ja-kuningad-ullatav-kuidas-jumalat-kujutatakse Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 20: Juudid ehk heebrealased ja Iisraeli riik https://www.youtube.com/watch?v=5w77E9SSs0w&list=PLH55BK1JEw-	Lünktekst Foiniikia kohta https://vara.ee/koolikott.ee/h5p/embed/506 Foiniikia kohta tõeste väidete leidmine https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3445 Foiniiklaste merereisid: https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3304 Iisraeli riik ja rahvas https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3728 Sündmuste järjestamine Iisraeli ajaloos https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3728

			arusaamist kultuuride mitmekesisusest, kultuuril ja religioonil on inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana oluline roll AINEALANE LÕIMING: loodusõpetus - kaarditöö, looduslikud olud Lähis-Idas, maavarad, purpurpunase värvi saamine ühiskonnaõpetus - judaism, Iisrael. Kaubandus jõukuse alusena (Foiniikia jõukad kaubalinnad)	qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=20 video 21: heebrealaste usund https://www.youtube.com/watch?v=vEaZJDw7y0M&list=PLH55BK1JEW-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=21 video 22: juutide pärimus ja Vana Testament https://www.youtube.com/watch?v=BkGbHUhhFEM&list=PLH55BK1JEW-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=22 Sobiv on õpilasel teemaga tutvuda või kinnistada Mastery keskkonnas Piiblibllood Suhtlus antiikajal (foniiklased): https://jupiter.err.ee/1608465368/ajalugu-viie-minutiga Judaismi lühiülevaade https://museum.jewish.ee/museumist/opetajale/	du.ee/eis/lahendamine/3463 Kaarditöö https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3538
VANA HIINA JA VANA INDIA ÕPILANE: nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust	India ja Indus, Ganges, kastisüsteem, usulised tõekspidamised, budism, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male, Hiina ja Huang He, Jangtse, keisriigi algus, Hiina müür, Suur	Rühmatöö: rühm jagab omavahel alateemad. Õpilane teeb oma alateema kohta illustreeritud kokkuvõtte ning õpib oma teemat teistele selgelt ja aru saadvalt selgitama.	ÜLDPÄDEVUSED: kultuuri- ja väärtuspädevus - peab lugu Vana India ja Hiina kultuurist ja religioosetest tõekspidamistest, panusest maailma kultuurilukku.	Ristsõnad Muistne Hiina https://learningapps.org/4910458 Muistne India https://learningapps.org/4914218	Klassikaaslaste tagasiside Esinenud rühm annab konstruktiivset tagasisidet hindamismude li põhjal järgmisele ettekandjale (tõstab esile,

teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas. • teab, et Vana-India ja Hiina kõrgkultuurid tekkisid suurte jõgede äärde • teab, mis on kastisüsteem • toob näiteid India ja Hiina avastustest ja leiutistest mõistab, et erinevates piirkondades on erinevad usulised tõekspidamised ja väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis	Siiditee, kompass, paber, Konfutsius	Rühmatöö hindamise juhend https://drive.google.com/file/d/1S4Ml6i36dH74BcJMSkIkoLxIz_pwOKY1/viiew Võib koostada plakati või slaidiesitluse etteantud hindamisjuhendi alusel.	õpi- ja suhtluspädevus – töötab rühmas, võtab vastutuse oma ülesande tegemisel, otsib infot, sõnastab olulise, jagab kohustusi, suhtleb rühmaliikmetega viisakalt. enesemääratlus õpilane reflekteerib õpitut, mis õnnestus hästi, mida peab veel harjutama LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet – õpilane väärtustab kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis tehnoloogia ja innovatsioon - väärtustab Hiinas ja Indias kasutusele võetud leiutisi ja innovatsiooni AINEALANE LÕIMING: eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendusoskuse arendamine. kunstiõpetus - poetri või esitluse kujundamine	Enesekontrolliks: Vana-Hiina ja Vana-India https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3550 Geograafilised paigad https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3552	mis on esitluses või plakatil hästi/õnnestunud jne). Näiteid hindamisjuhenditest: https://sites.google.com/view/sotsiaalopetajaraamat/hindamismudelid Esimesena võib tagasisidestada nt õpetaja või viimane rühm, kes esineb. Rühm paneb oma teema kohta kirja nt neli-viis küsimust. Kõigi rühmade küsimustest paneb õpetaja kokku näiteks loto või kuldvillaku.
VANA KREEKA					

KREETA – MÜKEENE KULTUUR ÕPILANE: kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos - oskab näidata kaardil: Kreeka, Kreeta, Balkani poolsaar, Ateena, Sparta - teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist	Balkani poolsaar, Hellas ja hellenid, barbarid, Kreeka, Kreeta, Ateena, Sparta, Knossos, Mükeene	Töö kaardiga: Interaktiivne kaart/seinakaart, kontuurkaart. https://learningapps.org/display?v=pezx3hq323 Sõnakaardid: õpilased leiavad õpetaja abiga tähtsamad märksõnad, mille alusel koostatakse koos teema kokkuvõtte.	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine. suhtluspädevus - asjakohase kirjaliku eneseväljenduse arendamine. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet – õpilase kujunemine kultuuriteadlikuks inimeseks, kes teab, et antiikkultuuri juured peituvad Kreeta-Mükeene kultuuris. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - kirjaliku eneseväljendusoskuse arendamine, sidusate lausete moodustamine.	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Kreeka geograafia https://www.youtube.com/watch?v=EDy6pZOtA5Y&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRakTKnGFmdsNTD&index=25 Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Kreeta-Mükeene kultuur https://www.youtube.com/watch?v=uwdRLdzmspw&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRakTKnGFmdsNTD&index=27	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Kreeka geograafia https://www.youtube.com/watch?v=EDy6pZOtA5Y&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRakTKnGFmdsNTD&index=25 Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Kreeta-Mükeene kultuur https://www.youtube.com/watch?v=uwdRLdzmspw&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRakTKnGFmdsNTD&index=27
KREEKA LINNRIIGID ÕPILANE: teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi	polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, Perikles, Kreeka-Pärsia	Rühmatöö, Venni diagramm: Ateena ja Sparta võrdlus (sarnasused ja erinevused). Ristsõna, õiged/valed väited	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - koostööoskuse arendamine, eriarvamustega arvestamine.	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Vana-Kreeka ühiskond https://www.youtube.com/watch?v=4zWLITZfROA&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRakTKnGFmdsNTD&index=28	EIS: 1) Vana-Kreeka linnriikide valitsemine (diagnostiline test), testi ID 4309:

kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat toob näiteid ajaloomälestist est ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised • kirjeldab Vana-Kreeka ühiskonnako rraldust ja eluolu Ateena ja Sparta näitel, võrdleb neid kirjelduse põhjal seletab ja kasutab järgmisi mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori	sõjad (Maratoni lahing)	uute mõistete omandamiseks.	LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - analüüsioskuse arendamine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - funktsionaalse lugemis- ja kirjaoskuse arendamine.	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Ateena linnriik https://www.youtube.com/watch?v=hDokIA2TZc8&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=29 Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Sparta riik https://www.youtube.com/watch?v=11ji_B7s-0&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=30 Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Kreeka-Pärsia sõjad https://www.youtube.com/watch?v=EGMPLL2JPX4&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=34	https://eis.ekk.edu.ee/eis/testid/4309 2) Vana-Kreeka poliste valitsemiskorr aldus https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3187 3) Poliste tõus ja langus https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3145 4) Ateena akropol https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3409 5) Vana-Kreeka riikluse kujunemine https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3141 6) Kreeka polise kodanik https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3218 7) Ühiskonnakor r aldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3219
---	------------------------------------	--	--	---	---

					Täidab tabeli (Venni diagramm). Seletab ja kasutab õpitud mõisteid (nt kasutab mõisteid asjakohaselt jutu koostamisel).
VANA KREEKA KULTUUR JA TEADUS ÕPILANE: nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust • toob näiteid Vana-Kreeka kultuuri- ja teadussaavutustest • oskab nimetada tähtsamaid kreeka mõtlejaid	Homerost, eeposed "Ilias" ja "Odüsseia" Herakles, komöödia ja tragöödia, Zeus, Olümpia, olümpiamängud, 776 eKr, templid, arhitektuur, skulptuur, vaasimaalid, Herodotos, Pythagoras, Hippokrates, Sokrates, Platon, Aristoteles	Ideekaardi koostamine õpetaja abiga või paaris/rühmatööna. Teemaga seonduvate märksõnade leidmine ja nende täiendamine näidete ja/või iseloomulike tunnustega. Tabeli koostamine, nt TTS-meetod (tean, tahan teada, sain teada). Töö tekstiga, nt häälega lugemine ja arutelu ning teksti kohta küsimuste koostamine ja koostatud küsimuste vastamiseks suunamine. Mäng: antiikolümpiamängude võistlusala. Õpilased valivad ühe olümpiarõnga (võtta	ÜLDPÄDEVUSED: kultuuri- ja väärtuspädevus - seoste leidmine kultuuripärandi ja nüüdiskultuuri vahel. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - õpilase kujunemine kultuuriteadlikuks inimeseks. Õpilane teab Vana-Kreeka kultuuril on suur mõju tänapäevale. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus- funktsionaalse lugemisoskuse arendamine ja küsimuste formuleerimine, nimede/terminite ortograafia. Eepos. kehaline kasvatus - olümpiamängud	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Vana-Kreeka usund https://www.youtube.com/watch?v=mAnK60K44_A&list=PLH55BK1JEW-qymLPzQZRKTKnGFmdsNTD&index=31 Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Antiikolümpiamängud https://www.youtube.com/watch?v=V08p2fcad9c&list=PLH55BK1JEW-qymLPzQZRKTKnGFmdsNTD&index=32 Vana-Kreeka kultuur. E-muuseumitund Tartu Ülikooli Kunstimuuseum: https://sites.google.com/view/vana-kreekakultuur/avaleht Kreeka rõivamood antiikajal: https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/28008-Tartu-Ulikooli-muuseumi-Tartu-tahetorni-ja-ulikooli-kunstimuuseumi-materjalid/252164	EIS: 1) Vana-Kreeka kultuur https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3140 2) Herodotos https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3447?lang=et 3) Kreeka teater https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3188 4) Vana-Kreeka olümpiamängud https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3696 5) Vana-Kreeka mõisted https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3142 Võrdlev tabel: antiikaja ja

• jutustab olümpiamängudest ja kreeka kunstist püüab vaadelda maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi ning mõistab Vana-Kreeka kultuuri mõju Euroopa ajaloole		nt eri värvi hularõngad) ja seisavad selle sees. Õpetaja annab igale õpilasele sedeli, kus on antiikolümpiamängude erinevad alad. Kaks õpilast saavad sama ala. Õpetaja märguande peale tuleb õpilasel imiteerida saadud spordiala ja leida üles oma paariline. Spordiülekande kommenteerimine: õpilased on gruppides ja valivad üks antiikolümpiamängude spordiala, mille kohta salvestatakse spordiülekande kommenteerimine. Salvestamiseks võib kasutada www.vocaroo.com	antiikajal ja tänapäeval. kunstiõpetus - oma igapäevaelust valitud seiga vaasimaalina kujutamine.	Vana-Kreeka piltides: https://learningapps.org/display?v=pbex5emz218	tänapäeva olümpiamängude sarnasused ja erinevused. Etteantud märksõnade põhjal olümpiamängude kohta lühijutu kirjutamine. Vaasimaalide põhjal kreeklaste kultuuri (vaasimaal kui oluline ajalooallikas) kirjeldamine. Rühmatööna plakati koostamine Vana-Kreeka teadussaavutuste kohta, selle esitlemine.
HELLENISM ÕPILANE: nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja	Aleksander Suur, hellenism, Aleksandria, seitse maailmaimet, Eukleides, Archimedes, Ptolemaios	Töö kaardiga - Aleksander Suure vallutused. Pildiülesanne: tuua välja hellenismiaja olulisemad kultuurisaavutused. Võrdlev analüüs: Aleksandria ja Ateena linnaplaani võrdlemine	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - (ajaloo)kaardiga töötamise oskuse arendamine. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - hellenismiaja kultuurisaavutuste kaudu kultuuripärandi väärtustamine.	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Aleksander Suur ja hellenismiaeg https://www.youtube.com/watch?v=II33cIX3h3Q&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=35	Oskab näidata riigi laienemist hellenismi perioodil ja kasutab sobivaid märksõnu Aleksander Suure maailmariigi iseloomustamiseks. Rühmatöö. Õpilased koostavad esitluse hellenismiaja

kirjeldab nende erisusi • teab, kes oli Aleksander Suur ja kirjeldab tema vallutuste tagajärgi selgitab, mis on hellenism ning toob näiteid hellenismiaja kultuuri- ja teadussaavutustest			AINEALANE LÕIMING: kunstiõpetus - vabal valikul hellenismiaja kultuurisaavutuse/ vanaaja seitsme maailmaime kujutamine.		kultuuri- või teadussaavutus te kohta ning esitlevad seda. Esitlus 7 maailmaimet Ühine arutelu nende olulisuse üle.
VANA ROOMA ROOMA RIIGI TEKKIMINE ÕPILANE: toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloo kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis paigutab ajatelejele ajaloosündmusi, kasutades	Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma, Tiberi jõgi, Alpi mäestik, Romulus, 753 eKr, Kapitoorium, foorum, ladina keel, etruskid	Töö kaardiga Google Maps, ajalookaart, kontuurkaart https://learningapps.org/display?v=prvttaojc16 Kolmeastmeline intervjuu - legend Romulusest ja Remusest tekstina ette anda Töö pildiga - Tiberi jõe kaldal seitse küngast, Kapitoorium ja foorum, pildi põhjal lausete moodustamine asula kujunemisest, lünkteksti täitmine. Ristsõna mõistete kinnistamiseks	ÜLDPÄDEVUS: kultuuri ja väärtuspädevus - lugupidamine teise kultuuri suhtes: legend Romulusest ja Remusest, pronksist emahunt Rooma linna sümbolina, ladina keel, millest kujunes sajanditeks Euroopas kirjakeel õpipädevus: kujundatakse oskust töötada kaardi, ajajoone ja tekstiga LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - Rooma kultuuri mõju teiste rahvaste ajaloole keskkond ja jätkusuutlik areng -	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 36: Vana-Rooma sissejuhatus https://www.youtube.com/watch?v=vgoBmoNjIdc&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRakTKnGFmdsNTD&index=36 video 38: Vana Rooma geograafiline asend ja loodusolud https://www.youtube.com/watch?v=uY6rh0uTQuk&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRakTKnGFmdsNTD&index=38 video 39: Kuidas Rooma alguse sai https://www.youtube.com/watch?v=uBuAh5pEEIQ&list	Kontuurkaar di täitmine: õpilane kannab kaardile Itaalia ajaloo seotud olulised kohad või kirjeldab kaardi põhjal Itaalia geograafilist asendit. EIS kaart https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3598 Itaalia esimesed valitsejad https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3548 Lünktekst Rooma linna

õigesti ajaühikuid, lahendab ajateleje abil ülesandeid • näitab kaardil: Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma linn, Tiberi jõgi, Alpi mäestik • teab Rooma riigi tekkelugu ning teab, kes oli Romulus ja miks on ta oluline Rooma kultuuriloos • paigutab ajatelejele Rooma linna asutamise aasta • selgitab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: Kapitoorium, foorum, ladina keel		Rooma riigi tekkimise kohta https://learningapps.org/diisplay?v=pbjt5d7i221 Paaristöö (sobib refleksioonifaasi): sedelid märksõnadega, paarilised võtavad vaheldumisi sedeleid ning koostavad saadud märksõnaga lauseid	Rooma linna teke Tiberi jõe kaldale, soo kuivendamine - foorum AINEALANE LÕIMING - loodusõpetus - Apeniini ps, Itaalia geograafiline asend ja loodusolud matemaatika - Rooma linna vanuse arvutamine, kuningate ajajärgu pikkus	=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmndsNTD&index=39	tekkimise kohta Jutu koostamine märksõnade põhjal. Nt Apenniini ps, Tiberi jõgi, Latiumi maakond, latiinid, ladina keel, Romulus, 753 eKr, Kapitoorium, foorum Töö ajajoonega: kannab ajajoonele Rooma linna asutamise aasta legendi põhjal ning kuningriigi õpudaatumi.
ROOMA VABARIIK ÕPILANE: kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost nimetab ajaloolisi	vabariik, senat, konsul, rahvakoosolek, Puunia sõjad, Hannibal, Kartaago,	Töö tekstiga: häälega lugemine Kolmeastmeline intervjuu Caesari https://sites.google.com/v	ÜLDPÄDEVUS: õpipädevus - küsimuste koostamine teksti kohta, kaaslane	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 40: Rooma vabariik https://www.youtube.com/watch?v=FNSZgxw0-	EIS Lünktekst - Rooma vabariigi kujunemine https://eis.ekk.edu

isikuid ja põhjendab nende olulisust • selgitab Rooma vabariigi riigikorda • kirjeldab ja näitab kaardi abil Rooma riigi laienemist • teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks • seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk • teab, kes oli Caesar ja ja põhjendab tema olulisust	Caesar, leegion, kodusõda	http://sites.google.com/view/isikulood/julius-caesar?authuser=0 või Hannibali kohta https://sites.google.com/view/isikulood/hannibal?authuser=0 Segipaistatud laused Puunia sõja kohta. Puunia sõdade põhjuste ja tagajärgede sõnastamine	intervjueerimine ja info edasirääkimine LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - Rooma kultuuri mõju teiste rahvaste ajaloole AINEALANE LÕIMING: loodusõpetus - kaart. Hannibali teekond üle Alpide	Hw&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=40 video 41: Rooma riigi laienemine https://www.youtube.com/watch?v=Rg-m4BOKlLE video 42: Kodusõdade periood ja Julius Caesar https://www.youtube.com/watch?v=KXAWLjfiVU&t=3s Reislile minuga. Kartaago https://arhiiv.err.ee/video/vaata/reisile-minuga-kartaago	.ee/eis/lahendamine/3226 Õiged-valed väited Puunia sõdade kohta. Selgitab paarilisele, kes oli Julius Caesar ning millega on ta ajalukku läinud
ELU VANAS ROOMAS ÕPILANE: teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest	patriitsid, plebeid, rahvatribuun, perekond, ori, gladiaator	Võrdlev tabel patriitside ja plebeide õiguste kohta Vastastikune õpetamine - eluolu teemal (erinevad ühiskonnakihid, perekond,	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - vastastikuse õpetamise meetod tagab, et kõik õpilased on kogu tunni vältel aktiivsed ja kujundavad tunni vältel mitmesuguseid olulisi oskusi (teksti	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 45: Eluolu ja kultuur Rooma riigis https://www.youtube.com/watch?v=D-8JwD6IhY0&list=PLH55BK1JEw-	Õpilaste koostatud küsimustele vastamine teema lõpus, õpilane võib kasutada enda käsikirjalisi märkmeid. Lühijutu koostamine etteantud küsimuste

rollist ühiskonnas toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis • kirjeldab eluolu Rooma riigis • teab mõisteid: patriitsid, plebeid, rahvatribuun, gladiatoore ja kasutab neid õiges kontekstis		kooliharidus, gladiatoorid). Ekspertrühmad koostavad kaks küsimust, kus küsivad kõige olulisemat oma alateema kohta. Nende põhjal teeb õpetaja pärast kodurühmades õpetamist enesekontrollitesti õpilastele.	lugemine, olulise väljatoomine, teistele oma teema õpetamine ning refleksioonifaasis õpitu meenutamine). kultuuri- ja väärtuspädevus - orjandusliku Rooma ühiskonna väärtused. LÄBIVAD TEEMAD: väärtused ja kõlblus - õpilane mõistab, et orjanduslikus Roomas olid teistsugused väärtuspõhimõtted ning me ei saa neid hinnata. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - funktsionaalne lugemine, lühidalt olulise kirja panemine, selgesõnaliselt oma mõtete edasi andmine, st oma teema õpetamine.	gymLPzQZRaKTKnGFmidsNTD&index=45	abil: Üks päev Rooma linnas. EIS roomlaste eluolu https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3730 Roomlaste riietus ja pere https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3308
KULTUUR JA RELIGIOON VANA ROOMAS ÕPILANE: teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub	templid, amfiteater, akvedukt, triumf,	Sõnatkaardid uute mõistete õppimiseks materjalide põhjal Rühmatöö: materjalide põhjal	ÜLDPÄDEVUSED: kultuuri- ja väärtuspädevus - seoste leidmine	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 45:	Venni diagramm: Vana-Rooma ja Vana-Kreeka

ajaloolisest kontekstist toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonnast minevikust - teab roomlaste usule iseloomulikke jooni - mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos - teab, kes oli Jeesus Kristus ning mõistab tema olulisust kultuuriloos - kasutab uusi mõisteid õiges kontekstis	Colosseum, kristlus, Uus Testament, piibel	lühikokkuvõtete koostamine Vana-Rooma kultuuri kultuuripärandist Plakati koostamine ja selle esitlemine Vana-Rooma kultuuripärandi kohta rühmas (nt ehitised, skulptuurid) https://sites.google.com/view/sotsiaalopetajaraamat/hindamismudelid?authuser=0	kultuuripärandi ja nüüdiskultuuri vahel. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - õpilase kujunemine kultuuriteadlikuks inimeseks. Õpilane teab Vana-Rooma kultuuril on suur mõju tänapäevale. keskkond ja jätkusuutlik areng - akveduktid, teede ehitus, termid, kanalisatsioon AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus- funktsionaalse lugemisoskuse arendamine ja küsimuste formuleerimine, nimede/terminite ortograafia. kunstiõpetus - plakati illustreerimine, arhitektuuriliste saavutuste kujutamine pildina.	Eluolu ja kultuur Rooma riigis https://www.youtube.com/watch?v=D-8JwD6IhY0&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=45 video 44, Kristluse teke https://www.youtube.com/watch?v=e6qV4R04BWg&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=44	kultuuri ja religiooni põhijoonte võrdlus Plakati koostamine ja selle esitlemine Vana-Rooma kultuuripärandi kohta (nt ehitised, skulptuurid) https://sites.google.com/view/sotsiaalopetajaraamat/hindamismudelid?authuser=0
ROOMA KEISRIRIIK ÕPILANE: toob näiteid sündmustest ja		Töö kaardi ja ajajoonega:	ÜLDPÄDEVUSED:		Vana-Rooma diagnostiline test EIS

protsessidest maailma ajaloos teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajaloo perioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele paigutab ajateljele ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos • selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda • tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisririigi ajal • teab, miks lõhenes Rooma keisririik • teab, kes oli Augustus ja	provints, Lääne-Rooma, Ida-Rooma, Augustus, Konstantinoopol, 476, hunnid, suur rahvasterändamine	Lääne- ja Ida-Rooma, provintsid, Konstantinoopol, hunnid rünnakusuunad, rahvasterändamine. Kinnistavad harjutused EIS keskkonnas: Rooma muutumine suurriigiks https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/4802 Teksti abil võrdleva tabeli koostamine Lääne- ja Ida-Rooma iseloomulike tunnustega. Kolmeastmeline intervjuu Augustuse kohta https://sites.google.com/view/isikulood/augustus?authuser=0 Gaius Julius Caesar https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3735 Keiser Augustus https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3736 Rühmatöö(pimesikk) Rooma ajaloo perioodide kordamiseks. Rühm saab osadeks lõigatud teksti ja sinna juurde kuuluvad illustratsioonid. Tekstiosad jaotatakse rühmaliikmete vahel, liikmed tutvuvad nendega põhjalikult ning kirjutavad välja iseloomulikud	õpipädevus - ajalookaardi abil teadmiste hankimine ja sõnastamine, ajajoone kasutamine orienteerumaks ajaloolises ajas, sündmuste jagamine Rooma ajaloo eri perioodidesse. LÄBIVAD TEEMAD: väärtused ja kõlblus - õpilane mõistab, et orjanduslikus Roomas olid teistsugused väärtuspõhimõtted ning me ei saa neid hinnata tänapäeval harjunud vaatenurgast. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - funktsionaalse lugemise kujundamine, küsimuste koostamine, selge eneseväljenduse arendamine. matemaatika - ajajoonele daatumite kandmine, Augustuse valitsemisaja arvutamine.	Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 43: Rooma keisririik https://www.youtube.com/watch?v=G8Hha96NXjM&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=43 Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 46: Kuidas Rooma riik lagunes? https://www.youtube.com/watch?v=KWRuenzfwbw&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=46 Enesekontrolliks: Vana-Rooma ajaloo etapid https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/15719-Vana-Rooma-ajaloo-etapid Buratino tegutseb jälle: Rooma keisrid (min-st 6.30) https://arhiiv.err.ee/video/vaata/buratino-tegutseb-jalle-rooma-keisrid	keskkonnas (nõuab sisselogimist) https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/28588-Vana-Rooma-kultuuri-pohimoisted-EIS-diagnostiline-test Teemantluletus Augustuse kohta Kaardi abil keisririigi lõhenemise kirjeldamine ning Rooma keisririigi lagunemise selgitamine Suure rahvasterändamise ja hunnide pealetungi mõjul.
--	---	---	---	--	--

põhjendab tema olulisust		jooned või märksõnad. Pärast pannakse tekst tervikuks kokku.			
teab, millal ja miks lagunes Rooma keisririik		Võib koostada ajajoone Vana- Rooma ajaloo kohta, kanda olulisemad daatumid, paigutada sinna sündmusi või pilte eri perioodidest, iseloomustada sündmusi/ pilte mõne lausega.			

7. klass

Ajaloo õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

1. Keskaeg ja varauusaeg

Maailm keskajal 476–1492

Keskaja mõiste, üldiseloomustus ja perioodiseerimine

Teema kaudu kujundatakse õpilasel oskust orienteeruda ajas, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist. Keskaja algust seostatakse enamasti antiikkultuuri hävinguga: Kreeka ja Rooma kirjanike ning filosoofide teosed unustati, lagunesid kuulsad Rooma teed, paljud Rooma-aegsed linnad kaotasid tähtsuse. Keskaja perioodi pikkuseks on u 1000 aastat, mis jagatakse selle paremaks mõistmiseks vara-, kõrg- ja hiliskeskajaks. Keskaja alguseks peetakse kokkuleppeliselt aastat 476, kui kukutati (saadeti riigist välja) viimane Lääne-Rooma keiser Romulus Augustulus. Kõrgkeskaeg oli rüütlialtõrje kultuuri ning paavstivõimu hiilgeajaks, hoogustus kaubandus ning hakkasid taastekkima linnad, sinna mahuvad mitu sajandit kestnud ristsõjad. Hiliskeskajaga jäävad silmapaistvad saavutused kultuuri vallas, nii trükikunsti leiutamine kui ka maadeavastuste algus.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovituselised võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode	Keskaja mõiste Keskaja perioodiseerimine: vara-, kõrg- ja	Töö ajajoonega - kannab ajajoonele keskaja algust ja lõppu tähistavaid	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine: kaardilt riikide leidmine, muutuste	Ajaloopiltide mõtestamise järel kirjutab õpilane lühikokkuvõtte teemal "Sel aastal õpin ma ajalootunnis...."

toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid nimetab sündmuse ja aastaarvu, millega tähistatakse kokkuleppeliselt keskaja algust Euroopas ja Eestis nimetab keskaja kolm perioodi (vara- kõrg- ja hiliskeskaeg) ning toob näiteid iseloomulike joonte kohta igast perioodist mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval oma kodukohas (nt linnus) võrdleb Euroopat 5. ja	hiliskeskaeg.	daatumeid. Võib illustreerida perioodi iseloomustavat piltidega Töö tekstiga - täidab teksti põhjal tabeli nii Euroopas kui ka Eestis keskaja algust ja lõppu tähistavate sündmuste ja daatumitega. Õpilane kirjutab tekstist välja iga keskaja perioodi juurde nt kolm iseloomustavat joont; arutelu, mida see tähendab (kas see on pigem positiivne või negatiivne). Töö kaardiga – võrdleb Euroopat kaardi abil 5.-13. sajandil. Mis on muutunud? Võimalusel külastada keskaegset linnust või mõnda muud keskaja muistist.	nägemine ja sõnastamine. kultuuriline identiteet väärtustab keskaegseid ajaloomuistiseid oma kodukohas LÄBIVAD TEEMAD: keskkond ja jätkusuutlik areng – külmaperiood, kuidas keskkond muutus, suure rahvasterändamise tulemused Lääne-Euroopa jaoks. AINEALANE LÕIMING: matemaatika - sündmuste paigutamine araabia numbritega ajajoonele. Kunst: kuidas kujutati inimesi, eluolu keskajal	Oma definiitsiooni koostamine keskaja kohta, näide lk 9, Keelekümbluse kogumik. 7. klass. https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-Keelekumblus-1-66-toolehte Teemantluuletuse koostamine ühe konkreetse perioodi kohta (vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg) Keskajale iseloomulike tunnuste tundmine - tööleht: kirjuta iga keskaja perioodi taha, kas see kuulub vara- kõrg- või hiliskeskaega. Võib teha interaktiivses keskkonnas (LearningApps, Moodle) Nimetab esitlust jälgides, kas pilt võiks iseloomustada sündmust vara-, kõrg- või hiliskeskajast Töö ajalookaardiga: leiab ja nimetab erinevusi 5. ja 13. sajandi kaardil, nimetab riigid, mis 13. sajandist on püsinud tänapäevani, leiab 5 tänapäeva riik, mida 13. sajandil veel polnud.
--	----------------------	--	---	--

13. sajandil kaardi alusel				

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitusel
Maret Aasa (magistritöö) "7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana".

Sissejuhatus keskaega. Lk 52-

61 <https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=52&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509>

Esitlus: pilte keskaja erinevatest perioodidest – tunne ära, mis keskaja perioodi võiks pilt iseloomustada.

Keskaja perioodidele iseloomulikud tunnused

<https://learningapps.org/1680386>

Teadlane vastab: kuidas mõtestasid keskaegsed inimesed maailma? <https://www.youtube.com/watch?v=jaiyv0dU6D8>

Seisused, läänikord ja eluolu

Oluline on tajuda tänapäeva ja keskaja ühiskonna erinevusi, aga ka seda, mida väärtustame tänapäevani (nt mõtteid rüütlikoodeksist), institutsioonide erinevusi ja sarnasusi. Selle kaudu õpitakse võrdlema ja nägema seoseid, nt kiriku roll keskaja ühiskonnas ja kes täidab neid ülesandeid täna. Traditsioonilise käsitluse järgi on keskaegses ühiskonnas igal inimrühmal (seisusel) oma nimetus, ülesanne ja kindlad piirid, tegelikult elus kippusid piirid olema siiski üsna hägused. Oluline on mõista, et keskaegne inimene elas teistsuguses ruumijaotuses kui tänapäeva inimene. Tal polnud privaatsust. Õpilane püüab mõista keskaegse inimese maailmapilti ja selgitada, miks keskaegne inimene oli läbinisti usklik. Kui tänapäeval tajutakse nii mõningi kord karistamatuse tunnet, siis keskajal pole karistamatust, sest jumal näeb ja mäletab - see distsiplineeris. Keskaega iseloomustab lääni- ehk feodaalkord. Lään ehk feood oli maavaldus, mida valitsesid suurfeodaalid, kes läänistasid maad koos seal elavate talupoegadele edasi väikefeodaalidele. Läänisuhted rajanesid kahe inimese vahelistel vasallsideametel ning kujunesid välja Frangi riigis Merovingide ja Karolingide ajal, levides hiljem üle Euroopa. Teema õppimise abil kujundatakse õpilasel oskust analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist. Õppija mõtlemisprotsesside arenemisel on oluline laiendada ajaloolist sõnavara. Ajalooliste mõistete tundmine ning kontekstis kasutamine on eelduseks analüüsioskuse kujundamisele, kus vastav sõnavara on mõtlemise aluseks. Õpilane vajab nähtuste kirjeldamiseks ja iseloomustamiseks termineid, mille tähendust peab ta tundma õiges kontekstis. Mõistetega tegelemiseks võiks kasutada mitmekesist metoodikat.

Õpitud emused	Mõisted, märk	Metoodilised soovitusel, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad	Kontroll ja hindamine
---------------	---------------	--	--	-----------------------

	sõnad		teemad, teised õppeained	
iseloo musta b seisuks likku ühiskonda: nimeta b seisuks ed ja ülesanded, selgita b jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis; iseloo musta b läänikorda kasutab kontekstis mõistet senjööri ja vasalli ja truudust, feodaal	lääni kord ehk feodaalkord, lään ehk feodaal, läänimees ehk feodaal, senjör, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus	Tabel keskaja seisuste ja nende ülesannete kohta teksti põhjal Rollimäng paarilisega: vasall ja senjör – kirjeldad, kes sa oled ja mis on sinu õigused ja kohustused. Töö skeemiga: feodaalne hierarhia, kirjeldada skeemi põhjal seoseid ja läänikorda. Läänipüramiid https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18835-Seisused-keskaja-Euroopas/220194 Vastastikune õpetamine e siksak meetod: õpilased töötavad rühmades. Tekstiosad käsitletava alateema kohta (nt rüütli elu või aadlidaami elu). iga rühm koostab kaks küsimust oma alateema kohta. Ajalooalaste küsimuste koostamine ja neile vastamine teksti põhjal - rüütli kasvatamine https://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/keskaeg/keskaeg_exe/rtli_kasvatamine.html Töö allikatega (pildid): Rüütli ja linnused (lk 71-74) https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=71&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509 Rüütli ja rüütlikultuur (lk 75-78) https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=75&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509	ÜLDPÄDEVUSED: õpilane - õpilane kasutab erinevaid õpistrateegiaid - skeemi koostamine nt linnus, feodaalse hierarhia või rüütli elu kohta, LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - mõistab ja iseloomustab Jumala kesket rolli keskaja inimese maailmapildis AINEALANE LÕIMING - eesti keel - tekstist olulise leidmise ja selle arusaadavalt kaaslastele selgitamine kunst - illustreeritud mõttekaart rüütli, aadlidaami või linnuste kohta.	Laiendatud mõttekaart rüütli elu kohta (illustreeritud). Võib teha ka digitaalselt https://simplemind.eu/ Rühmatöö käigus koostatud küsimustele vastamine, rühmatöö hindamine. Hinnatakse eelkõige õpilase osalemist erinevates tööprotsessides: iseseisev töö tekstiga ja ekspertgrupis koostöötamine, kodurühmad es oma teema teistele õpetamine, küsimustele vastamine, õpilane võib kasutada vastamisel oma konspektivihiikut, kuhu ta on teinud märkmeid.

kirjeld ab feoda alset hierar hiat, selgita b seosei d. iseloo musta b läänim eeste elulaa di; kirjeld ab keska egset linnust , iseloo musta b rüütlit ja aadlid aami, kirjeld ab nende elu. Nt kirj eldab keska egse rüütlis eisuse ideaal e, võrdle b neid tänap äeva meesi deaali ga,				
--	--	--	--	--

iselo musta b keska egse aadlid aami ilu- ning käitum isidea ali; võrdle b seda t änapä eva naise ideaali dega, loetleb aadlin aise kohust usi ja ülesan deid abikaa sa ja lossie mand ana; selgita b aadlik e abielu peami st eesmä rki. analüü sib linnus elu voorus eid ja puudu seid				
--	--	--	--	--

keskaja inimese seisukoht				
---------------------------------	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Seisused keskajal <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18835-Seisused-keskaja-Euroopas/220180>

Läänikord <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18835-Seisused-keskaja-Euroopas/220183>

Inna Jürjo loeng Keskaja naine https://www.youtube.com/watch?v=2ddm4k4_KaY

Hirmud keskajal, hirmud kaasajal

<https://kultuur.err.ee/1064673/hirmud-keskajal-ja-hirmud-kaasajal>

Gravett "Keskaegse rüütli maailm"

Mäng, millega keskaja inimesed meelt lahutasid

<https://novaator.err.ee/1020188/mang-millega-keskaja-inimesed-meelt-lahutasid>

Kuressaare linnuse virtuaalne tuur: <https://kuressaarecastle.ee/>

Ekskursioon: Narva linnuse ajalugu: <https://narvamuuseum.ee/est/ekskursioonid/ekskursioonide-valik/#ekskursioon-linnuses-narva-linnuse-ajalugu>

Vaimulik seisus keskajal <https://www.youtube.com/watch?v=k89-yAUayPo>

Ristiusk, kirik ja kultuur

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid	ristiusk katoliku kirik	Meeldetuletuseks. Kristo Siig, video, Kuidas tekkis kristlus https://www.youtube.com/watch?v=e6qV4R04BWg Töö mõistetega.	Lõiming kunstiõpetusega: tutvumine miniatuurmaalide ja keskaja kujutava kunstiga. Teksti illustreerimine. Arutlege, milliste tunnuste põhjal võib ära tunda keskaja miniatuurid	Ülesanne: koostage kasutades

ajalooperioode; *iseloomu stab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus; *kirjeldab kiriku struktuuri, 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; *Selgitab mõne näite põhjal, mil moel võivad ehitised, kunstiteosed ja muud esemed anda teavet keskaegse inimese maailmapildi kohta. *teeb kirjalike tekstide või kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi,	kiriku struktuur kogudus usklikud vaimulikud ilmikud pühakpaavst peapiiskop piiskop preester klooster munk kerjus munk nunn abt abtiss tsölibaat askeet palve palverännak palverändur reliikvia liturgia koraal	Kristo Siig, video. Vaimulik seisus keskajal. https://www.youtube.com/watch?v=k89-yAUayPo Sõnastiku koostamine, mõistete paigutamine skeemi, aliaase mäng: õpilased koostavad teemaga seotud mõistetest sõnastiku (koos selgituste ja näidetega) tähestikulisel järjekorras. Sõnade tähenduse leidmiseks sobib https://xn--snaveeb-10a.ee/ ja teised õppematerjalid. Kui ülesanne tehakse veebikeskkonnas võivad õpilased otsida pilte (keskaegseid kunstiteoseid) mõistete illustreerimiseks. Teemakaart või mõistete paigutamine skeemi: õpilased koostavad teemakaardi, grupeerides mõisted. Teemad võib ka ette anda (nt kiriku hierarhia/vaimulikud, jumalateenistus, kirikuhoone, kloostrielu, kujutav kunst jms). Teemaga seotud mõistega võib koostada aliaase kaardid (nt üks mõiste kaardil), õpilased jagatakse gruppidesse, iga grupp (või rida klassis) on võistkond õpilased käivad kordamööda igast grupist klassi ees mõisteid seletamas. Vastata võib ainult oma võistkond. Kui seletaja oskab seletada nii, et võistkond mõiste ära arvab saab 2 punkti. Kui seletaja ei tea mõistet, võib seletada õpetaja ja võistkond arvab õigesti, siis saab võistkond 1 punkti. Keskaja kirik ja kunst TTG õppematerjal (prinditav) https://moodle.ag.tartu.ee/mod/book/view.php?id=4744&chapterid=402 Romaani ja gooti stiil kirikuarhitektuuris TTG õppematerjal (prinditav) https://moodle.ag.tartu.ee/mod/book/view.php?id=4744&chapterid=408 Uurige miniatuurmaale https://maritsillamagi.wixsite.com/kunstiajalugu/about1-cwba	(kujutava kunsti). Keskaja kunst oli jutustav ja illustreeriv kunst (koomiksi sarnane). Mis olid olulisemad teemad keskaja kunstis. Miks keskaja kunstnikud on sageli anonüümsed. Mis on kujutava kunsti tähtsus ja tähendus kiraoskamatu elanikonna jaoks jne. Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis. Usundiõpetus - Quizziz kristluse kohta: https://quizizz.com/admin/quiz/5fac3bcac016dd001bf3a72a/kristluse-kokkuvote?fromSearch=true&source ≡ Ühiskonnaõpetus, usundiõpetus Üheks oluliseks looks kristlikust moraalist on peetud lugu halastaja samaarlasest. Kristluses on väga tähtsal kohal empaatia, kaastunne ja aitamine. Oluline on ennast asetada teise inimese olukorda, et teda paremini mõista. Selle mõistmiseks võib teha rühmatöö, kus õpilased valivad ühe pere Dollar Street keskkonnast kus on näha, kuidas elavad erineva sissetulekuga inimesed (inglise keelne, aga paljude fotodega). Õpilased mõtlevad, mis tunne oleks elada ühe väga vaese inimese asemel. Teistele tutvustatakse tema kodu, pere, mänguasu, sööki jne.	etteantud mõistendid käsikirjaline lugu: nt Kirik on jumala kodu või pange kirja õpetus sõnad: nt Kuidas inimese peab jumalalt teenima ja illustreerige see miniatuuri stiilis.
---	---	---	---	--

hinnates autori taotlusi ja veendum usi ajaloolise s kontekstis . 2) nimetab erinevate kunstiili de olulisemai d tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstiili de arhitektuu rinäiteid; *tunneb ära ja nimetab romaani ja gooti stiili arhitektuu ris (ümarkaar / teravkaar, hoone üldilme, akende suurus ja hulk,detail id); *iseloomu stab kunstiiteos te toel keskaja kujutavat kunsti (temaatik a, kujutamis viis,	psalm sakra ment ristimi ne armula ud laulatu s ordinat sioon patt paradii s põrgu puhast ustuli piht romaa ni stiil gooti stiil altar ümark aar teravk aar manus kript miniat uu	Ülesanne: koostage lugu või õpetussõnad kasutades ette antud mõisteid. Kuidas inimene peab jumalat teenima ja illustreerige see miniatuuri stiilis.		
--	---	---	--	--

kunstniku staatus, eesmärgid). 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; *selgitab ristiusustamise mõju kultuurile ja keskkonnale kirikuehituse näite kaudu; 30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemiseks; *toob näiteid keskaja inimeste teadmistest ja uskumustest haiguste kohta 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist:				
---	--	--	--	--

*Toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast ; *iseloomustab keskaja kultuuripärandit näidete põhjal				
--	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Vaimulik seisus <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18835-Seisused-keskaja-Euroopas/220190>

Enesekontrolliks <https://learningapps.org/23234789>

Kuulia! Raadiosaadete sari, Keskpäevatund Püha Vaimu Kirikus

<https://arhiiv.err.ee/audio/seeria/keskpaevatund-puha-vaimu-kirikus>

Tartu Ülikooli muuseum. Muuseumiprogramm: Kirik ja keskaja inimene

<https://muuseum.ut.ee/et/sisu/kirik-ja-keskaja-inimene>

Õppematerjal Ajaloõpetus ja pildid

Esimesed piiskopid

Video

<https://youtu.be/revbFZVUHJg>

Tööleht

https://drive.google.com/file/d/1pa9Mt23y5Ekd1foaexbMhxX2_V1Dq0hP/view

Riia linn (mh esimene teatrietendus Liivimaal)

Video

<https://youtu.be/lzpplYVi3dA>

Tööleht

<https://drive.google.com/file/d/1hlf0VXfz9hGs01Ci5kvTaQgacvyf5Zt-/view>

Niguliste kirik <https://www.youtube.com/watch?v=eiT6Euy8SvA>

Euroopa riigid varakeskajal

Varakeskaja tähelepanuväärsemaks valitsejaks oli Karl Suur, kes ühendas Prantsusmaa, Saksamaa ja Põhja-Itaalia, olles omamoodi Euroopa ühenduse loojaks. Karolingide renessanss tagas antiikkultuuri pärandi säilimise ja edasikandumise. Õpilane õpib erinevate allikate põhjal looma seoseid ning tegema järeldusi, kujundatakse

arutlusoskust, mis areneb kõigi ajalooalaste oskuste baasil. Ajaloos on palju silmapaistvaid isikuid, kes on mõjutanud ajaloo kulgu. Õpilane mõistab, et Frangi kuningas Karl Suure tähendus ei seisne üksnes osava diplomaadina Euroopa alade ühendamises, vaid pigem kultuuripärandi kaitsja ja edasikandjana. Karl Suur pani aluse Euroopa identiteedile, Euroopa identiteet põhineb antiikkultuuril.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
12) toob näiteid rahvastikurändetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi *selgitab suure rahvaste rändamise põhjuseid ja mõju Euroopale; *nimetab Lääne-Rooma riigi aladel tekkinud germaanlasi riike; *iseloomustab germaanlasi ja	Suur rahvaste rändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping	Töö kaardiga: germaanlaste riigid - kaardi abil rahvastikurände kirjeldamine, germaanlaste riikide nimetamine või kontuurkaardile märkimine, Frangi riik ja selle lagunemine. Mõttekaart Chlodovechi kohta, näidis lk 11 https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-Keelekumblus-1-66-toolehte Kolmeastmeline intervjuu: Karl Suur https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/4307 Töö allikatega (pildid): Frangi riik, lk 62-70 https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=62&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509 Valik erinevaid ülesandeid: Keelekümbluse kogumik. 7. klass lk 16-19 https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-Keelekumblus-1-66-toolehte	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus - õpilane kasutab erinevaid õpistrateegiaid - kaardi abil info leidmine ja sõnastamine, mõttekaardi koostamine Karl Suure kohta ettevõtlik kuspädevus - arutletakse selle, missugused omadused peavad olema inimesel, kes on	Kontuurkaartile germaanlaste riigid; Frangi riik võimsuse tipul ja selle lagunemine Verduni lepingu järel. Teemantluuletus või mõttekaart Karl Suure kohta. Näide lk 17. Keelekümb luse kogumik. 7. klass. https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-Keelekumblus-1-66-toolehte

roomlaste suhteid; *nimetab romaani ja germaani keelkonda kuuluvaid keeli 7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemist põhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala : Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa); teab, kus tekkis Frangi riik – kannab kontuurkardile selgitab milles seisnes ristiusu vastuvõtmise tähtsus Frangi riigi jaoks			kindlustanud endale koha ajaloos. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - tänapäeva Euroopa juured peituvad keskajast teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga AINEALANE LÕIMING: geograafia - keskaegse ja tänapäevase Euroopa riikide kaardi võrdlemine muusika - keskaja	
--	--	--	---	--

selgitab, kes on Merovingid, kes on Karolingid			muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.	
--	--	--	---	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Esitus: Keskaegse Euroopa kujunemine: <https://www.slideshare.net/nataljadovgan/keskaegse-euroopa-kujunemine>

Esitus: Frangi riigi tõus <https://www.slideshare.net/Jarveotsaajalugu/frangi-riigi-tus>

Germaanlaste riigid, Frangi riik ja selle lagunemine <https://learningapps.org/display?v=p3vfg1e2t19>

Frangi riigiga seotud mõisted <https://learningapps.org/display?v=p6g72f6v521>

Ajalootund Raadio2-s. 1200 aastat tagasi krooniti Karl Suur keisriks.

<https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/ajalootund-r2-s-ajalootund-r2-s-1200-aastat-tagasi-krooniti-karl-suur-keisriks>

Enesekontrolliks <https://quizlet.com/34021341/ajalugu-frangi-riik-kt-flash-cards/>

<https://quizizz.com/admin/quiz/60c0a18793008600200c5c58/ajalugu-frangi-riik-ja-karl-suur>

Maret Aasa (magistritöö) "7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana".

<https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=62&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509>

Linnad ja linnaelu

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitus, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
18) kirjeldab, kuidas	linna õigus, raad,	Ideekaart keskaegse linna kohta eelteadmiste väljaselgitamiseks või digikeskkonnas kasutada keskkonda Mentimeter https://www.mentimeter.com/	ÜLDPÄDEVUSED: digipädevused	RAFT kirjutamine õpetaja poolt ette antud

on erineva l ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest kirjeldab elukeskaegses linnas kasutades ajalooalaseid mõisteid õiges kontekstis võrdleb elukeskaja ja tänapäeva linnas 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnate	raekoda, turuplats, gild, tsunft Hansa Liit	Kuulamisülesanne lünkharjutusega https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/13714-Keskaegsed-linnad TTS-meetod: õpilastele antakse lühitekst keskaegse linna elust. Võib kasutada allikana tekstiloike nt J. Le. Goff raamatust "Keskaeg", (lk 58-74). T-tabel: võrreldakse tänapäeva ja keskaja linna (inimeste arv, hoonete funktsioonid, tegevusalad jms). Töö kaardiga: kaardile märgitakse Eesti keskaegsed linnad ja eraldi värviga hansalinnad. Rollides kirjutamine (RAFT): nt õpipoisi kiri kodustele. Õpilane valib, millisesse keskaegsesse linna ning mis meistri töökotta ta õpipoisi läks. Kirjeldab keskaegse linna olustikku ja oma kohustusi, kasutades vähemalt kümme õpetaja poolt ette antud mõistet õiges kontekstis. Võib teha loovkirjutamise põhimõtetel (etappide kaupa, kus kaasõpilased rühmas tagasisidestavad kirjutatud) lõiminguna kirjanduse õpetajaga. Filmide "Apteeker Melchior" etteantud küsimustele vastamine linna eluolu, inimeste välimuse kohta jne. Skeem autute ametite kohta, Sissejuhatuseks võib kasutada katkendit Indrek Hargla raamatust "Timuka tütar" Ülesanded õppevideo põhjal: 8. Keskaegne linnakultuur video ja ülesanded Video: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-i tekst+ülesanded https://drive.google.com/file/d/1sSMFTTi44L37a2EBfNcUqp_wvKiNi-Ig/view Töö allikatega (pildid) piltide vaatlemine ja ülesanded nende põhjal: Käsitöö ja tsunftikord https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=96&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509 Eluolu linnas https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=102&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509 Õppekäik kodukohas või selle läheduses, mis on seotud keskaja temaatikaga. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab "Eesti kultuurilooline õppematerjal": https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b Keskaja inimese toidulaud: ajastule omase toidu valmistamine gruppis.	internetist vajaliku info otsimine. ettevõtlikus pädevus - missugused omadused pidid olema kaupmehel, kuidas saadi meistriks, milliseid ameteid tuli kauem õppida, miks? sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppis töötamine, kodanikuõigused ja -kohustused keskaegses linnas LÄBIVAD TEEMAD: elukestev õpe ja karjääri kujundamine - keskaegsed ametid, ametialane väljaõpe (meistriks saamine). teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda	hindamismudel i põhjal. Definitsioonik aardi koostamine erinevate mõistete kohta individuaalselt või paaris (nt tsunft, raad) Lünktekst, tõene väär lause https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/13772-Eesti-keskaegsete-linnade-valitsemine-Raad
--	---	---	--	---

s väiteid, taotlusi ja veendu musi ajalooli ses konteks tis 26) toob näiteid erineva te ajastut e kultuur ipäran dist toob näiteid, mis Eesti linnades on säilinud keskaj ast 29) märka b Eesti ja maailm a kultuur i seoseid ja vastasti kust mõju selgitab hansaka ubandus e mõju			analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga AINEALAN E LÕIMING: loodusõpet us - Eesti keskaegset e linnade ja hansalinnad e märkimine kaardile. eesti keel ja kirjandus - lühijutu koostamine. käsitöö ja kodundus - keskajale omase toidu valmistamin e. muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomusta mine ja võrdlemine tänapäevag a.	
--	--	--	---	--

Eesti linnade arengul e				
-------------------------	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Keskaegne linn, lk 32-44. Keelekümbluse kogumik. 7. klass. <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-Keelekumblus-1-66-toolehte>

Keskaegne linnaühiskond <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18866-Keskaegne-linn-ja-kaubandus-haridus-ja-teadus-Euroopa/220594>

Loomad keskaja linnas

<https://www.ajakiripooning.ee/loomad-keskaja-linnas/>

Raekoda, kui kohtumaja (kunstiteosed Tallinna raekojas)

<https://raekoda.tallinn.ee/ru/exhibitions/raekoda-kui-kohtumaja/>

Psühhodraamameetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016), ülesanne 1.1. Keskaegne linn: <https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wdldioX6EagjSC/view> (vajadusel lihtsustada meetodeid ja materjale).

Jaas Kross “Mardileib”, Indrek Hargla raamatud, nt “Timuka tütar”

Tallinna linnamüür 360 kraadi: <https://www.youtube.com/watch?v=5KnS5wfZits>

Keskaegne linn: <https://www.youtube.com/watch?v=ORfLgV6jpig>

Eesti keskaja linnad: <https://www.youtube.com/watch?v=QhyUl3H2qqA>

Film “Verekivi” <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/814/>

Keskaja Tallinna kaart: <http://www.travelandlifestylediaries.com/2014/02/panoramic-medieval-views-of-old-town.html>

Tallinna Linnamuuseumi orienteerumismäng “Tallinna väikesed mõistatused”.

Vaadata lõike fimidest “Apteeker Melchior” (õpetaja valikul eakohased lõigud): <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/20523>

Keskaegne toidulaud: <http://tarbija24.postimees.ee/2606480/keskaegne-toidulaud-tallinnas-ohtralt-soola-ja-olut>

Maret Aasa magistritöö "7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana".

<https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=96&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509>

Euroopa riigid kõrgkeskajal

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloo mõne riigi näitel; *võrdleb riigi kujunemist Prantsusmaal ja Inglismaal. 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimko	William Valluta ja, Henry II, Karolingid ja Kapetiingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d'Arc	Töö allikaga: Bayeux vaip (nt mis allikaliik, mis sündmust kujutab, usaldusväärsuse hindamine jne. https://www.imelineajalugu.ee/mida-kujutatakse-bayeux-vaibal/ Info hankimine või kinnistamiseks laul "William the Conqueror" (inglisekeelne) https://www.youtube.com/watch?v=bQ8A5gRe_Dw&list=PLA5NP5n9YwGU8-W_Ghthb7E9QTNdFWONS Töö allikatega: keskaegsed pildid Inglismaa, lk 131-135 https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=131&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509 Prantsusmaa ja Saja-aastane sõda, lk 136-140 https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=136&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509 Kolmeastmeline intervjuu Jeanne d'Arc https://teadus.postimees.ee/4129095/kusimus-ajaloost-miks-poletati-prantsuse-rahvuskangelane-jeanne-d-arc-tuleriidal Väitlus rollides "Jeanne d'Arci kiri Inglise kuningale". Psühhodraamameetodid ajaloos lk 51-52 https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wdldioX6EagjSC/view	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - hangib infot ja tõlgendab allikakriitiliselt visuaalset ajalooallikat. Koostab õpitu põhjal mõttekaardi või definitsiooni kaardi (süsteematiserib ja kinnistab õpitut). LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - Inglismaa ja Prantsusmaa kultuuride muutumine ajaloos vältel, väärtustab kultuurilist mitmekesisust teabekeskne - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on	Õpilane koostab Bayeux vaiba põhjal mõttekaardi või definitsiooni ja selgitab ajaloosündmust ning teeb järeldusi oma koostatud skeemi põhjal. Õpilane nimetab Saja-aastase sõja põhjuseid ning tagajärgi, selgitab, kes oli Jeanne d'Arc ja millega on ta ajalukku läinud

nna eetilisi valikui d ja vastut ust ühisko nna ees seose s teadus e ja tehnika arengu ga; Toob näiteid relvast use arengu st keskaj al, nt Saja- aastas e sõja käigus võeti kasutu sele tulirelv a			ajalooallikad , mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga AINEALANE LÕIMING: kunst - kuidas kujutati inimesi, lahingustsee ne keskajal, kunstitöö ajalooallikan a. muusika: aj aloosündmu se esitamine lauluna inglise keel: Inglis maa ajalugu puudutava informatsioo ni hankimine ja tõlkimine ja esitamine võõrkeeles	
---	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Animeeritud Bayeux vaip

https://www.youtube.com/watch?v=LtGoBZ4D4_E&t=7s

Õpetajale <https://www.readingmuseum.org.uk/collections/britains-bayeux-tapestry>

Saade “Reisile minuga” (16st min-st) <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/reisile-minuga-fecamp-bayeux>

Maret Aasa magistritöö "7. klassi ajalooõpiku pildid

ajalooallikana". <https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=1&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509>

Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; *Selgitab mõne näite põhjal keskaegse Euroopa suhteid naabritega; *teeb kirjalike või esemeliste allikate ja kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; *toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, oskusi, *teeb lihtsamaid järeldusi rahvaste ja	Bütsants õigeusk patriarh ikoon ristkuppelkirik mosaiik kirikulõhe beduiinid Meka Kaaba islam moslem Allah prohvet kaliif kalifaat džihaad mošee minarett koraan imaam viikingid varjaagid normannid saaga ruunikivi valhalla bojaar	Piltide otsimine ja pildi kaudu ühiskonna eripärade kirjeldamine. Grupitöö. Ülesanne: Otsige iga käsitletava kultuuri (Bütsants, araablased, Vana-Vene riik, viikingid) kohta üks pilt ühest eluvaldkonnast: religioon ja usuelu majandus ja kaubandus välissuhted ja sõjandus igapäevaelu ja olme kultuur, haridus ja teadus Kujundage stend, plakat, slaid, esitus vms ning iseloomustage nelja keskaja Euroopa naaberkultuuri või ühiskonda ühe valdkonna (märksõnade) kaudu, tuues võimalusel välja vastastikused mõjutused Euroopaga. Töö esitlemine. Teema süvendamiseks täidavad teised õpilased võrdleva tabeli esitluste põhjal. Keelekümbluse töölehed, Bütsants, Vana-Vene riik vt lk 61-66 https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klassile/215090	Õpioskuste arendamine: info otsimise, süstematiseerimise, organiseerimise ja esitamise oskus. Võrdlemise oskus. Väljendus ja esinemisoskus. Seoste loomise oskus. Järelduste sõnastamise oskus. Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine keskendub õpilase võimete, huvide, vajaduste ja hoiakute teadvustamisele, kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Õpilasi juhatakse mõtlema oma võimalikele tulevastele tegevusvaldkondadele ning arutlema, millised eeldused ja võimalused on neil olemas, et oma soove ellu viia Usundiõpetus. Arutlus: v aata videot Malala Yousafzaist ja tema selgitusest selle kohta, kuidas islamit valesti tõlgendatakse ja kasutatakse. Mille järgi sa	Esitus+võrdle va tabeli täitmine. Eesmärk on aktiivselt kuulates märkmeid teha. Õpilastele võib anda ka ülesande oma tabeli põhjal sõnastada nt 3-5 järeldust selle kohta, millised olid eurooplaste suhted naabritega, mis valdkonnas ja/või kes keda kõige enam mõjutas. Järeldust tuleb selgitada ja kinnitada näitega.

kultuuride vastastikuse mõju kohta	veetše družiina		saad aru, et Malala on moslem? Kas videos on midagi, mis ei ole sinu arvates moslemitele tüüpiline? Kuidas tõlgendatakse islami usku valesti? Kelle huvides see on? Igapäevaelus võib religioon avalduda ka suhetes teiste inimestega. Näiteks peavad kõik religioonid oluliseks andestamist. Tegevusülesanne: uurige rühmades erinevate religioonide rituaale, mis on seotud inimese elukaarega. Otsige ühe religiooni kohta võimalikult erinevaid näiteid Youtubest, tehke oma uurimusest esitlus ja tutvustage klassile.	
------------------------------------	--------------------	--	---	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused
 Sissejuhatuseks või kordamiseks enesekontrollitest Keskaegse Euroopa
 naabrid: <https://learningapps.org/18314245>

Viikingid <https://learningapps.org/3985185>

Viikingid 2

<https://learningapps.org/3985218>

Islam

<https://learningapps.org/8956880>

Islami teadust tutvustav programm Google Arts and Culture keskkonnas (lihtne inglise keel): <https://artsandculture.google.com/story/JQURIFerj9RUIQ>

Vana-Vene riik

<https://learningapps.org/18752864>

Salme viikingid <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/salme-viikingid-4>

Videoloeng. Bütsantsi 395-1453

<https://youtu.be/GIXjpFp9YRo>

Islami invasioon Alpidesse <https://objektiiv.ee/unustatud-ajalugu-islami-invasioon-alpidesse/>

Ristisõjad

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; toob allikate põhjal esile ristsõdade põhjuse-tagajärje seoseid; 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; selgitab, miks algasid ristsõjad Läänemere ääres ning kuidas need mõjutasid Eesti ajalugu	Urbanus II, Saladin, püha maa, ristsõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu	Töö kaardiga: leiab kaardilt infot ja selgitab kaardi abil, mis riikidest mindi ristsõtta, kus asub püha maa jne. https://mapsontheweb.zoom-maps.com/post/162393086281/map-of-the-crusades-1096-1204-the-crusades-were https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/13783-Ristisõjad-Kaart-1 Töö allikaga. Paavst Urbanus II kõne ja ristsõjad. Suunised õpetajatele. kuidas väärinfot avastada ja õpetada https://learning-corner.learning.europa.eu/system/files/2021-12/disinformation-booklet_et.pdf Sõnastab allika abil ristsõja põhjuseid või tulemusi http://keskaegnekirik.weebly.com/ristisõjildejad.html Töö allikatega: muistne vabadusvõitlus. Õpetaja võib tekste lihtsustada või ise selgitada: https://drive.google.com/file/d/192IRGOMXjR0gg8dpOxfbzIbpRcsqgOQk/view Töö tekstiga, tabeli täitmine rollimäng Ristsõjad lk 45-49 Keelekümbluse kogumik. 7. klass. https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-Keelekumblus-1-66-toolehte Töö ajajoonega: koosta ajajoon Liivimaa ristiusustamise tähtsamate sündmuste kohta Venni diagramm ristsõdade kohta Lähis-Itta ja Läänemere äärde	LDPÄDEVUSED: Õpipädevused - ajalookaardi ja allikate abil teadmiste hankimine ja sõnastamine, LÄBIVAD TEEMAD: kultuurilised identiteet - eestlaste muinasusk ja ristiusu vastuvõtmine, elame kristlikus kultuuriruumis, austame loodust. AINEALANE LÕIMING: geograafia - Euroopa kaardi kasutamine, Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul.	Kaarditöö: õpilane koostab ajalookaardi põhjal ristsõdade kohta küsimusi nii, et paariline saab vastata kaardi põhjal. Allikaanalüüs Ajajoonele sündmuste kandmine ja nende kirjeldamine

20) analüüsib allikate usaldusväär rsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsiooni st; kirjeldab muistse vabadusvõit luse käiku ning paigutab selle sündmuse laiemasse ajaloolisse konteksti (ristisõjad Euroopas ja Liivimaal, keskaja algus Eestis); nimetab muistse vabadusvõit luse põhjuseid ja tagajärgi selgitab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised			eesti keel ja kirjandus - katkendi lugemine Läti Henriku “Liivimaa kroonikast” . usundiõpe tus - Arutelu: miks sageli arvatakse, et religioon põhjustab sõdu ja konflikte? Milliste oma tõekspidam iste pärast oled sina valmis võitlema? Religiooss ete inimeste ja gruppide jaoks on religioon oluline osa nende identiteedis t. Sageli määratleta kse neid inimesi ja grappe just eelkõige nende religiooni järgi (moslemid, juudid jne), mistõttu seostataks e nende gruppide siseseid või vahelisi konflikte samuti	
--	--	--	---	--

selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikaks			religiooniga. Tegelikelt põhjusteks on tavaliselt hoopis poliitilised, majanduslikud või ajaloolised asjaolud. Mis põhjused ajendasid ristisõdu? Vaata ka usundiõpetuse III kooliastme ainekava ülesande soovitusi	
---	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Teemat kokkuvõttev laul "The Crusades" ("Eyes Without a Face" by Billy Idol):

<https://www.youtube.com/watch?v=weMhSSYoRi4>

Ristisõjad Lähis-Idas (test)

<https://learningapps.org/2255202>

Ristisõjad Läänemere ääres (test) <https://learningapps.org/2255255>

Enesekontroll: Ristisõjad <https://learningapps.org/10722776>

Anti Selart ja Mihkel Mäesalu. Kas ristisõdijad arvestasid Liivimaa kohaliku ülikonnaga?

<https://www.ajakiri.ut.ee/artikkel/4016>

Haridus, ülikoolid ja teadus

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
--------------	--------------------	--	---	-----------------------

17) loetleb inimkesks e ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; *selgitab näidete toel, kellel ja kuidas oli keskajal võimalik haridust saada *Nimetab keskaja seitse vaba kunsti *Toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja -tulemustest	kloostrikool linnakool toomkool ülikool teaduskond 7 vaba kunsti rektor dekaan dispuut skolastika alkeemia astroloogia	Töö tekstiga. Tekst jagada osadeks valida lõigud ja teemad vastavalt õpilaste arvule ja võimetele. Paaristöö: INSERT-lugemine (teksti kõrvale märgitakse kokku lepitud märgid (nt v varem teada, - erineb teadaolevast, + uus lisainfo, ? tahan rohkem teada) Haridus ja teadus, keelekümluse töölehed lk 59-60 https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klassile/215090 Dispuut - loetu üle arutamine. Õpilased teevad loetud lõigu põhjal kokkuvõtted (suuliselt ja/või kirjalikult) ja esitavad vastastikku või õpetajale küsimusi. Arutelu võib laiendada võrdlusega tänapäeva kasvatuses ja hariduses. Maria Tilk TLÜ õppematerjal, Keskaja kasvatus https://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/keskaeg/keskaeg_exe/keskaja_pedagoogika_kujunemine.html Töö pildiga: Keskaja vabad kunstid https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/71/Septem-artes-liberales_Herrad-von-Landsberg_Hortus-deliciarum_1180.jpg Pildi toel uuritakse, mis olid keskaja seitse vaba kunsti ja arutletakse, miks olid olulised just need distsipliinid. Soovitav on arutleda ka ladina keele tähtsuse muutumise üle hariduses. Keskaja ülikoolid ja skolastika. Aquino Thomas. https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/18866-Keskaegne-linn-ja-kaubandus-haridus-ja-teadus-Euroopa/220605 Töö tekstiga Aquino Thomas https://www.katoliku.ee/index.php/et/uudised/eesti/500-pueha-aquino-thomasest Teksti põhjal koostatakse faktide püramiid või kasutatakse magnetkaartide või teeviida meetodit. (Vt RITA meetodid lk 22 https://drive.google.com/file/d/1SyZapvyliwnnd15j76uaL1aTV408uaU/view) Õpetaja võib ülesande lehele kopeerida ka teksti juures oleva Aquino Thomase portree. Oluline on uurida, mis faktid kinnitavad, et Aquino Thomas on hea näide keskaja haritlasest.	Õpioskused Uurige erinevate allikate põhjal, mida tähendab dispuut. Kasutage teemaga haakuvat dispuudi meetodit leppides kokku reeglid või formaadi vastavalt grupi suurusele ja tasemele. https://mitteformaalne.ee/methods/dispuut/ Läbivateema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“ taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja töölaseid valikuid.	Kasutab teemako haseid mõisteid, toob näiteid hariduse omandamise võimalustest keskajal erinevate sisuste näitel, võrdleb keskaja kasvatus ja haridust tänapäevaga, toob näieid sellest, et haridus on erinevatel ajaloope rioodidel andnud võimaluse edendada karjääri, ühiskondlikku staatust enda ja teiste inimeste heaolu jms.
---	--	---	---	--

*nimetab Euroopa esimesi ülikoole ja kirjeldab ülikoolides toimunud õppetööd				
--	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Esitus ja ülesanded

<https://www.sutori.com/en/story/keskaja-kultuur--8FyJuhgzPGotG9kGxtGGKrKV>

Artikkel. Millist elu elasid lapsed keskaegses Tallinnas. <https://juunior.postimees.ee/7392533/millist-elu-elasid-lapsed-keskaegses-tallinnas>

Tallinna Linnamuuseum. Rohtudest ja apteekritest. Retk apteeker Melhiori radadel.

<https://linnamuuseum.ee/linnaelumuuseum/haridus/pohikool-ja-gumnaasium/>

Keskaja kool ajarännaku meetodil. Loe ajarännakutest <https://www.erm.ee/et/content/ajarannakud>

Eesti keskajal

Õpilane mõistab, et keskajal (periood 13. sajandist 16. sajandi keskpaigani) ei ole Eestit tänases tähenduses, vaid on territoorium (Estland, Estonia). Poliitiliselt, majanduslikult ja kultuuriliselt on tegemist Vana-Liivimaaga (Livonia, Livland, Alt-Livland), mis koosnes erinevatest piirkondadest. 7-8% elanikkonnast elas linnades, valdav enamus maal. Liivimaa ühiskond oli etniliselt erikeelne.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitus, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; *märgib kaardile Liivi sõja järgse haldusjaotuse 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel	keskaja periodiseering Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda	Töö kaardiga - keskaegse Liivimaa valitsemine, täita saab kontuurkaarti või kirjeldada kaardi põhjal keskaegse Liivimaa haldusjaotust ning valitsemist. Faktipüramiid keskaegse Liivimaa kohta (võib teha nt paaristööna) Töö tekstiga: Seisused Vana-Liivimaal https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/19070-Seisused-Vana-	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus - ajalookaardi ja allikate abil teadmiste hankimine ja sõnastamine, LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet	Töö kaardiga - keskaegse Liivimaa valitsemine, täita saab kontuurkaarti või kirjeldada kaardi põhjal keskaegse Liivimaa haldusjaotust ning valitsemist. Faktipüramiid keskaegse Liivimaa kohta (võib teha nt paaristööna)

ajaloosündmu ste ja - nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; *selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale muistse vabadusvõitlu se lõppu		Liivimaa-moisnikud- talupojad-ja- vaimulikud/222447	- õpilane toob esile iseloosulikke jooni elust keskajal Eestimaal AINEALANE LÕIMING: geograafia - Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul.	
--	--	---	---	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 12 Eesti

keskaeg: <https://www.youtube.com/watch?v=Zhgbx7dsacw&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=18>

Esitlus: Vana Liivimaa <https://www.slideshare.net/nataljadovgan/vanaliivimaa>

Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse linnusesse või kirikusse. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab: "Eesti kultuurilooline

õppematerjal": <https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b>

Vaadata lõike fimidest "Apteeker Melchior" (õpetaja valikul eakohased lõigud, mis ilmestaksid kiriku ja kloostriga seotud teemasid): <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/20523>

Maadeavastused

Õpitule mused	Mõisted, märksõna d	Metoodilised soovitus, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
8) selgitab Ameerika Ühendriiki de kujunemisl ugu;	Marco Polo reisikirjad kompass astrolaab	Cristoph Kolumbuse vastuoluline lugu https://www.ohutuleht.ee/tervis/677507/christoph-kolumbuse-vastuoluline-lugu	Lõiming. Geograafia: vahemaade mõõtmine, orienteerumine asukoha määramine, geograafiline kaart, maadeavastajate teekondade	Märgib kaardile Chrisoph Kolumbuse merereisi Ameerikasse ja teiste

*Selgitab Christoph Kolumbus e rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks; *toob näiteid hispaanlastest ja portugallastest kolonisaatorite eesmärkidest ja tegevusest Ameerikas . 13)toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist; *Märgib kaardile maadeavastajate retked. Kirjeldab retkesid oma sõnadega kasutades geograafia termineid. *Selgitab eurooplast	karavell karak indiaanlased asteegid inkad konkistadorid kolonialism koloniaalimpeerium	Töö allikaga. Ameerikate koloniseerimine andis hoogu väikesele jääajale. https://novaator.err.ee/906591/ameerikate-koloniseerimine-andis-hoogu-vaikesele-jaaajale Artikli analüüs. Tooge välja põhiseisukohad ja neid kinnitavad faktid. Analüüsi võib koostada ideekaardi või muus formaadis skeemina. Töö tekstiga: https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/3103 Rühmatöö: iga rühm saab maailma kontuurkaardi, seejärel allikateksid maadeavastuste eelduste, põhjuste, tagajärgede kohta. Lisaks on allikateksid erinevate maadeavastajate ja nende retkede kohta (nt Vasco da Gama, Ch. Columbus, Fernão de Magalhães vms). Rühmas on ülesanne koos allikad läbi töötada ja seejärel kanda eeldused, põhjused, tagajärjed kaardile, kaardile märkida erinevate värvidega avastusretkede suunad.	kirjeldamine kasutades geograafia terminoloogiat (ilmakaarte nimetused, mandrid, saared, neemed, ookeanid, mered, väinad jms) Füüsika. Mõõtevahendid ja ühikud. Eesti keel ja kirjandus Kolumbus Krisostomus Kolumbuse-aegsete eesti poisslaste meelisinimedest ja nende päritolust https://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2011_2/OK_2011-2_03.pdf	maadeavastajate retked. Tuvas tab teksti põhjal, millist avastusretke on kirjeldatud ja/või kirjeldab avastusretki oma sõnadega. Selgitab avastusretkede põhjusid ja tagajärgi kasutades teemakohaseid mõisteid. Diferentseerimiseks sobib eeltäidetud kaart, atlase abil kaardi täitmine, etteantud märksõnad ja/või lünkteksti täitmine. Oluline on, et õpilane annab oma sõnadega hinnangu maadeavastustega alanud koloniseerimisele. Ühest või mitmest perspektiivist .
---	---	--	--	---

e kolonialis mi põhjuseid ja tagajärgi Uues Maailmas; *toob näiteid hispaanlas te ja portugalla ste tegevusest Uue Maailma avastus- ja vallutusret kedel; *annab hinnangu eurooplast e kolonisatsi oonile Uues Maailmas kolonistide , põliselanik e ja tänapäeva seisukoha st.				
--	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Minemine: 12 Haiiti (Jaan Tätte Kolumbuse merereisist 1492) <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/minemine-haiiti-140759>

Christoph Kolumbus: <https://sites.google.com/view/isikulood/christoph-kolumbus?authuser=0>

Liivimaa avastamise sarnasus Ameerika avastamisega

Audiovisuaalne õppematerjal Ajalooõpetus ja -pildid, Liivimaa avastamise legend

Tööleht

Video

<https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-i>

Reformatsioon ja vastureformatsioon

Õpitulemus ed	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamin e
10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; *Toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust; *nimetab vastureformatsiooni põhjuseid ja tagajärgi. 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; *uurib ja tutvustab mõne keskajal elanud inimese võimalusi ja valikuid Marthin Lutheri ja tema mõttekaaslaste näitel	katoliiklus reformatsioon usupuhastus indulgents tees ketser Augsburgi usutunnistus luterlus protestantlus kalvinism anglikaanlus pildirüüste Trento kirikukogu jesuiidid vastureformatsioon inkvisitsioon	Evokatsioon: M. Luther on öelnud: “<i>Kui ma teaksin, et homme on maailma lõpp, istutaksin täna veel õunapuu.</i>” Pange individuaalselt kirja/arutlege, mida selles lauses väljendatud kujund võiks tähendada. https://www.kih.edu.ee/istutasime-kooliaeda-ounapuu/ ja https://eelk.ee/et/kirik/vabaduse-teetahised/istutame-ounapuu/ Re-ga algavad mõisted ja nende tähenduse uurimine. https://voru.eelk.ee/leerikursus/reformatsioonist.htm https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/5361 Eri tasandi küsimuste esitamine teksti/ materjali kohta ja nendele vastamine. Võrdlemine. Õpilased koostavad tabeli või skeemi reformatsiooni leviku ja mõju kohta (nt luterlus, kalvinism, anglikaanlus), tuues välja ka ühisosa. Uurige reformatsiooni mõju kunstile, muusikale, haridusele Vt näiteks meetod diskussoonivõrk https://vara.e-koolikott.ee/taxonomy/term/3121 Miks puhkes vastureformatsioon? https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/5730 Väited https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/5974 Kordamine. Reformatsioon ja vastureformatsioon, keelekümluse töölehed lk 105-106 https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klasse/215092	Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ Tähtsal kohal on üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalused kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel. Läbiv teema „Teabekeskond ja meediakasutus“ õpilane õpib märkama, mõistma ja analüüsima meedia rolli ühiskonnas ajaloo sündmuste näitel (märkab kommunikatsiooni tähtsust ja kommunikatsioonivahendite muutumist ajas). Senisest olulisemaks muutub teabe usaldusväärsuse kriitiline hindamine, kuna õpilane kasutab leitud teavet järjest rohkem isiklike otsuste tegemiseks (nt õppimisvõimalusi valides).	RAFT kirjutamine Martin Lutheri kiri või jutlus koguduse liikmetele; jesuiidi orduvenna kiri või jutlus linnarahvale; ajaloolase arvamuse artikkel reformatsiooni mõjust haridusele ja kultuurile vms Soovitav on õpilastele ette anda kriteeriumid. Nt kiri, jutlus või artikkel peab sisaldama 5 seisukohta, mis on põhjendatud, Õpilastele võib anda valiku mõisteid, mida tuleb kontekstis kasutada.

				Õpilased võivad valikuliselt oma tööd klassis ette kanda.
--	--	--	--	---

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

ETV saatesari Reformatsioon 500

<https://arhiiv.err.ee/video/vaata/reformatsioon-500-1>

Tekst. Martin Luther: <https://sites.google.com/view/isikulood/martin-luther?authuser=0>

Audiovisuaalne õppematerjal Ajalooõpetus ja -pildid.

Reformatsioon

Video <https://youtu.be/RryZFrOcf6U>

Tööleht <https://drive.google.com/file/d/1kxWiKiqQRvZnnNtfLq8VABh1WYHYyptF/view>

Õpetajale lugemiseks (vt allikate loetelu). **Piret Lotman, Reformatsiooni saadikud:** <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/reformatsiooni-saadikud/>

Renessanss ja humanism

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitus, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; * võrdleb skolastikat ja humanismi;	humanism renessanss traktaat	Uskmatu Tooma lugu: Toomas kui kahtleja sümbol. https://www.eoc.ee/opetus/puha-apostel-toomas/?v=a57b8491d1d8 . Loo võib ette lugeda, jutustada, analüüsida kunsteid - vt Caravaggio "Püha Tooma uskmatust" http://www.eestikirik.ee/uskmatu-tooma-usust/ Arutelu uskumisest ja kahtlemisest. Mis olukorras on kahtlemine hea, mis olukorras halb? Poster või slaid. Esitage kahtlevaid küsimusi (uurimisküsimusi) ja otsige neile vastuseid. Näidake visuaalselt ja põhjendage valikuid, kuidas leidsite oma küsimusele vastuse.	Õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning	Õpitulemuste kontroll: Võrdleb skolastikat ja humanismi vähemalt kolme näite kaudu. Toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teaduslikku

*toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele. 31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; *selgitab, kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse.		Koostage võrdlev tabel või skeem skolastika ja humanismi kohta. Uurige, mis on traktaat. Sõnastage üks teema, probleem või küsimus, millega tegelesid renessansiajastu õpetlased, kunstnikud, arhitektid, kirjanikud ja koostage traktaat, milles jälgendate renessansiajastu mõtteviisi. Kuulsuste pidusöök: keelekümluse töölehed lk 104 https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klassile/215092	selle põhjal edasise õppimise vajadusi. Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“ taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.	maailmapildi kujunemisele. Selgitab (maadeavastajate ja/või kunsti näitel) kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse.
--	--	--	---	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Õpetajale. Aleksander Dugin, Minimalistlik ja maksimalistlik inimesekäsitus https://www.ra.ee/wp-content/uploads/2016/10/DuginAleksandr_Kaks_humanismi_TUNA2001_1.pdf

Tunnikonspekt: Renessansiajastu selfie <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/26211-Tunnikonspekt-Renessansiajastu-selfie>

Ajalootunni kava: Leonardo da Vinci "Püha õhtusöömaaeg" <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/4848#262681-AJALOOTUNNI-KAVA-Leonardo-da-Vinci-Puha-ohтусoomaaeg>

Tehnika areng keskaja lõpul. Keelekümluse töölehed lk 98-99

<https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klassile/215092>

Muutused majanduses ja ühiskonnas. Keelekümluse töölehed lk 100

<https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klassile/215092>

8.klass

Maailm 1600–1815

Uusaja mõiste, üldiseloostus, periodiseering. Ühiskond varauusajal.

Varauusaeg on periood ajaloos, kus eurooplased allutasid järk-järgult suurema osa maailmast oma poliitilise ülemvõimu alla, millele lisandus koos ristiusu levitamisega euroopaliku kultuuri pealesurumine. Mitte ühelgi teisel ajastul ei ole Euroopa mõju kogu maailma ajaloole olnud nii märkimisväärne kui varauusajal. Õpilane õpib märkama ja sõnastama seoseid ning ajaloos toimunud sündmuste mõju inimkonna erinevatele eluvaldkondadele.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitus, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode *määratleb ajalisel (märgib ajajoonele) varauusaja ja uusaja piirid; *selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärgi ja kokkuleppelisust; *iseloomustab seisuslikku ühiskonda ja Euroopa usuelu varauusajal *toob näiteid muutustest, mis toimusid Euroopas ja maailmas varauusajal ja uusajal.	varauusaeg uusaja periodiseerimine ajaloo pöördepunkt	Ajajoone koostamine: pöördepunktid, oluliste uusaja sündmuste ja nähtuste märkimine ajajoonele. Õpitakse kasutama õpikut, otsima infot veebist vms? Ühiselt pannakse paika ajastu piirid. Ajajoone võib koostada paberil või veebikeskkonnas, üksi, paaris või rühmatööna. Soovitav on ette anda sündmuste hulk, mida ajajoonele märkida (nt iga 50 aasta kohta kaks olulist sündmust,	Läbiv teema „Keskond ja jätkusuutlik areng” Õpilast suunatakse aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest ning inimtegevusega kaasnevatest mõjudest; Kunst, informaatika - olenevalt valikust, kas ajajoon koostatakse paberil või veebikeskkonnas	Teksti loomine. Lühikokkuvõtte koostamine uusaja kohta küsimuste toel. Õpilasel on võimalus kasutada kokkuvõtte koostamisel oma või rühma koostatud ajajoont ning seisuste skeemi. Hinnatakse õpilase suutlikkust välja tuua muutusi ja näiteid erinevatest eluvaldkondadest. Valitsemiskorralduse muutused varauusajal, ID 3976: https://eis.ekk.edu.ee/eis/testid/3976 (nõuab sisselogimist). Ajaloo lähtetaseme test 8. klassile, ID 9610: https://eis.ekk.edu.ee/eis/testid/9610 (nõuab sisselogimist).

		koos põhjendusega, miks just need välja toodi). Vähem võimekale õpilasele võib ajajoonel märgitavad sündmused ette anda. Võimekamad õpilased võivad ühel pool telge näidata Eesti ja teisel maailma sündmusi või täiendada näidetega mingist spetsiifilisest eluvaldkonnast või konkreetsest riigist. Õpilased/ rühmad tutvustavad oma tööd vastastikku. Üks-kaks õpilast-rühma võivad tutvustada kogu klassile. Seisuste skeemi (püramiidi koostamine). Skeemil tuleb näidata erinevused seisuste sees.	nnas võib ajajoont illustreerimise või piltide ja näitliku info lisamisega täiendada.	
--	--	---	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Sissejuhatuseks Kristo Siigi video <https://www.youtube.com/watch?v=FWwNx9h1EEY&t=224s>

Ajajoone koostamiseks sobiv veebikeskkond: <https://www.timetoast.com/>

enesekontrolliks <https://learningapps.org/3791941>

Kõigi teemade juures on diferentseerimisel abi keelekümluse töölehtedest. Soovitav kogu komplekt kahepoolsena välja trükkida.

<https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12984-Ajalugu-8-klassile-keelekümluse-toolehed>

Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal

Õpitulemused	Mõist ed, märks õnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamin e
3) toob allikate abil esile ajaloosündmus te põhjuse-tagajärje seoseid: võrdleb allikate toel Prantsusmaa ususõdade, Inglismaa kodusõja ja kolmekümnea astase sõja põhjuseid ja tagajärgi 20) analüüsib allikate usaldusväärsus t eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; *Hindab allika usaldusväärssust eristades fakte ja arvamusest; *teadvustab allika autori taotlusi ja eesmäärke; *põhjendab allika valikut.	ususõda kodusõda protestan did katoliiklas ed hugenoti d luterlased kalvinistid anglikaan id Vestfaali rahu	Sissejuhatuseks sobib Kristo Siigi video ususõdade kohta https://www.youtube.com/watch?v=RHkZ_-l0820 Selle teema kontekstis tasub klassis arutleda mõistete kodusõda (kodu+sõda) ja ususõda (usk+sõda) ja neis liitsõnades peituva vastuolu üle. Töö tekstiga: õpilane koostab vähemalt kahe riigi näitel võrdleva tabeli 16.-17. sajandi kodusõdade/ ususõdade põhjuste ja tagajärgede kohta ja sõnastab Kristo Siigi video, oma koostatud tabeli ja teksti toel omapoolse järelduse ususõdade tulemuste ja tagajärgede kohta.	Eesti keel: soovitav on sõnaveebist uurida sõnade ususõda, kodusõda, veresaun tähendusi ja lasta õpilastel neid mõisteid oma sõnadega seletada. Võõrkeeled: tõenäoliselt tuleb allikaanalüüsi koostamiseks infot otsida võõrkeelsetelt veebisaitidelt. Usundiõpetus: Arutelu: miks sageli arvatakse, et religioon põhjustab sõdu ja konflikte? Milliste oma tõekspidamiste pärast oled sina valmis võitlema? Religioossete inimeste ja gruppide jaoks on religioon oluline osa nende identiteedist. Sageli määratletakse neid inimesi ja grupe just eelkõige nende religiooni järgi (moslemid, juudid jne), mistõttu seostatakse nende gruppide siseseid või vahelisi konflikte samuti religiooniga. Tegelikult põhjusteks on tavaliselt hoopis poliitilised, majanduslikud või ajaloolised asjaolud. Mõtles õpitud konfliktide peale, milliste konfliktide põhjuseks on religioon ja	Allikaanalüüs: Koostab lihtsama analüüsi ühe kunstiteose kohta, sõnastab järelduse ning annab üldistava hinnangu ususõdade perioodile ajastu konteksti arvestades ning tänapäeva seisukohast. Kasutab teemakohaseid mõisteid.

21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; *Teeb allika põhjal järeldusi autori positsiooni, taotluste või veendumuste kohta;			mis on teised põhjused. Kasuta oma otsuste tegevuseks abi asjakohastest interneti allikatest. Ükski religioon ei õigusta sõda ega tapmist. Ometigi on olukordi, kus tuleb seista selle eest, mida armsaks või pühaks pead (pere, kodumaa). Õiglase sõja teooria kohaselt on sõda teatud juhtudel õigustatud. Tegevusülelase nne: uurige õiglase sõja põhjuseid (Wikipedia artikkel) ja vaadake, kas ja mil määral te nendega nõustute.	
---	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused
ideoloeng Pärtliöö veresaun:

https://www.youtube.com/watch?v=8BKItAZb_00

Saksa-Rooma keisri asehaldurite väljaheitmine Praha lossi aknast

<https://www.youtube.com/watch?v=3MwOaGELXpA>

Hardi Tiiduse raadioloeng Henri VIII

<https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/skandaalne-legendaarne-skandaalne-legendaarne-kuningas-henry-viii>

Kristo Siig, video: Euroopa poliitiline kaart varauusajal:

<https://www.youtube.com/watch?v=fOeyqQV9WMY>

Absolutism ja valgustus

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode	monarh monarhia absolutism	Kasutab https://sonaveeb.ee/ mõistete seletamiseks Mõistekaardid	Lõiming eesti keelega - sõnaveebi kasutamine ja kirjaliku ning	Kujundav hindamine: kaasõpilased ja õpetaja annavad sõnalist

*iseloomustab põhitunnuste kaudu absolutismiajastut 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; *analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid uusajal elanud ajalooliste isikute näitel 24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda: *annab hinnangu absolutismile ajastu kontekstis 17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest: *Seostab inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemist hariduse ja valgustusideede levikuga; *nimetab valgustusfilosoofe ning toob näiteid nende panusest	absoluutne monarh valgustatud absolutism valgustatud monarh	Õpilane koostab laiendatud mõistekaarte näidetega valitsejatest, valgustusfilosoofidest ja nende vaadetest ja tegevusest. Kaardi mudel võib olla etteantud. Kaarte võib esitleda klassile ekraani vahendusel. Paaristöö: kirjavahetus kahe ajaloolise isiku (nt valitseja ja filosoofi vahel, kahe valitseja vahel vms). Õpilased valivad kaks ajaloolist isikut, kelle eluaastad võimaldavad neil kirjavahetuses olla ja kirjutavad kaks kirja. Esimene tõstatab mingi probleemi või küsimuse, küsib nõu vms. Teine vastab esimesele, andes soovitusi või hoopis kritiseerib esimese tegevust või seisukohti. Kirjades võiks puudutada valikuliselt usuküsimusi, lihtrahva elu parandamist, riigi valitsemise ja välispoliitika küsimusi jms, mis võis valitud isikule huvi pakkuda. Olenevalt klassi suurusest kantakse kirjad suuliselt ette väiksemates rühmades ning valitakse õnnestunud või klassis.	suulise väljendusoskuse samuti esinemisoskuse arendamine. Ülesandes võiks õpilane püüda luua või tabada ajalooliste isikute väljendusstiili. Kirja kirjutamine arendab loovust ja empaatiat. Kirja pandud teksti ette lugemine vähendab esinemisärevust, ent pakub esinemiskogemust.	tagasisidet suuliselt ette kantud kirjadele. Hinnatakse tegelaste valikut, kirjade sisu ja ajaloolist tõepärasust, stiili ja esinemist.
--	--	---	---	--

inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemisse				
---	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Kristo Siig, video Riigivalitsemine varauusajal <https://www.youtube.com/watch?v=VH3uXif9gOg&t=13s>

Kristo Siig, video Valgustusajastu

<https://www.youtube.com/watch?v=PsvWBlvgQ7w>

Kristo Siig, video Valgustatud absolutism <https://www.youtube.com/watch?v=599DKbQzTpc>

Leif Kalev, Absolutismiaja Euroopa 17.-18. sajand:

<http://elvalikaine.tlu.ee/file/Absolutism.pdf>

Kristo Siig, Õppeetsenaarium valgustatud absolutismi õppeks 8. klassile

<https://kristosiigedutech.wordpress.com/2018/05/08/opistsenaarium-valgustatud-absolutismi-oppeks-8-klassile-ifi7056-kokkuvottev-ulesanne/>

Louis XIV. Töö artikliga

<https://vara.e-koolikott.ee/node/3108>

Tallinna ajaloo olümpiaadi koolivoor 2007/08 **Absolutism**

Olümpiaaditöö: <https://olympiaadid.haridus.ee/failid/8.klass.eesti.pdf>

Vastused: <https://olympiaadid.haridus.ee/failid/8.klass.eesti.vastused.pdf>

Ameerika iseseisvumine

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitus, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil: *Inglise kolooniate rajamine, konfliktid Prantsuse ja Inglise kolooniate vahel, kolooniate konfliktid	koloonia emamaa iseseisvus- deklaratsioon iseseisvussõda	Töö tekstiga ja sündmuste aegri vi koostamine. Paaristöö: Õpila stele antakse sedelid sündmustega Ameerika Ühendriikide kujunemisloost. Sedelid tuleb järjestada ja sündmuste sisu lahti kirjutada. Töö tulemusel võib valmida elektrooniline- või paberposter või -plakat teemal Ameerika	Seos üldpädevustega: suudab end olukorda ja suhtluspartnerid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt	Kõne, mis peetakse Ameerika Ühendriikide põhiseaduse allkirjastamist: Kõne eesmärk on veenda osariikide saadikuid dokumendile alla

emamaaga, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, 1789. aasta põhiseadus ja selle jõustumine. 15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; Selgitab inimõiguste ja kodanikuvabaduste arengut mõne ajaloolise dokumendi näitel Ameerika iseseisvusdeklaratsioon ja põhiseadus	põhiseadus demokraatia	ühendriikide loomine, mida klassikaaslastele tutvustatakse. . Ülesanne dokumendiga: Ameerika Ühendriikide iseseisvusdeklaratsioon https://vara.ee-koolikott.ee/h5p/embed/2801 Õpilane tutvub Ameerika Ühendriikide põhiseadusega Ameerika Ühendriikide põhiseadus: https://koit.pri.ee/wp-content/uploads/2012/03/USA-Pohiseadus1.doc Õpilane võib otsida vastuseid õpetaja koostatud/esitatud küsimustele või koostatakse ja esitatakse küsimusi vastastikku. Oluline on mõista, et Ameerika Ühendriikide Põhiseaduse näol on tegemist maailma esimese demokraatliku põhiseadusega, mis on olnu eeskujuks teiste riikide põhiseaduste koostamisel. Hindelse tööna tuleb koostada kõne, mille põhiseaduse koostaja peab saadikutele enne põhiseaduse allkirjastamist. Parimad kõned loetakse ette ja klassis võib läbi mängida ka dokumendi allkirjastamise. Evokatsiooniks sobib stseen, kui õpilased kehastuvad senaatoriteks, õnnitlevad üksteist põhiseaduse vastuvõtmise puhul ning nimetavad üksteisele sündmusi Ameerika ühendriikide kujunemisloost, põhimõtteid iseseisvudeklaratsioonist või põhiseadusest.	väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid; on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust	kirjutama. Kõne võiks sisalda * lühikest ülevaadet riigi kujunemisloost; * viiteid iseseisvusdeklaratsioonile ja põhiseadusele * iseseisvudeklaratsiooni ja põhiseaduse tähtsust demokraatlike põhimõtete ellurakendamisel; Hinnatakse kõne vastavust etteantud kriteeriumidele, õppeprotsessis käsitletud õppesisu ja dokumentide kasutamise oskust, stiili ja õigekirja
---	-------------------------------	---	--	---

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused
Kristo Siig, video Ameerika iseseisvumine

<https://www.youtube.com/watch?v=LLfuHCDIa4s>

Põhiseaduse esileht

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/Constitution_of_the_United_States%2C_page_1.jpg

Lihtsalt huvitav lugemine õpetajale, Hent Kalmo, Iseseisvusdeklaratsioonid 1776 –1918

: <https://ojs.utlib.ee/index.php/methis/article/view/560/549>

Jaques Derrida, Iseseisvusdeklaratsioonid

<https://sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/iseseisvusdeklaratsioonid/>

Ajaloo olümpiaadi Tallinna koolivoor 2009/10 **Põhja-Ameerika esimestest kolooniatest kuni 18. sajandi lõpuni** 8. klassi ülesanded ja lahendused

<https://olympiaadid.haridus.ee/?objID=635>

Prantsuse revolutsioon ja Napoleon

Teema käsitlemine pakub hulgaliselt võimalusi erinevate ajalooalaste oskuste kujundamiseks. Prantsuse revolutsioon on uusaja suursündmus, mis muutis Euroopas valitsenud seisuslikku ühiskonnakorraldust. Keskajast pärinenud seisustel olid erinevad õigused, samas jõukuse tase seisuse piires oli väga erinev. Suuremal osal rahvast ei olnud poliitiliste otsuste tegemisel mingit kaasaráääkimisõigust, samas kui majanduslikult omati märkimisväärset võimu. Prantsuse revolutsioon tõi kaasa ühiskonnas inimeste majandusliku ja sotsiaalse võrdsustamise. Õpitakse nägema, et põhjused viivad tagajärgedeni, et muudatusi ühiskonnas on viidud läbi nii reformide kui ka revolutsiooni teel ja nende mõju ulatub tänapäevani.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
10) toob näiteid ühiskonna	seisused generaalstaadid	Töö karikatuuriga. Õpilane iseloomustab karikatuuride toel seisuslikku ühiskonda Prantsusmaal 1789, tuues välja ühiskonna	Suhtluspädevused – suutlikkus ennast selgelt,	Õpitulemuse hindamiseks

ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi *selgitab Prantsuse revolutsiooni Asutava kogu ja Napoleoni reformide (koodeksite) näitel ühiskonna ümberkorraldamise vajadust ja erinevaid võimalusi. 23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval Selgitab äärmuslike liikumiste ja ideoloogiatega mõju ühiskonnale jakobiinide näitel	reform revolutsioon Asutav kogu äärmuslus žirondiinid jakobiinid terror koodeks	ümberkorraldamise vajadused erinevate seisuste seisukohalt https://vara.e-koolikott.ee/node/2596 Töö videoga. Õpilane lahendab video käigus ülesanded ja kirjutab välja revolutsiooni arenemise sõlmpunktid/etapid. Prantsuse revolutsioon. Interaktiivne video. https://vara.e-koolikott.ee/node/1831 Töö tekstiga Prantsuse revolutsiooni põhjalikumaks käsitlemiseks sobib Lauri Leesi koostatud materjal koos kordamisküsimustega https://tpl.edu.ee/wp-content/uploads/2021/09/Suur-Prantsuse-revolutsioon.pdf aga ka vikipeedia artikkel Napoleoni koodeks https://et.wikipedia.org/wiki/Napoleoni_kodeks Töö mõistetega: õpilased koostavad üksi või paaristööna ristsõna teemaga seotud mõistetest, kas paberil või sobivas veebikeskkonnas https://puzzlemaker.discoveryeducation.com/criss-cross, kasutades õpikut ja/või sõnaveebi https://sonaveeb.ee/ Uudisloo koostamine: Louis XVI areteerimine ja hukkamine. Uudisklipp. https://vara.e-koolikott.ee/node/2703 Kokkuvõttev kordamine: Riigikorra muutumine Prantsusmaal 1789-1804 https://vara.e-koolikott.ee/node/1571 Kogu teema käsitlemiseks sobivad keelekümluse töölehed lk 39-49 https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12394-8-klass-Ajalugu-Keelekumblus-toolehed-25-49 Töö karikatuuriga. Napoleoni sõjad. https://vara.e-koolikott.ee/node/2650	asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeletes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusriikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi Kultuuri- ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi; teadvustada	*Venni diagramm: Revolutsioon ja reformid Prantsusmaal 1789-1804 Arutlus küsimuste toel: Kas ühiskonna ümberkorraldamiseks tuleks teha revolutsioon või reformid? Väitlus: Mõni kord on revolutsioon ühiskonna ümberkorraldamiseks mõõdapääsmatu. Paneeldiskussioon: Tagasivaade sündmustele Prantsusmaal 1789-1804 Meetodiks sobib otsustusmäng või juhtumianalüüs. laua taga žirondiinide esindaja, jakobiinide esindaja, Napoleon Bonaparte, Joseph-Ignace Guillotin vms ajalooline isik
--	---	---	--	---

			oma väärtushinnangu id; Läbiv teema „Kodanikualgat us ja ettevõtlikkus“: üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimal used kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel	
--	--	--	---	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitud

Prantsuse revolutsioon, ristsõna <https://learningapps.org/7375261>

Enesekontrolliks <https://learningapps.org/6205501>

Hardi Tiiduse raadioloeng Marie Antoinette'ist <https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/skandaalne-legendaarne-skandaalne-legendaarne-marie-antoinette>

Napoleon Bonaparte: <https://sites.google.com/view/isikulood/napoleon-bonaparte?authuser=0>

Ajaloo olümpiaadi lõpvooru küsimused 2016 Napoleon ja Napoleoni sõjad

https://teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiaad/eesti/eao_2015_16_lv_yl_8klass_napoleon.pdf

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus

Õpitulemu sed	Mõiste d, märks õnad	Metoodilised soovitud, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalus ed: üldpädev used, läbivad teemad, teised	Kontro ll ja hinda mine

			õppeaine d	
5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu: *Võrdleb Rootsi ja Vene ajal (17. ja 18. sajandil toimunud muutusi Eesti 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemise lugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; *Toob näiteid uusaja kultuuripärandist kodukohas ja Eestis (arukam õpilane toob esile näiteid nt kirikute või mõisahoonete käekäigust nõukogude ajal ja Eesti	Rootsi aeg Vene aeg reduktsioon restitutsioon	Töö tekstidega, ajajoon ja Freimi tabel http://entsyklopeedia.ee/artikkel/rootsi_aeg_eestis http://entsyklopeedia.ee/artikkel/vene_v%C3%B5imu_aeg_eestis_18._sajandi_l%C3%B5pus1 Esmalt visandatakse ajajoonele Rootsi ja Vene aja kronoloogia ja olulisemad sündmused. Seejärel töötatakse tekstidega, eesmärgiga leida ja sõnastada Rootsi ja Vene aega läbivaid teemasid. Teemade leidmisel võib abi olla ka video vaatamisest Kristo Siig, video: Talurahva olukord 17.-18. sajandil https://www.youtube.com/watch?v=Fb5athSi7Qs või ülesannete lahendamiseks. Ülesanded Eesti 17. sajandil https://vara.e-koolikott.ee/taxonomy/term/2935 Ülesanded Eesti 18. sajandil https://arhiiv.err.ee/video/vaata/vanad-ajad-pohjasoda Freimi tabeli koostamine. Tabel võimaldab võrrelda eri perioode kokku lepitud kategooriate alusel. Selle meetodi abil saab harjutada võrdluskategooriate sõnastamist näiteks gruppitööna. Õpilased töötavad gruppides just kategooriate sõnastamise etapis. Iga grupp peab sõnastama kokku lepitud arvu kriteeriume (nt 3-5),. Võrdluse koostab iga õpilane individuaalselt. Ülesannet saab diferentseerida kriteeriumide hulga või keerukuse alusel. Vajadusel võib õpetaja kriteeriumid ette anda või koos õpilastega sõnastada. Kultuuriobjekti tutvustamine: valida ja tutvustada üht kodukoha/ Eesti kultuuriobjekti 17.-18. sajandist Ülesannet on lihtne kohandada mahtu diferentseerides või paaris ja gruppitööd tehes. Lihtne lahendus individuaalseks tööks on minireferaad 5 osalise mudeli järgi (nt vormistada A5 lehele) Objekti valiku põhjendus ühe lausega. Objekti tutvustus viie lausega Joonis objektist Joonise allkiri Viited allikatele koolis kehtiva hindamisjuhendi järgi https://www.mois.ee/	Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“ Läbiva teema käsitlemise ees suunatakse õpilast: 1) omandama teadmisi Eesti kultuuri, sealhulgas eesti rahvuskultuuri ja teiste kultuuride kujunemise ja vastastikkultuuride mõjutuste kohta; 2) mõistma ennast kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana;	

Vabariigis) ; *toob näiteid eestikeels e kirjasõna ja hariduselu edenemise st kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus; *tutvustab üht uusaja kultuuriobj ekti kodukohas või Eestis, selgitades selle tähtsuse või funktsiooni muutumist ajas				
--	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

digitund: <https://ackermannidigitund.ekm.ee/>

Kristo Siig, video, Venemaa varauusajal <https://www.youtube.com/watch?v=PTp8v97N7HU>

Hardi Tiiduse raadioloeng Peeter I Hollandis <https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/skandaalne-legendaarne-skandaalne-legendaarne-peeter-i-hollandis>

Indrek Riigor, tunnikava: Põhjasõda erinevad vaatenurgad <https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/2697>

Vanad ajad: Rootsi aeg

<https://arhiiv.err.ee/video/vaata/vanad-ajad-rootsi-aeg>

Vanad ajad: Põhjasõda

<https://arhiiv.err.ee/video/vaata/vanad-ajad-pohjasoda>

Vanad ajad: Vene aeg

<https://arhiiv.err.ee/video/vaata/vanad-ajad-vene-aeg>

Kunst, kultuur ja teadus varauusajal

Õpitulemus ed	Mõiste d, märks õnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; *võrdleb põhitunnuste alusel (üldilme, detailid) barokkstiili, klassitsismi arhitektuuris; *tunneb ära ja iseloomustab allikate põhjal barokki, rokokoostiili, klassitsismi kujutavas kunstis, toob näiteid kunstnike ja nende teoste kohta;	barokk rokokoo klassitsism	Mõistekaartide koostamine õppeteksti põhjal barokk: https://sites.google.com/tg.edu.ee/kunstiajalugu/11-barokk rokokoo: https://sites.google.com/tg.edu.ee/kunstiajalugu/12-rokokoo klassitsism: https://sites.google.com/tg.edu.ee/kunstiajalugu/13-klassitsism Stiili nimi võib olla kaardil suurelt kirjutatud, siis saab seda kasutada ka äratundmismängu mängimises. Õpetaja on ette valmistanud slaidiesitluse läbisegi esitletavate baroki, rokoko ja klassitsismi stiilinäidetega ning õpilased pakuvad stiili, tõstes vastava kaardi. Õigesti vastanute hulgast küsib õpetaja põhjendust, miks vastab näide just selle stiili tunnustele. Mängu saab mängida ka kokku lepitud liigutuste või poosidega. Sel juhul suurendab mäng kehalist aktiivsust. Mängu saab teha raskemaks, kui stiilile lisaks tuleb määrata kunstiliik (arhitektuur, sisekujundus, skulptuur, maalikunst, graafika, tarbekunst vms) Mängukaartide valmistamine: individuaalselt või rühmades valmistatakse kokku lepitud formaadis (nt A5) kokku lepitud hulk mängukaarte (nt 3-5 ühe õpilase kohta). Igal kaardil on üks näide barokk, rokoko või klassitsistlikust kunstist, kaardi taga täpsem info pildil kujutatud kohta (kogu kaardipakk võiks jaguneda enam-vähem võrdselt stiilide vahel). Mängu variante on võimalik lõputult lisaks mõelda.	Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“ Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast: 1) omandama teadmisi tehnoloogiate toimimise ja arengusuundade kohta erinevates eluvaldkondades; 2) mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus; 3) aru saama tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest ning omavahelisest seotusest; 4) mõistma ja kriitiliselt hindama tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning	Kunstistiilide tundmise õpitulemuste kontrolliks sobib valikvastustega veebitest, mis võimaldab küsmuste koostamisel pilte lisada. Õpetaja saab selle teha endale sobivas keskkonnas ja kokko lepitud kriteeriumide põhjal. Kas tunda tuleb ainult kunstistiili või ka kunstnikku, teose nimetust, stiilide tunnuseid vms. Teadusrevolutsiooni teemat võib samuti kontrollida valikvastustega testiga, aga selleks sobib ka viktoriin, mälumäng vastastikune küsimine jms.

25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga: *analüüsib teaduse arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile varauusaja teadusrevolutsiooni saavutuste näitel		Õpilased käivad kordamööda klassi ees ja tõmbavad pakist kaarte, peavad ära arvama mis stiil, teos, hoone on pildil. Õigesti arvates saavad kaardi endale. Kaardid jagatakse võrdselt õpilaste vahel. Õpilased kohtuvad paarikaupa ja peavad teise pakist tõmbama ja arvama. Kui mõlemad arvavad õigesti, vahetatakse kaardid. Reegel: kohtuda tuleb nt kõigi klassikaaslastega. Parimad kaardid võib kiletada ja ka järgmistel aastatel kasutusele võtta. Näitus: Teadusrevolutsioon 17.-18. sajandil Õpilased valmistavad individuaalselt või paaristööna kokku lepitud formaadis (suurus, kujundus, alateemad jms) postrid ühe valitud 17 -18. sajandi teadussaavutuse kohta. https://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_historic_inventions#17th_century Soovitav, et postril kasutada joonisist või skeemi, mis avab leiutise olemuse visuaalselt. Kindlasti peab õpetaja koordineerima teemade valikut pakkudes välja nimekirja või avades registreerimislehe. Iga teadussaavutuse kohta valmistatakse üks poster. Postrite põhjal koostavad õpilased erineva raskusastmega küsimusi (kes, mis, kus, millal, miks, kuidas jms). Nt koostatakse küsimuste pank. Viiakse läbi mälu mäng rühmades vms.	kujundama kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamise seotud eetilistes küsimustes; 5) kasutama info- ja kommunikatsiooni tehnoloogiat (edaspidi IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks; 6) arendama loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet uuenduslike ideede rakendamisel erinevates projektides Usundiõpetus, loodusained Lugege tekst: Eksper selgitas välja, mis on tarkus. Arutlemiseks: mis on need suured küsimused, mida me saame uurida teaduse abil? Kas ja millised on küsimused, millele teadus veel ei oska vastata? Kas sinu arvates saab loodusteadlane olla sügavaltusklik inimene? Mida arvad ütlusest, et teadus vastab küsimustele „kuidas?“ ja usk vastab küsimusele	
---	--	--	--	--

			„miks?“? Oletame, et saaksid vastuse ühele küsimusele elu ja maailma kohta. Mida sa tahaksid teada saada? Tegevusülesanne: teadlased on väga targad, aga ometigi ei osata täpselt selgitada, mida tähendab tarkus. Proovige oma rühmas hästi täpselt kirjeldada, mis on tarkus. Kas klassikaaslased nõustuvad teie definitsiooniga?	
--	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Teadus uusajal <https://learningapps.org/3900643>

Kristo Siig, video Teadusrevolutsioon: <https://www.youtube.com/watch?v=EHoNtBC3BfY>

Teaduse ja tehnika areng. Ajaloo olümpiaadi Tallinna koolivoor 2005/06. Ülesanded ja lahendused.

<https://olympiaadid.haridus.ee/?objID=313>

Lugemiseks leiutamishuvilistele. Teemat võib laiendada ka praktilise leiutamisega (vt juhendeid lk 28-29.

<https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2012/05/Leiutaja-raamat.pdf>

Christian Ackerman - Tallinna Pheidias

koduleht:

<https://www.ackermann.ee>

digitund: <https://ackermannidigitund.ekm.ee/>

Video, Valgustus. Vabamüürlus. Eesti

<https://youtu.be/ZdwBnbszQwo>

Tööleht, Valgustus. Vabamüürlus. Eesti.

<https://drive.google.com/file/d/1h92MBPu5k8P0XvBr8JvQiqiTXyLlqBTJ/view>

Võimalusel külastada Kadrioru lossi ja õppida või kinnistada teemat muuseumitunnis “Barokklossi ajalugu”

<https://kunstimuuseum.ekm.ee/syndmus/barokklossi-ajalugu%E2%80%AF/>

Video: Lühike Newtoni elu (animeeritud, lihtne inglise keel) <https://www.youtube.com/watch?v=khv90SH1Hpo>

Viini kongress ja Euroopa uusajal

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontrol ja hindamine
7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; *analüüsib Euroopa riikide arengut uusajal mõne riigi näitel/ (Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa, Venemaa, Austria, Rootsi vms)	kongress lõppakt restauratsioon tagurlus tasakaal	Propagandapildid. Napoleoni võidud ja kaotused. Video: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppmaterjali/d/ajalugu/audiovisuaal-i Tööleht: https://drive.google.com/file/d/1wZOmxfQZDY6BLSVjnuWDB3jEcHIY9dVC/view Kristo Siig video, Viini kongress: https://www.youtube.com/watch?v=q-442idzYcU Rühmatöö, ülesanne kaardiga. Rühmad koostavad kättejuhtuvatest esemetest (rõivad, koolikoti sisu jms) kaardi Euroopa pärast Viini kongressi. Kaardid pildistatakse. Vt ideed siit: http://ajaluguqr.blogspot.com/2016/10/euroopa-poliitiline-kaart-varauusajal_10.html Minireferaad Rühma liikmed jagavad ära riigid. Iga õpilane koostab minireferaadi ühe riigi kohta. Klassis lepitakse kokku referaadi maht (nt 2-3lk) struktuur (alapeatükid). Fookuses võiks olla riigi areng Napoleoni sõdade ajal ning Viini kongressi ajal ja järel. Kolmeastmeline intervjuu ajaloolasega (referaadi autoriga). Tunnis võib lavastada tele- või raadiosaate, õpilased võivad salvestada podcasti vms. Õpilased vahetavad omavahel töid ja koostavad teise õpilase töö põhjal intervjuu küsimused. Oluline on jälgida, et õpilased koostaksid erineva raskusastmega küsimusi. Iga riigi kohta vähemalt üks intervjuu viiakse klassis läbi	Lõiming eesti keelega: mõistete seletamine ja illustreerimine Viini kongressi näidetega Lõiming geograafiaga: Euroopa kaardi loomine Lõiming eesti keele ja informaatikaga: Referaadi koostamine ja vormistamine. Referaadi osad: tittelleht, sissejuhatus, peatükid ja alapeatükid, kokkuvõtted, viitamine (vastavalt koolis kehtivale juhendile), kasutatud allikate loetelu. Referaati ei prindita vaid laaditakse üles koolis kasutatavas veebikeskkonda (e-kool, studium vms)	Hinnatakse minireferaadi vastavust kokkulepitud struktuurile ja nõuetele ning kaasõpilase töö põhjal koostatud intervjuu küsimusi. Klassis analüüsitakse läbi viidud intervjuusid.

			Läbiv teema „Keskond ja jätkusuutlik areng“ Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast võtma vastutust jätkusuutliku arengu eest, kasutama loodussäästlikke ja jätkusuutlikku arengut toetavaid tegutsemisviise; hindama ning vajaduse korral muutma oma tarbimisvalikuid ja eluviisi.	
--	--	--	---	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Ajaloo olümpiaadi Tallinna koolivoor 2016 Napoleon ja Napoleoni sõjad. Viini kongress.

Ülesanded:

https://olympiaadid.haridus.ee/failid/AJOL%C3%9CMPTLN_2016_VIII_klass_%C3%9CLESANDED_EESTI.pdf

Vastused: https://olympiaadid.haridus.ee/failid/AJOL%C3%9CMPTLN_2016_PK_VIII_klass_VASTUSED.pdf

Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
25) analüüsib teaduse ja	kütused: süsi ja koks aurumasin	Sissejuhatav ülesanne pildi ja artikliga	Lõiming: keemia - söe ja koksi	Ideekaartide koostamine ja

tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga *toob näiteid uusaja tehnilistest leiutistest ja selgitab nende ellurakendamise tulemusel toimunud muutusi inimeste igapäevaelus ja ühiskonnas 31)selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud: *toob näiteid kuidas industrialiseerimise tulemusena on suurenenud inimkonna ökoloogiline jalajälg; *analüüsib linnastumise	võimsusühikud: hobujõud ja watt tööstus vabrik automatiseerimine linnastumine	https://forte.delfi.ee/artikkel/81419845/toostusrevolutsiooni-algul-toitusid-linlased-marksa-kehvemini-kui-koige-kaugema-nurga-maainimesed Mis mõtteid ja tundeid artikli päises olev pilt tekitab? Mis on artikli sõnum? Mis faktid toetavad sõnumi edastamist? Tööstusliku pöörde käsitlemine Kärkla kalevivabriku näitel Hiiumaa muuseumi töölehed https://www.muuseum.hiiumaa.ee/uploads/7-9klass.pdf Ülesanded tekstide ja piltidega https://vara.ee-koolikott.ee/h5p/embed/7020 Tööstusettevõtted Eestis 19. sajandil, ülesanded https://vara.ee-koolikott.ee/h5p/embed/1708	erinevused, orgaanilised kütused jms füüsika - võimsus ja võimsusühikud, auru jõu demonstreerimine keeva vee poti abil geograafia - tööstusliku pöörde levik ja seos loodusvarada ja looduslike tingimustega (vt Hiiumaa muuseumi töölehed) uurimisküsimuse sõnastamine - dilemmaküsimuste harjutuse abil saavad õpilased aru kuivõrd oluline on taustainfo valdamine hea küsimuse koostamiseks ja faktidel põhineva otsustuse tegemiseks Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõendus põhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja	esitlemine rühmatööna: Uusajal alanud tööstuslik pööre - kas liikumine inimkonna heaolu või kliimakatastroofi suunas? Samal teemal võib kirjutada ka arutluse, korraldada väitluse, koostada dilemmaküsimusi, millele kogutakse põhjendatud vastuseid klassiklaste, pereliikmete vms seast. Miniuurimus dilemmaküsimustega: õpilane koostab ühe dilemmaküsimuse etteantud teemal (nt kas koliksid 18. sajandi lõpull Inglismaal elades maalt linna? Kas töötaksid kaevanduses või oleksid pärisori?, Kui oleksid osav ja hinnatud mehhanik, kas jääksid Euroopasse või põgeneksid Ameerikasse? jne) Seejärel toimuvad kohtumised kõigi klassikaaslastega. Vastastikku esitatakse oma küsimus ja vastatakse teise küsimusele. Kõik teevad märkmeid ja koguvad statistikat, kuidas küsimusele
---	--	---	---	---

põhjuseid ja tagajärgi 19. sajandi Euroopa ja Ameerika Ühendriikide linnade näitel;			piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt. Läbiv teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ Õpilast suunatakse arutlema keskkonnaprobleemide üle nii kodukoha, ühiskonna kui ka üleilmsel tasandil, kujundama isiklikke keskkonnaalaseid seisukohti ning pakkuma lahendusi keskkonnaprobleemidele.	vastatakse ja mis on olulisemad põhjused. Pärast koostavad ja esitavad õpilased lühikokkuvõtte oma dilemmaküsimusele antud vastustest.
---	--	--	---	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused
 Sissejuhatuseks <https://learningapps.org/25297765>

<https://learningapps.org/25297447>

Kristo Siig, videod: Tööstusrevolutsioon 1

<https://www.youtube.com/watch?v=93G94RJT1to>

Kapitalism või Tööstusrevolutsioon 2

<https://www.youtube.com/watch?v=y4O4LZJSvEI>

Tööstusrevolutsioon 3

<https://www.youtube.com/watch?v=rFOI2x6l8CU>

Võib proovida **võimsusühikute teisendamist** nt lemmikauto võimsus kilovattides hobiautodeks <https://www.kalkulaator.ee/et/voimsusyhikute-teisendamine>

Uurida ja võrrelda Euroopa ja Ameerika ühendriikide või Eesti linnade arengut 17.-19. sajandil kahe linna näitel. Võrrelda rahvaarvu muutumist, tööstusettevõtteid ja tööstusarhitektuuri, raudteeühendust jms.

Poliitilised õpetused

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatialle, rahvuselisele tänapäeval: *Iseloomustab ja võrdleb liberalismi, konservatismi, natsionalismi ja sotsialismi etteantud kriteeriumide alusel (nt ideaalid ja eesmärgid, ideoloogid, toetajaskond), kujundab oma arvamuse.	ideoloogia liberalism konservatism sotsialism rahvuslus natsionalism äärmuslus kommunism	Kristo Siig, video, Uusaegsed ideoloogiad: liberalism, konservatism, sotsialism https://www.youtube.com/watch?v=kLqbtexx92g Keelekümbluse töölehed lk 75-76 https://e-koolikott.ee/rest/uploadedFile/1692/Ajalugu75-90.pdf Siksakrühmatöö Õpilased jagunevad nelja rühma: liberaalid, konservatiivid, rahvuslased, sotsialistid. Iga rühm koostab plakati (stendi) ideaalsest ühiskonnast. Kasutatakse https://sonaveeb.ee/ mõistete defineerimiseks, ideoloogide tsitaate ideede kunstiliseks sõnastamiseks, luuakse visuaalne identiteet, pööratakse sõnumitega potentsiaalse toetajaskonna poole jne. Seejärel külastatakse teiste rühmade stende ja täidetakse individuaalselt võrdlev tabel, näiteks: suhtumine võrdsusesse suhtumine eraomandisse suhtumine rikkuse ümberjagamisse suhtumine demokraatiasse revolutsioon või reformid riigi roll majanduses Teema käsitlemist võib süvendada ekspertrühmi moodustades ja korraldades arutelu mõne tänapäeva Eesti või kohaliku elu probleemi üle, kusjuures iga õpilane peab probleemile lähenema oma kodurühma poliitilist vaadet säilitades.	Lõiming eesti keelega: mõistete selgitamine. Lõiming kunstiga: stendi kujundus. Lõiming ühiskonnaõpetusega: arutelu mõne tänapäeva Eesti või kohaliku elu probleemi üle. Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus“ toob selgemalt esile väärtushinnangute ja kõlbeline normide ühiskondliku ning ajaloolis-kultuurilise mõõtmise. Erinevate maailmavaadete tutvustamisega (ajaloos ning tänapäeval) toetatakse sallivuse ja lugupidava suhtumise ning maailmavaadetest es küsimustes orienteerumise oskuste kujunemist. Eri allikatest teabe kogumisega, erinevates õppeainetes käsitletu ning kogemuste põhjal juhitakse õpilasi arutlema	Kodurühmad tutvustavad stende. Iga õpilane koostab võrdleva tabeli poliitiliste õpetuste kohta. Õpilane lahendab õpitulemuste saavutatuse kontrolliks valikvastustega testi ja/või põhjendab isiklikku maailmavaadet eelistust. Hindamist võib laiendada küsides põhjendust ka kõige vähem sobiva poliitilise õpetuse kohta või kõige enam kompromissiv almis poliitilise õpetuse kohta. Isiklik arvamus peab olema põhjendatud.

			väärtuste ja kõlbelisuse teemade üle, võrdlema erinevaid seisukohti ja põhjendama oma seisukohti, pidades silmas eelarvamusteta, taktitundelist, avatud ja lugupidavat suhtumist erinevatesse arusaamadesse.	
--	--	--	---	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused
Enesekontrolliks

<https://learningapps.org/10572431>

Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid)

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teema	Kontroll ja hindamine
--------------	--------------------	--	--	-----------------------

			d, teised õppeai ned	
4) arutl eb märk sõna de või küsi must e toel ajalo osün dmus te ja - näht uste üle, kujun dab oma seisu koha ning põhje ndab seda: *arutl eb märk sõna de või küsi must e toel rahv uslus e, Euro opa rahv aste vaba duslii kumi se ja 1948 . aasta	rahvus lus rahvus lik vabad usliiku mine rahvus riik kodanl us liberali sm vabarii k põhise adus	Töö pildiga Philip Veit “Germania” https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cd/Image_Germania_%28painting%29.jpg Sissejuhatav arutelu klassis või kirjalik nn kaheosaline päevik. Mis mõtteid ja tundeid Philip Veiti “Germania” tekitab? Mis sümboleid märkad, mida kunstnik on pildil kasutanud. Mis sõnumit maali autor soovib edastada? Mõistete seletamine õpiku või https://xn--snaveeb-10a.ee/ abil Paaristöö kaardiga https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/Revolutions_of_1848_in_Europe_%28pasopt_eng%29.svg Õpilased koostavad kaardil kujutatu ja legendi põhjal lühikese kokkuvõtte (4-5 lauset) Saksamaa olukorrast 1848.aastal. Võimekamad õpilased võivad kirja panna tähelepanekuid ka teiste riikide kohta. Kristo Siig, video Saksamaa ühendamise. Võrdleva tabeli koostamine valitud riikide kohta (Saksamaa, Prantsusmaa, Austria, Itaalia). Revolutsiooni põhjused Tähtsamad nõudmised Sündmuste käik Tulemused Võrdleva tabeli põhjal sõnastatakse kokkuvõttev järeldus Euroopa rahvaste kevade kohta.	Lõimin g eesti keel: m õstete seletami ne inglise keel ja geograafia: ka ardi ja legendi lugemine ühiskonnaõpetus: võit lus õiguste eest, eesmär kide seadmi ne ja vahendi e valimine , ühiskon dlik vastass eis ja kompro missid Läbiv teema “Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” teema käsitlem isega suunata kse õpilast:	Arutluse kirjutamine: Kas Euroopa rahvaste liikumapanev jõud oli liberalism või rahvuslus? Abistavaid küsimusi: Milline oli Viini kongressi järgse Euroopa kaart ja poliitiline olukord? Mis probleemid põhjustasid erinevates riikides rahva enamuse rahulolematust? Millised olid Euroopa rahvaste peamised nõudmised riigivõimu ja ühiskonnakorralduse suhtes? Kuidas kulgesid revolutsioonilised väljaastumised eri riikides? Millised ühiskonnakihid olid revolutsioonilised ja miks? Milline oli võimukandjate reaktsioon rahva väljaastumistele? Miks ei vallandunud revolutsioone Inglismaal ja Venemaal? Millised olid 1848.-1849.aasta revolutsioonide peamised tulemused? Hindamiseks kasutada põhikooli arutluse hindamisjuhendit https://teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiaad/ee sti/eao_2017_18_arutluse_hindamisjuhend id.pdf

revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle. Kujundab oma seisukohta ning põhjendab seda.			1) väärtustama ühiskondlikku korraldamist, koostööd, kodanikualgatusi ja vabatahtlikkusel põhinevate tegutsemist ning konfliktide rahumeelseid ja vägivaltatut lahendamist; 2) olema algatusvõimeline ja ettevõtlik, kujundama isiklike seisukohti ning neid väljendama; 3) tundma õppima ja kaitsma enda ja teiste õigusi ning mõistmisenendega kaasnevate vastutusi	
--	--	--	--	--

			t ja kohustusi;	
--	--	--	-----------------	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Enesekontrolli test: Kas rahvusriik või absolutistlik riik: <https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/2893>

Euroopa ajaloo maja õppematerjal 1848, 1989 ja 2011 revolutsioonide võrdlusest

https://historia-europa.ep.eu/sites/default/files/Discover/EducatorsTeachers/ActivitiesForYourClassroom/con-resource-1-et_2018.pdf

Teema võib lahendada ka loomingulise empaatiaülesandena, korraldades Euroopa **rahvaste kõnekoosoleku**, kus õpilased eri riikide esindajatena peavad revolutsioonilisi kihutuskõnesid arvestades 1848. aasta ajaloolist konteksti, pööimides kõnedesse infot riigi ja rahva ajaloost ning revolutsiooni perioodi sündmustest ja ideedest.

Kolonialism ja imperialismi kujunemine

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitus, sh diferentseerimise võimalused	Lõiminguvõimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab	koloonia kolonis eerimine kolonialism impeerium imperialism	Õppematerjal: Ajalooõpetus ja pildid. Liivimaa avastamise legend (võrdlus Ameerika avastamisega). Video: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-i Tööleht: https://drive.google.com/file/d/131rYgrscv1N0JqvkeE4agUfRtKWMtXRa/view	Lõiming Võõrkeeled: materjal koloniaal ajaloo Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“ taotlet	Dilemmaküsimus: Kas kolonialism on õigustatud lääneliku tsivilisatsiooni, demokraatia ja inimõiguste leviku ja laiendamisega? või Kas imperialismi kujunemine oli kolonialismi loomulik jätk? või Kas Hollandi kuninga vabandus riigi koloniaalmineviku pärast on õigustatud?

kolonialism smile hinnangu u erinevast perspektiivist: *Toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest Aafrikas, Aasias, Ameerikas, Austraalias *annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile kolonistide, põliselanike ja tänapäevast seisukohast. 32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustaseme on seotud loodusressursside kasutamisega:		Töö pildiga: Prantsusmaa toob Marokosse tsivilisatsiooni, rikkuse ja rahu (Ajakirja Petit Journal kaanepilt 1911) Arutlege või tehke märkmeid Milliseid sümboteid ja kujundikeelt kasutatakse Prantsusmaa ja Maroko põliselanike kujutamiseks? Kuidas põhjendavad eurooplased kolonisatsiooni? Mis võisid olla eurooplaste peamised koloniaalpoliitilised eesmärgid? Kas kolonistidel võis olla kõhklusi oma tegevuse eetiliste külgede osas? National Geographic, artikkel "Mis on kolonialism" https://www.nationalgeographic.com/culture/article/colonialism Dilemmaküsimus: Kas kolonialism on õigustatud lääneliku tsivilisatsiooni, demokraatia ja inimõiguste leviku ja laiendamiseks? või Kas imperialismi kujunemine oli kolonialismi loomulik jätk? või Kas Hollandi kuninga vabandus riigi koloniaalmineviku pärast on õigustatud? (vt ERR artiklid ⇒) Rühmatöö meetod probleemiaken (soovitav on moodustada neli rühma, iga rühm täidab kõik probleemakna ruudud). Akna ruutudesse kirjutada ühe või mitme riigi näitel: kolonialismi ajalugu ja põhjused kolonistide tegevus asumaadel (konkreetsed näited eri piirkondadest) põliselanike olukord	akse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumiseaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilisest mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis. Läbiv teema „Väärtu	Iga õpilane sõnastab järelduse kasutades argumenteerimist. Soovitatav on järeldused kirjutada mõnes kooli kasutavas veebikeskkonnas. Vt RITA meetodid lk 20 https://drive.google.com/file/d/1SyZapvyliwnnd15j76uaL1aTV408uaU/view TLÜ õppematerjal, Mis on argumenti kohustuslikud koostisosad: http://www.tlu.ee/opmat/ri/argument/mis_on_argumendi_kohustuslikud_koostisosad.html
--	--	--	--	---

*analüüsi b koloniaal vallutuste seost loodusres sursside kasvava vajaduse ga; *analüüsi b rahvaarv u muutuste ja inimeste heaolu seoseid loodusres sursside kasutami sega 19. sajandi näitel; *analüüsi b imperialis mi kujunemi se seost loodusres sursside hõivamis ega.		tulemused, tagajärjed, mõju Probleemakende esitlemine (iga rühm esitleb üht akna ruutu, teised rühmad täiendavad). Järelduse sõnastamine: Lõpuks sõnastab iga õpilane järelduse individuaalselt, lähtudes püstitatud dilemmaküsimusest (vt õpitulemuste kontroll ja hindamine)	sed ja kõlblus“ taotletak se õpilase kujunemi st kõlbelisel t arenenu d inimesek s, kes tunneb üldinimlik ke ja ühiskond likke väärtusi ja kõlblusp õhimõttei d, järgib neid koolis ja väljaspo ol kooli, ei jää ükskõiks eks, kui neid eiratakse , ning sekkub vajaduse korral oma võimalus te piires.	
--	--	--	---	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Kristo Siig, video: Kolonialism

<https://www.youtube.com/watch?v=z-0xoPM1sr4&t=4s>

Harri Tiido taustajutud: Segased lood kolonialismi ja selle pärandiga

<https://www.err.ee/1608951535/harri-tiido-segased-lood-kolonialismi-ja-selle-parandiga>

ERR uudised

Uuring: Kolonialism tõi Hollandi monarhiale sisse miljard eurot

<https://www.err.ee/1609011728/uuring-kolonialism-toi-hollandi-monarhiale-sisse-miljard-eurot>

Hollandi kuningas vabandas riigi orjapidamise mineviku pärast

<https://www.err.ee/1609023029/hollandi-kuningas-vabandas-riigi-orjapidamise-mineviku-parast>

Imeline Ajalugu, artiklid kolonialismist

<https://www.imelineajalugu.ee/tag/kolonialism/>

Juhised ja harjutused Eesti Väitlusseltsi kodulehel, Argumenteerimine:

<https://oppematerjalid.argument.ee/sissejuhatus/argumenteerimine-ja-umberlukkamine/>

Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitusd, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused : üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis: *Seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega; *nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi;	reformid tagurlus dekabristid õigeusk isevalitsus slavofiil venestamine baltisakslane estofiil	Loeng slaidide põhjal, Venemaa 19. sajandil (15 minutit) https://www.youtube.com/watch?v=zV-eG27EplQ Soovitav on koostada küsimused, millele õpilased võiksid loengu jälgimise käigus vastata. Võib lasta õpilastel kirjutada ka lühikokkuvõtte 19. sajandi Venemaa sise- ja välispoliitika ja eesmärkide kohta. Töö tekstiga püramiidskeemi meetodil: 1. ehk baastasand: faktide, näidete ja tunnusjoonte nimetamine 2. baastasndi info kategoriseerimine 3. üldistav lühikokkuvõtte kahe esimese tasandi põhjal 4. teema või pealkiri Vene võimu aeg Eestis 19. sajandil ja 20. sajandi	Lõiming: Geograafia, esitluse käigus ajalookaardil toimuva jälgimine Eesti keel ja kirjandus, baltisaksa estofiilide ja ärkamisaja tegelaste panus Eesti kultuurilukku, eestlaste perekonnani mede saamislugu Läbiv teema „Kultuurilised	Õpitulemuste hindamine: Õpilane nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi. Seostab Eesti ajaloo sündmusi Euroopa ja Venemaa ajalooga. Nimetab rahvusvahelise mõjuga baltisakslasi, 19. sajandi eesti soost

*nimetab Eesti omariikluse kujunemisele kaasa aidanud isikuid ja selgitab nende panust. 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; *seostab eestlaste perekonnanime de saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanime de saamislugudest ; *toob näiteid estofiilide tegevusest ja panusest eesti kultuurilukku; *toob näiteid arkamisaja tegelaste ja nende panuse kohta eesti kultuuriloos; 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; *toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja		alguses http://entsyklopeedia.ee/artikkel/vene_v%C3%B5im_eestis1 Iga alateema kohta koostab üks rühm püramiidskeemi ja teeb selle põhjal ettekande. Püramiidskeemid (või fotod neist) laaditakse kõigile kättesaadavasse õpikeskkonda. Näitus “Pärisrahvast priirahvaks” koos ülesannetega https://www.ra.ee/oppematerjal/naitus-parisrahvast-priirahvaks/?filters= Psühhodraama meetodid. Kuidas eestlased said endale perenimed (lk 140-143) https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wdldioX6EaggjSC/view Akrostihhoni (esitäheluuletuse) kirjutamine: Ärkamisaja tegelased ja Eesti iseseivusele kaasa aidanud tegelased. Luuletuses tuleks kajastada olulisemaid ettevõtmisi, ajaloosündmusi ja isiku panust Eesti omariikluse kujunemisse. Luuletused kantakse ette. Taustaks võiks ekraanile projitseerida isiku portree. Töö dokumendiga: 1905. aasta lendleht https://www.ra.ee/oppematerjal/1905-aasta-lendleht/ Eestist pärit ja rahvusvahelise mõjuga baltisakslaste teemal memoriini tüüpi mängu koostamine ja mängimine Tähelepanuväärseid baltisakslasi https://et.wikipedia.org/wiki/Baltisakslased#T%C3%A4h Ekskursioon või giidituur kodukohas 19. sajandi kultuuripärandi teemadel. Vt. Eesti kultuurilooline õppematerjal https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b	identiteet“ õpilasel aidatakse mõista, et omaenda tugev kultuuriline identiteet toetab teda teistes kultuurides orienteerumisel. Õpilasele pakutakse erinevaid võimalusi süvendada teadmisi, omandada kogemusi, kaasa lüüa kohalike kultuurisündmuste ettevalmistamises ja läbiviimises.	haritlasi, ärkamisaja tegelasi ja omariiklusele kaasa aidanud isikuid, toob näiteid nende tegevusest ja mõjust Eesti kultuuri- ja poliitikaalus.
---	--	---	--	---

Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus; *toob näiteid Kalevipoja tegelaskuju tähenduse muutumise kohta ajaloos. 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; *toob näiteid Eestist pärit, Eestis õppinud või tegutsenud baltisaksa haritlaste tegevuse rahvusvahelise mõjust (Karl Ernst von Baer, Fabian Gottlieb Benjamin von Bellingshausen, August von Kozebue, Adam Johann von Krusenstern, Eduard von Toll, Friedrich Georg Wilhelm von Struve, Ferdinand von Wrangel jt); *teadvustab baltisakslaste rolli eesti (ja läti) kultuuri ja ühiskonnaelu arengus;				
---	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Rahvuslik ärkamisaeg (poomine)

<https://learningapps.org/4682343>

Äratajad. Ärkamisaeg Eestis:

tööleht: https://drive.google.com/file/d/1OIAPAAgDJoSrCu6jiTeFNlrV54Uh_RXO/view

video: <https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-ii>

Vikerraadio.Eesti lugu. Baltisakslased Eestis ja Läts.

<https://vikerraadio.err.ee/868867/eesti-lugu-baltisakslased-eestis-ja-latis>

Artikkel: Baltisakslased tõrkusid Eesti rahvusriigi idee vastu.

<https://novaator.err.ee/1608820996/nooremteadur-baltisakslased-torkusid-eesti-rahvusriigi-idee-vastu>
[elepanuv%C3%A4%C3%A4rseid_baltisakslasi](#)

Vt Baltisaksa Kultuuri Seltsi kodulehte

<https://baltisaksaselts.ee/kasulikud-lingid/>

Kalevipoja tegelaskuju tähenduse muutumine kultuuri- ja ajaloos

tööleht <https://drive.google.com/file/d/13ckL0Er6UjsOxvVY8X94S1QFvSd7VCYy/view>

video: <https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-ii>

Revolutsionäärid:

1905 tööleht https://drive.google.com/file/d/1G_NWGHPEMz9Nr1mvGT3D720VquoJ6Vm7/view

video: <https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-ii>

Vt **UNESCO pärandnimekirja**: Struve geodeetiline kaar ja laulupidude

traditsioon <https://www.puhkaeestis.ee/et/puhka-eestis/mis-kuuluvad-unesco-maailmaparandisse-eestist>

Esimene maailmasõda. Eesti iseseisvumine

Teema olulisus: 1914. aastal alanud Esimene maailmasõda tõi kaasa muutused, mis avaldasid suurt mõju ühiskonnaelu erinevatele valdkondadele: lagunesid impeeriumid, tõusid esile rahvusriigid, toimus märgatav areng sõjapidamises, teaduses, kultuuris jt ühiskonnaelu valdkondades. Eesti jaoks tipnesid Esimese maailmasõja aegsed sündmused omariikluse väljakuulutamise ja kättevõitmisega Vabadussõjas. Esimene maailmasõda näitas, et suured impeeriumid (Saksa, Venemaa, Austria-Ungari) lootsid sõjalise jõu abil lahendada oma probleeme, kuid varisesid lõpptulemusena kokku. Nendes riikides puhkesid rahutused, Venemaal vallandus revolutsioon. Õpilased õpivad erinevate allikate ja kaardi abil nägema ja sõnastama põhjustagajärg seoseid, arutlevad ajaloo sündmuste ja nähtuste üle, kasutades fakte ja mõisteid konteksti sobivalt. Õpilased selgitavad õpitegevuse tulemusena, kuidas muutused maailmas avaldasid mõju Eestile ja tema kodukohale.

Õpitulemused	Mõisted,	Metoodilisused	Lõiminegu	Kontroll ja hindamine
--------------	----------	----------------	-----------	-----------------------

	märks õnad	soovituse d, sh diferentse erimise võimalus ed	võimal used: üldpä devus ed, lähiva d teema d, teised õppea ined	
3) toob allikate põhjal esile ajaloos ündmu ste põhjuse - tagajärj e seoseid 4) arutleb märksõ nade või küsimu ste toel ajaloos ündmu ste ja - nähtust e üle analüüsi b Esimese maailma sõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi ning Esimese maailma sõja tagajärgi ja mõju maailma	Antant, Kolmikliit , Keskriigu d atentaat, läänerinn e, idarinne, maneööv ersõda, positsioo nisõda, Compièg ne'i vaherahu , veebruari - ja oktoobri evolutsio on Venema al, Lenin, kommuni stid, Nõukogu de Venema a iseseisvu smanifes t, 23.- 24.02.19 18	Töö kaardiga: ajalookaar di abil sõjaliste blokkide nimetamin e, kontuurkaa rdile kandmine, sõja käigu kohta informatsio oni hankimine sõnastamin e Töö allikatega: https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/18841-Esimene-maailmasoda Õpetaja valib klassile jõukohasei d ülesandeid (nt allika ja videoül-d) Esimese maailmasõj a tehnilised uuendused	ÜLDPÄ DEVU SED: Õpipädevus - leiab ja sõnastab infot erinevate allikate ja ajaloolise kaardi abil. LÄBIV AD TEEM AD: tehnoloogia ja innovatsioon - tehnoloogia areng sõja ajal (uuendused sõjapidamises) teabekeskond -	Töö kaardiga: ajalookaardi abil sõjaliste blokkide nimetamine, kontuurkaardile kandmine, sõja käigu, rinnete, lahingute kohta informatsiooni sõnastamine. Faktipüramiid Esimese maailmasõja kohta Erinevaid oskusi kontrollivaid ülesandeid https://olympiaadid.haridus.ee/failid/[7386275]ajoltln_16.01.18_G_Esimene_ms_%C3%9CLESANDED.pdf https://olympiaadid.haridus.ee/failid/ajoltln_16.01.18_G_Esimene_ms_VASTUSED.pdf Arutlus Esimese maailmasõja teemal. Näide https://teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiaad/eesti/eao_2017_18_lv_pohikool_esimene_maaailmasoda_ja_selle_parand_kusimused.pdf Laiendatud kava koostamine Eesti iseseisvumise kohta. Allikatöö: töö iseseisvusmanifestiga https://president.ee/et/eesti-vabariik/iseseisvusmanifest

arengul e. 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile nimetab maailma sõja käigus kasutusele võetud sõjapidamise uuendusi, kirjeldab nende rolli, toob näiteid sõda käsitlevatest filmidest, raamatutest jms. 10) toob näiteid ühiskonnas ümberkorraldamise võimalustest reformide ja		: tank, tsepeliin, mürkgaasid, lennuk. Kuidas mõjutas sõjapidamist tehnilised uuendused? Leida tehniliste uuenduste kohta infot internetist. Manööversõja ja positsiooni sõja võrdlemine. TTS meetod (aktiivne tekstiga töö). Võib paljundada teksti ja jagada osadeks paarilistele või rühmaliikmetele. Pärast annavad paarilised klassis ülevaate, mida nad teadsid varem, mida said tekstist teada või mida tahaksid veel teada. Rühmas töödades võib kasutada vastastikus	analüüside Esimese maailmasõja eelseid allikaid, propagandapilete, õpilane õpib nägema propaganda mõju ühiskonnas valitsevatele hoiakutele ja inimestele. AINEA LANE LÕIMING: kirjandus - raamatud ja filmid, mis kajastavad Esimese maailmasõja sündmusi, nt Erich Maria Remarque "Läänerindel muutusteta"	
--	--	---	---	--

revolut siooni teel, analüüs ib nende protses side erinevu si; *kirjelda b Vene revolutsi oonide ja novemb rirevolut siooni tagajärgi ja mõju *nimeta b Esimese maailma sõja aegseid sõjalise liite ning selgitab mis riigid ja miks sinna kuulusid , sõnasta b sõja põhjusei d ja tagajärgi 5) selgitab näidete abil, kuidas muutus ed maailm as on mõjuta nud Eesti ajalugu;		õpetamise meetodid, kus iga rühmaliige tutvustab enda osast saadud infot. Tekst nt https://di plomaatia. ee/100- aastat- esimese- maailmasoj a-lopust-2/	(miks nim sõjaae gset põlvko nda “kadun ud põlvko nnaks”) geogra afia - kaardilt info hankim ine, kontuur kaardi täitmin e.	
--	--	--	---	--

6) analüüs ib Eesti omariikl use kujune mist ja arengut Euroop a sündm uste konteks tis: *seosta b Eesti omariikl use kujunem ist rahvusv aheliste sündmu stega (uute rahvusrii kide tekkimin e esimese maailma sõja käigus, Vene revolutsi oonid)				
--	--	--	--	--

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Esitlus Esimene maailmasõda <https://www.slideshare.net/nataljadovgan/esimene-maailmasda-16451388>

Ajalugu viie minutiga: Esimese maailmasõja algus

<https://jupiter.err.ee/1608657496/ajalugu-viie-minutiga>

Revolutsioonid Venemaal: <https://jupiter.err.ee/1608510179/ajalugu-viie-minutiga>

Lenin: <https://jupiter.err.ee/1608861254/ajalugu-viie-minutiga>

Kristo Siig. 8. klassi ajaloo kursus: Esimene maailmasõda

https://www.youtube.com/watch?v=a4aPMWLLIZQ&list=PLH55BK1JEw-qk3BpcfSA_VPdLDjifTu5MJ&index=42

Soovitav on õppida teemat Mastery keskkonnas, kus õppevideo on tehtud väiksemateks õppeühikuteks kas tunnisõpitu kinnistamiseks või tagurpidi klassiruumi meetodil (masteryapp.eu). Ka on youtubes tehtud video väiksemateks alateemadeks.

Dokumentaalne telelavastus (ERR) "Oma maapäev" <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/oma-maapaev-177861>

Patrioodid. Eesti Vabadussõda

Tööleht: <https://drive.google.com/file/d/1lc0DZMbrBgJ22vp9H4Yoi1vxnnSZ7VKq/view>

Film "Nimed marmortahvilil"

<https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/4368>

Lõike seriaalist "Tuulepealne maa" osadest 1.-4. <https://arhiiv.err.ee/video/tuulepealne-maa>

Hispaania gripp: <https://diplomaatia.ee/hispaania-gripp-20-sajandi-kurikuulus-pandeemia/>

Tsepeliin: <https://forte.delfi.ee/artikkel/65064596/esimese-maailmasoja-oudusi-saksa-tsepeliinid-euroopat-pommitamas>

Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel: *toob näiteid 19. sajandi meditsiini edusammudest (ravimid, veregruppide avastamine, röntgen, narkoos, rasestumisvastased vahendid jt) ja põhjendab nende tähtsust haigustega võitlemisel, pere planeerimisel, rahvastikuprotses sides jne	sisepõlemismootor elekter hõõglamp röntgen raudtee raudbetoon rahvastik aspiriin narkoos süstal pastöriseerimine valmistoit krinoliin tärgeldamine	Artikli ja reklaami koostamine. Teaduse ja tehnika areng uusajal. https://vara.ee-koolikott.ee/node/310 Rühmatöö või paaristöö. Ühe minuti loengud 19. sajandi teadusest ja kultuurist. Vt näiteid ühe-minuti-loengutest https://novaator.err.ee/k/uhe-minuti-loeng Esmalt arutatakse mõne minutiloengu põhjal, milline on hea minutiloeng (pealkiri, hüpotees, loengu tekst, intonatsioon, katteplaanid, kokkuvõte) Seejärel kogutakse infot ja kirjutatakse tekst, mõeldakse läbi katteplaanid, küsimused jms.	Lõiming: Bioloogia mõisted ja teemad: nakkushaigused, bakterid ja viirused, veregrupp, rasestumine ja rasestumisvastased vahendid, toitumine jms Keemia: ravimid ja narkoos Füüsika: sisepõlemismootor, elektrienergia, elektrimootor, hõõglamp, röntgen Geograafia: rahvastikuprotsessid 19. sajandil	Artiklite või ühe-minuti loengte koostamine ja nendega tutvumine. Teadmiste kontrolliks ja/või kordamiseks sobib viktoriin, kahoot, miljonimäng vms, mille õpilased ise koostavad. Küsimustes peaks olema kasutatud kõigi õpilaste või

26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist: *toob näiteid 19. sajandi teaduse, tehnika, arhitektuuri, kujutava kunsti, moepildi, kirjanduse, muusika jms kohta.	frakk smoking silinder romantism realism historitsism impressionism postimpressionism juugend		Läbiv teema „Tervis ja ohutus“ tähelepanu pööratakse tervist ja ohutust väärtustavate hoiakute kujundamisele ning tervisliku ja ohutu käitumise oskuste arendamisele. Õpilane õpib analüüsima erinevate (isiklike, sotsiaal-majanduslike, kultuuriliste ja keskkonna jt) tegurite mõju tervisele ja turvalisusele ja seadma tervise ja ohutusega seotud eesmärged ning analüüsima nende saavutamist.	rühmade töid. Soovi korral võib õpetaja koostada ka valikvastuste ega veebitesti. Põhjaliku (mälu)mängu koostamine võib olla ühe või paari õpilase loovtöö teema.
---	---	--	---	---

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Kristo Siig, video: Teaduse ja tehnoloogia areng 19. sajandil: <https://www.youtube.com/watch?v=OZ0vQhSX1V0>

Raamat “1001 leiutist, mis muutsid maailma” (2010)

Linnastumine ja toitumine

<https://forte.delfi.ee/artikkel/81419845/toostusrevolutsiooni-algul-toitusid-linlased-marksa-kehvemini-kui-koige-kaugema-nurga-maainimesed>

Vt õppematerjali **Ajastu, stiil ja mood** lk 12-14

<https://tpl.edu.ee/wp-content/uploads/2023/05/Ajastu-stiil-ja-mood-aprill-2023.pdf>

III kooliaste

9. klass. Lähiajalugu, 70 tundi

1. Õppesisu

Õppesisu käsitlemises teeb valiku aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud õpitulemused, üldpädevused ning valdkonna-ja ainepädevused oleksid saavutatud.

Õppetsükli (trimestri) jooksul läbivatest peamistest teemadest, vajalikest õppevahenditest, hindamise korraldusest sh hindamise kriteeriumidest ja planeeritavatest üritustest teavitab õpetaja õpilast trimestri algul.

Õppesisu jaotus klassiti ja orienteeruv tundide arv teemade lõikes

TEEMA	7.KLASS	8.KLASS	9.KLASS
Maailm keskajal 476 -1492	50		
Maailm varauusajal 1492 -1600	20		
Maailm 1600 -1815		35	
Maailm 1815 -1918		35	
Maailm kahe maailmasõja vahel 1918 - 1939			25
Teine maailmasõda 1939 -1945			10
Maailm pärast Teist maailmasõda 1945- 2000			35
KOKKU	70	70	70

2. Õppetegevus

Kaardi alusel õpitakse tundma, mis territoriaalsed muutused toimusid Versailles' rahulepingu järel: Saksamaa piirid, impeeriumide lagunemine, iseseisvunud riigid. Võrreldakse kaardiga enne Esimest maailmasõda. Kaardi alusel õpitakse tundma muutusi Teise maailmasõja järel: Saksamaa piirid, Saksamaa lõhestamine, iseseisvate riikide kadumine, tähtsamad rinded ja lahingud, MRP mõjusfäärid. Võrreldakse kaardiga enne Teist maailmasõda.

Õpitakse tundma rahvusvahelise elu sündmusi ja erinevate riikide välispoliitilisi taotlusi, analüüsitakse Versailles' süsteemi mõju ning ülemaailmse majanduskriisi mõju, tehakse järeldusi, miks rahvusvaheline olukord teravnes. Iseloomustatakse ja võrreldakse demokraatiat ning diktatuuri. Analüüsitakse diktatuuri eri vormide sarnasusi ja erinevusi. Õpitakse tundma Teise maailmasõja eelset rahvusvahelist olukorda ja riikidevahelisi suhteid ning esile tooma Teise maailmasõja põhjusi.

Analüüsitakse allikaid, sh dokumente, ning õpitakse tundma baaside lepingu ja MRP lisaprotokollide sisu ning olukorda, milles lepingud sõlmiti, tehakse dokumentidele tuginedes järeldusi ja antakse hinnanguid. Õpitakse tundma

sündmuste kronoloogiat Eestis ning sündmuste seotust rahvusvahelise olukorraga. Analüüsitakse Eesti Vabariigi võimalusi ja valikuid Teise maailmasõja eel ning ajal.

Õpitakse tundma ajalooliste isikute elu ja tegevust. Suunatakse õpilasi ise informatsiooni otsima, erinevaid infokanaleid kasutama. Õpitakse tundma Eesti Vabariigi ajaloo põhisisu ning arengu põhijooni. Õpitakse tundma üldisi muudatusi nii maailma kui ka eesti kultuuri arengus. Õpilased koostavad esitlusi individuaalselt või rühmatöö tutvustamiseks IKT vahendeid kasutades.

Ajaloolane uurimistöö võib olla elusolevate vanema põlvkonna esindajate või sugulaste elukäigu uurimine, seoste loomine õpitud lähiajaloo, pereloo ja kodukoha ajaloo vahel.

3. Hindamine

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöö koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle hindamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusväärsuse üle otsustamist. Pildi- või fotoülesande puhul hinnatakse äratundmist, ajaloolise kontekstiga seostamist ning iseloomustamist.

Kaardiülesandes kontrollitakse kaardilt informatsiooni leidmist ning kaardile kandmist. Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

Kolmandas kooliastmes sobivad kontrolliks ja hindamiseks nii avatud kui ka etteantud vastusega ülesanded. Avatud vastusega ülesanded on jutukese, arutluse kirjutamine märksõnade abil, kava koostamine; kaardi, pildi, allika analüüs; näidete esitamine olukorra, perioodi, sündmuse kirjeldamise ja iseloomustamise kohta, oma valiku ja seisukoha põhjendamine ning mõistete selgitamine. Etteantud vastusega ülesanded on järjestamine ajaliselt varasemast sündmusest alates, valikvastustega ülesanded – etteantud tunnuste klassifitseerimine. Muude ülesannetega kontrollitakse, kas õpilane on omandanud ajaloo kronoloogilised piirid, teab ja iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid, kultuurinähtusi ja -panust; seob Eesti ajaloo sündmusi kodukoha, naabermaade, Euroopa ning maailma ajalooga; leiab ajaloosündmuste ja -nähtuste sarnasusi ning erinevusi, põhjuseid ja tagajärgi; saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti; kujundab oma seisukohta ning põhjendab seda, annab hinnangu; asetab end minevikus elanud inimese olukorda.

Kirjalikku arutlust hinnates on soovitatav aluseks võtta 15-palline skaala. Hinnatakse arutluse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

4. 9.klassi (kooliastme) lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.

6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.

5. Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;

- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
- 7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- 8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- 9) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos;
- 10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 11) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas;
- 12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
- 13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
- 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;
- 16) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel;
- 17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;
- 19) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;
- 20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval;
- 23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
- 24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
- 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- 28) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja;
- 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;
- 32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega.

Teema „Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939”, 23-25 tundi

Teema olulisus:

1920. aastaid on nimetatud Euroopas demokraatia võidukäigu ja patsifismi ajastuks. Tänu demokraatlike riikide võidule Esimeses maailmasõjas süvenes “vanades” demokraatlikes riikides nimetatud riigikord veelgi. Seda eelkõige valimisõiguse laienemise näol ning levis riikidesse, kus seda esmakordselt rakendama hakati. Leiutised ja uuendused teaduse ja tehnika vallas jõudsid inimeste igapäevaelu, tõusis naiste roll ühiskonnas. Eesti sai pärast iseseisvuse saavutamist osaks Euroopa kultuuriruumist, mistõttu on oluline käsitleda Eesti ajalugu seostatuna Euroopa ja maailma ajalooga.

Kahe maailmasõja vahelise perioodi arengu katkestas ülemaailmne majanduskriis. Majandusraskustele lisandusid rahvuslikud, sise- ja välispoliitilised probleemid, mis lõid tingimused autoritaarsete ja totalitaarsete jõudude esiletõusuks. Käsitletavad teemad ning kokkupuude erinevate allikatega võimaldavad õpilases arendada analüüsioskust ja põhjuse-tagajärje seoste leidmist. Oskust arutleda ning teha järeldusi, pidades seejuures silmas laiemat ajaloolist konteksti.

Teema „Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939” läbimise järel õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
- 2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
- 3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- 5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- 7) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson;

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitusd, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Võimalikud tunnitegevused kontrollimiseks ja hindamiseks
	I Esimese maailmasõja tagajärjed			
ÕPILANE: selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos; teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi	<i>Compiègne'i vaherahu, Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparatsioonid</i>	Võrdlev tabel Pariisi rahukonverentsi eesmärkidest ja otsustest suurriikide Suurbritannia, Ameerika Ühendriigid ja Prantsusmaa näitel, peamised eesmärgid, Saksamaa küsimus ja rahulepingu tingimused Esimese maailmasõja tagajärjed: võitja ja kaotaja riigid, edasine mõju riikide arengule. Mis riigid muutuvad maailmas juhtriikideks ja miks? Töö kaardiga: kontuurkaardi täitmine -	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. kultuuri- ja väärtuspädevus - Esimese maailmasõja rahulepingu tingimuste kontekstis õiguse ja õigluse vahekord. LÄBIVAD TEEMAD: keskkond ja jätkusuutlik areng - sõja mõju keskkonnale.	Grupitöö: arutelu tekitavatele ja analüüsi nõudvatele küsimustele vastamine. Grupis ühise seisukoha kujundamine. Teadmiste kontroll: nt valikvastustega test või arutlevatele küsimustele vastamine. Töö kaartidega: kontuurkaardi täiendamine, ajaloo atlase kasutamine küsimustele vastamiseks. Pildianalüüs: karikatuuride kasutamine

ajaloolises kontekstis; arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle; kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; teab, millised olid Esimese maailmasõja tagajärjed; teab, kuidas muutus Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest		Euroopa kaart enne ja pärast Esimest maailmasõda. Mis impeeriumid lagunesid ja millised uued riigid tekkisid. Kasutada ajaloo atlast. Kaardile legendi koostamine. Töö allikatega: Pariisi rahukonverentsil tehtud otsused. Töö karikatuuridega: Rahvasteliit. Töö allikaga: Rahvasteliidu loomine. Mõistekaardi koostamine - loomise aeg, eesmärk, osalenud ja mitte osalenud. Pildianalüüs: mis on karikatuur? Mis on poliitiline karikatuur? Kuidas karikatuure ajaloo tõlgendamiseks ja mõistmiseks kasutada saab? Poliitiliste karikatuuride joonistamine.	teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende analüüsimine. geograafia - töö kaartidega. kunstiõpetus - töö karikatuuridega. inglise keel - karikatuuridel oleva teksti tõlkimine, videomaterjalist arusaamine.	Teemakohase karikatuuri joonistamine ja selle esitlemine.
--	--	--	--	--

maailmasõda ; teab ja selgitab Rahvasteliidu Esimese maailmasõja järgset rolli; kasutab ajalookaarti ja analüüsib teemakohas eid allikaid.				
	II Eesti Vabadussõda			
on üks kümnetest sõdadest, mida peeti pärast Esimese maailmasõja lõppu ja mille tulemusena sündis Kesk- ja Ida-Euroopas mitmeid rahvusriike. Vabadussõda on üks olulisimaid ja keerulisimaid ajajärke Eesti riigi ajaloos. Esimest korda ajaloos võitlesid eestlased oma riigi eest oma lipu all. Vabadussõja ajalugu on eelkõige inimeste lugu, kes tagasid oma vapruselga Eesti riigi püsijäämise. Eesti rahva iseseisvus ja vabadus ei ole iseenesest mõistetav. See saavutati võitluses ja seda tuleb kaitsta. Teema õppimise kaudu kujundame kultuuri-, väärtus- ja kodanikupädevust. Õpilane loob seoseid Eesti lipupäevade ja Vabadussõja sündmuste vahel, oskab põhjendada nende olulisust minevikus ja tänapäeval.				
ÕPILANE: analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis; teab, kes olid Jaan Poska, Johan Laidoner ja Julius Kuperjanov ning selgitab nende tähtsust; teab, millal toimus vabadussõda ; teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi;	<i>Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, välisriikide abi</i>	Vabadussõja toimumise aeg, põhjused ja tagajärjed. 23. veebruar - miks tähistatakse? Töö kaardiga: sõja algus, pöördelised lahingud, rinde muutumine. Kasutada ajaloo atlast. Pildianalüüs: kes on piltidel ja mille poolest olulised vabadussõja kontekstis: Jaan Poska, Johan Laidoner, Julius Kuperjanov. Tartu rahulepingu tekstiga tutvumine, teatud lepingus olevate punktide üle arutlemine. Miks on 3. jaanuar ja 2. veebruar lipupäevad?: https://riigikantselei.ee/uu-dised/tanasest-ja-uutest-lipupaevadest-sel-aastal	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine kultuuri- ja väärtuspädevus - eestlaste valikud sõjas, koolipoiste roll, Eesti vabadus ei ole iseenesest mõistetav, see saavutati võitluses ja seda tuleb kaitsta. sotsiaalne ja kodanikupädevus - rühmas töötamine. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine kultuuriline identiteet - Vabadussõda kui Eesti omariikluse ja kultuuriloo oluline osa, lipupäevad. AINEALANE LÕIMING:	Rühmatöö esitlemine ajalehe artiklite kohta. Perekonnavaloo esitlemine - vabadussõjas osalenud sugulane/sugulased. Teadmiste kontroll arutlevate küsimustega Eesti vabadussõja tagajärgede, mõju ja Euroopa kontekstis. Isikute tundmine piltide järgi ning nende olulisuse selgitamine. Kuldvillaku tüüpi mängu koostamine ja läbiviimine vabadussõja kohta: https://jeopardylabs.com Suuline arutelu vabadussõja tähtsusest Eesti ajaloos. Arutluse kirjutamine.

kasutab ajalookaarti sõja pöördeliste sündmuste selgitamisel; teab ja selgitab vabadussõja rolli Eesti iseseisvuse kindlustamisel.		Võrdlev tabel: poliitilis-ühiskondlik olukord Euroopas ja Eestis Esimese maailmasõja lõpust kuni 1920. aastani. Töö piltidega rühmas: fotod vabadussõja ja Tartu rahu kohta. Mis on pildil? Kuidas nähtut tõlgendada. Õppekäik kodukohas vabadussõja monumendi või lahingupaiga kohta. Perekonnaloo uurimine - osalemine Vabadussõjas. Võrdlev tabel: välisriikide roll Eesti vabadussõjas: riigid, kes aitasid, kuidas aitasid? Töö allikatega. Rühmatöö: ajalehe artiklite otsimine vabadussõja kohta. Mida tollastes ajalehtedes sõja kohta kirjutati: https://dea.digar.ee Rühmatöö esitlemine.	eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende analüüsimine; ajalehe artiklite leidmine ja analüüsimine. geograafia - töö kaartidega kunstiõpetus - töö piltidega ühiskonnaõpetus - info leidmine riigiportaalist.	Kaarditöö: nt küsimustele vastamine ajaloo atlase põhjal. Videomaterjali analüüs ja esitlemine: gruppides anda vaadata erinevaid videosid vabadussõja kohta. Iga grupp esitleb kokkuvõtet, täidetakse võrdlev tabel, mille põhjal tehakse teema kohta kokkuvõte.
	III Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel			
ÕPILANE: iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppide ühiskonnas; analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile	<i>demokraatia, diktatuur, autoritarism,</i>	TTS-meetod demokraatia ja diktatuuride kohta. Võrdlemine: erinevad riigivalitsemise vormid-tunnused: demokraatia ja diktatuur. Võrdlev tabel -ism'ide (fašism, kommunism, natsionaalsotsialism) kohta: iseloomulikud tunnused. Venni diagramm: erinevused ja sarnasused -ismil.	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. AINEALANE LÕIMING:	E-koolikott: Maailmasõdade vaheline aeg - autoritarism ja totalitarism, diktatuuride iseloomulikud jooned: https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/19069-Maailmasõdadevaheline-aeg-autoritarism-ja-totalitarism-diktatuuride-iseloomulikud-jooned Õpetaja valikul jõukohased ülesanded. Grupitöö: pannakse kirja demokraatia tunnused, mis

ja sotsiaaldemo kraatiale tänapäeval kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism,	<i>totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt</i>	Autoritarism ja totalitarism - erinevused ja sarnasused. Võrdlev tabel Saksamaa, Itaalia, NSVL kohta: diktatuuride erinevused ja sarnasused. Võrdlev tabel USA, Suurbritannia ja Prantsusmaa kohta: erinevused ja sarnasused demokraatias. Arutlev vestlus poliitilistest vaadetest: tänapäeva poliitilised parteid Eestis ning nende poliitilised vaates (lühidalt). Töö kaardiga: demokraatlikud riigid ja diktatuuririigid: miks, millal muutus riikide sisepoliitika ning miks jäi osa riike demokraatlikuks, osa mitte? Paaris- või gruppides arutleda: diktatuuri tekkimise põhjused. Võrdlemisoscuse arendamine: totalitaarse riigi tunnused, vt "Tagasivaade minevikku - erinevad vaatenurgad", lk 20. Raamatust "Gulagi arhipelaag" (lk 393-394) katkendi lugemine. Arutletakse suuliselt loetu üle. Töö fotodega ja plakatitega nii demokraatlike kui diktatuuririikide kohta. Mis valdkonna või teema kohta	eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine geograafia - töö kaartidega kunstiõpetus - töö piltidega, plakatitega ühiskonnaõpetus - erinevad riigivalitsemise vormid ja nende tunnused inglise keel - videotest teksti arusaamine.	meenuvad. Seejärel tabeli täitmine, kus on kirjas erinevad ajaloo perioodid ning kirjutatakse näiteid demokraatia arengust ja selle avaldumise kohta. Paaride ühendamine: erinevate poliitiliste õpetuste ja tunnuste ühendamine. Grupitööde esitamine ja kokkuvõtva tabeli täitmine demokraatlike ja totalitaarsete riikide kohta. Kokkuvõtva tabeli põhjal saab näiteks õpilane arutleda küsimuste üle. Arutluse koostamine. Õpilane valib ühe demokraatliku ja/või totalitaarse riigi ja koostab lühiarutluse õpetaja etteantud küsimuste põhjal. Aliase tüüpi mängu koostamine ja läbiviimine. Kaarditöö ja kaardi põhjal küsimustele vastamine. Töö allikatega: pildid, plakatid, allikatekstitid.
---	---	---	--	--

natsionaalsotsialism; teab, kes olid Benito Mussolini, Adolf Hitler, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt ja iseloomustab nende tegevust; võrdleb autoritarismi ja totalitarismi.		pilt/plakat on? Kellele suunatud? Mis on sõnum? Mida on pildil/plakatil näha? Kõne propagandarelvana. Lõigu analüüsimine raamatust “Mein Kampf” (https://www.nommeraadi.ee/meedia/pdf/RRS/Mein%20Kampf%20I.pdf). Mis hinnangu annab Hitler massidele? Mis demagoogia võtteid kasutasid natsid oma eesmärgi saavutamiseks? Töö tekstiliste allikatega, nende võrdlemine ja analüüsimine. Nt: https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/19069-Maailmasodadevaheline-aeg-autoritarism-ja-totalitarism-diktatuuride-iseloomulikud-jooned/222430#222435-Totalitaarne-ja-autoritaarne-ideoloogia-Too-tekstiga ja https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/19069-Maailmasodadevaheline-aeg-autoritarism-ja-totalitarism-diktatuuride-iseloomulikud-jooned/222436#222438-Fasistlik-Itaalia-Mussolini-valitsejana Töö piltidega: isikute äratundmine ja selgitamine nende rolli ja tähtsust kahe maailmasõja vahel. Grupitöö: õpetaja jaotab gruppides erinevad demokraatlikud ja totalitaarsed riigid.		
--	--	---	--	--

		Koostatakse plakat. Õpetaja annab ette suunavad küsimused. Iga grupp esitleb oma riiki. Kokkuvõtteks täidab iga õpilane võrdleva tabeli. Ajajoone koostamine: kanda tähtsamad sündmused, isikute valitsemised ajajoonele. Juhitud kujutlus - lugeda teksti mõnest sündmusest, lasa õpilastel see lõpetada ja seejärel lugeda ette õige versioon. Saksamaa roll enne Teist maailmasõda - võrdlemine (võrdlev tabel) - Saksamaa Esimese maailmasõja järel ja enne Teist maailmasõda.		
	IV Demokraatlik ja autoritaarne Eesti			
ÕPILANE: toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide teel ja analüüsib nende mõju nimetab mõjukaid ühiskonnaelu tegelasi ja toob näiteid nende tegevusest; selgitab ja toob näiteid mõistete ideoloogia,	<i>maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikiv ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik)</i>	Rühmatöö: võrdleva tabeli koostamine demokraatliku ja autoritaarse perioodi kohta. Harjutamiseks Demokraatlik ja autoritaarne Eesti (tunnuste äratundmine) https://learningapps.org/display?v=p91am7y6a22 Video vaatamine Filmiarhiivist "Eesti Vabariigi 20. aastapäeva tähistamine (paraad ja Pätsi kõne). Maareformi kohta andmepõhiste tabelite analüüsimine ja järelduste tegemine.	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine	Arutluse koostamine õpetaja etteantud küsimuste põhjal. Pildianalüüs: tunneb pildilt ära Pätsi ja Tõnissoni ning selgitab nende tähtsust. Koostatud võrdleva tabeli põhjal põhiseaduste analüüs ja nende üle arutlemine. Ajajoone koostamine ja vastavate etteantud tunnuste ja daatumite õigesse kohta kokku viimine ning paigutamine. Grupitöö: koostada näitus plakatina paberil või digitaalselt (nt https://en.linoit.com)

reform ja revolutsioon kohta; kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentariismi aastail ja vaikival ajastul.		Eesti vabariigi neli põhiseadust - võrdleva tabeli koostamine. Töö piltidega: Jaan Tõnisson ja Konstantin Päts - teab, kes olid ja mis oli nende tähtsus ja roll Eestis kahe maailmasõja vahel. Autoritarismi avaldumine vaikiva ajastu näitel Eestis - tunnused ja näited. Töö allikatega: mida tollased ajalehed kirjutasid näiteks Pätsi riigipöördest või põhiseadustest. Faktipüramiid Konstantin Pätsi ja Jaan Tõnissoni kohta: faktid nende elu kohta, tegevus ja mõju-tähtsus Eesti ajaloos. Töö ajateljega: sündmuste paigutamine ajateljele Kontuurkaart: Eesti haldusjaotus 1920-1940.	geograafia - töö kaartidega ühiskonnaõpetus - riigi korraldus ja juhtimine.	tollastest ajalehe väljavõtetest, mis kajastasid ühiskondlikku poliitilist eluolu. Esitleda näitust klassis ja põhjendada oma valikuid.
	V Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel			
ÕPILANE: analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündm	<i>konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform</i>	Põhjus-tagajärje seosed majanduskriisi näitel: miks ja millal algas, milline oli tulemus? Empaatia ülesanne: õpetaja näitab suure depressiooni aegseid fotosid USAst, Saksamaast ja Suurbritanniast (sõekaevurid); õpilane valib ühe fotolt ühe isiku ning paneb tema loo kirja. Lünkteksti täitmine etteantud märksõnade alusel, kus kokkuvõtlikult maailma majanduse	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine ettevõtlikkuspädevus - mida toob kaasa majanduskriis ja hakkama saamine kriisi ajal. LÄBIVAD TEEMAD:	Teksti järjestamine: etteantud laused, mis on segamine ja need tuleb panna õigesse loogilisse järjekorda. Küsimuste esitamine allikate põhjal ja teine õpilane vastab küsimustele. Kolmeastmeline intervjuu. T-tabel: mida head ja halba oli kahe maailmasõja vahel majanduses. Võrdlev tabel, arutelu paaristööna: majandus

uste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid kirjeldab ja võrdleb maailma ning Eesti majandusolu		olukord kahe maailmasõja vahel. Ideekaart: Saksamaa majandus Esimese maailmasõja järel näidete põhjal. Töö pildiga: pildid konveiersüsteemist ja Henry Ford - mis muutus majanduses ja tootmises ning milline oli Henry Fordi roll selles? Suure majanduskriisi eeldused, põhjused, tagajärjed joonistatud skeemi kujul (näiteid https://www.facebook.com/pliatsjapraanik/photos) Kujundada oma Eesti kroon. Anda ülevaade rahareformist ja krooni kasutusele võtmisest. Arvutada tööaeg enne konveiermeetodi kasutuselevõttu ja pärast selle kasutuselevõttu. Töö allikatega: graafikute põhjal järelduste tegemine.	teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega. kunstiõpetus - ajaloosündmuste sisu kategoriseerimine ja märksõnastamine pildi kujul. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine ühiskonnaõpetus - riigi roll majanduse korraldamisel, tööaeg ja tööjaotus geograafia - loodusressursside mõju riigi majandusele (Saksamaa Ruhri tööstuspiirkonna äravõtmine) matemaatika - andmete analüüs ja järelduste tegemine diagrammide põhjal; tööaja ja -mahu arvutamine.	maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel.
--	--	--	---	---

sid kahe maailmasõja vahel; teab, mis muutused tõi kaasa konveiermee todi; kasutuselevõtmine teab, mis olid suure majanduskriisi põhjused ja tagajärjed.				
	VI Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis			
ÕPILANE: teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel toob näiteid erinevate ajastute kultuurist analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile mõistab inimkonna eetilisi	<i>uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnika, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas</i>	Rühmatöö: uurida kodukohas olevaid hooneid, mälestusmärke, mis on omased kahe maailmasõja vahelisele perioodile. Koostada esitlus või näitus. Millal rajati? Kujunemislugu. Milline on seisukord tänapäeval, kasutusvaldkond. Võrdlev tabel: muusika, kunsti, filmi, teatri, kirjanduse näiteid ja isikuid maailmast ja Eestist. Otsida infot internetist. Võrdlevas tabelis on ees suunised. Info otsimine ja uurimine kodukohaga seotud tuntud ühe või mõne kultuuritegelase kohta. Töö piltidega: ära tunda kultuuriga seotud tegelasi maailmast ja Eestist ning selgitada nende tähtsust.	ÜLDPÄDEVUSED: sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine ettevõtlikkuspädevus - uute leiutiste ja avastuste tegemine, mida kaasa tõi ja kuidas muutis inimeste eluolu. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - info otsimine ja uurimine kodukohaga seotud hoonete, isikute kohta. kultuuriline identiteet - kodukohas olevad hooned, mis osa erinevatest ajastustest; oma rolli mõistmine kultuurikandjana. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - eesti kirjanikud ja	Paaris- või rühmatööna esitluse koostamine ja selle ettekandmine. Võrdleva tabeli alusel arutluse kirjutamine. Õpetaja etteantud suunavad küsimused või märksõnad, mille alusel või mis rõhuasetused arutluses peaksid olema. Etteantud lausete alguste lõpetamine. Kodukohas olevate hoonete, mälestusmärkide kohta info uurimine ja rühmatööde esitlemine ning leitud info võrdlemine. Näituse koostamine ja selle esitlemine, giidituuri tegemine, ülesannete koostamine näituse juurde. Ristsõna, viktoriin, kuldvillaku-tüüpi mälumängu koostamine.

valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga märgab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju märgab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas; nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; nimetab mõnda kultuuritegelast maailmas ja Eestis ning selgitab tema olulisust kultuuriloos.		Võrdlemine: periood kahe maailmasõja vahel ja tänapäev: auto, raadio, meelelahutus, lennuk. Mida kaasa tõi kahe maailmasõja vahel ja mis roll on tänapäeval? Mida positiivset-negatiivset on antud tehnika areng kaasa toonud? Kellel on ligipääs? Näituse koostamine: valida paarides nt. raamatust "1001 leiutist, mis muutsid maailma" leiutis või avastus kahe maailmasõja vahelisest perioodist. Tuua välja, kes leiutas, millal ja mis oli/on selle tähtsus ning mõju.	luuletajad ja nende teosed keemia, füüsika, bioloogia - tehnilised leiutised ja avastused.	Rühmatööna lauamängu tegemine.
---	--	--	---	---------------------------------------

Teine maailmasõda 1939–1945, 10-12 tundi

Teema olulisus:

Teise maailmasõja käsitlemisel on võimalus allikate põhjal muuhulgas arutleda põhjalikumalt inimõiguste teemal: mõelda, miks ja missuguseid valikuid teevad ja kuidas käituvad inimesed olukorras, kus neil on väga vähe või pea olematud valikud. Elades mitmekultuurilises ühiskonnas, tuleks arutleda, kuidas nähakse sõda ühes või teises ühiskonnagrupis, kuidas õpilane suhestub teemaga ning milline on teema seos tänapäevaga.

	VII Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel			
ÕPILANE: toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise	<i>anšluss, Müncheni kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa “Kolmas riik”</i>	Võrdlev tabel 1930. aastate kriisid kohta: Mandžuuria kriis, Etioopia kriis, Hispaania kodusõda - millal toimus, põhjus, tagajärg. Mis mõju avaldas Teise maailmasõja puhkemisele? Mis roll oli Rahvasteliidul? Kontuurkaardi täitmine 1930. aastate konfliktide kohta. Ideekaardid erinevate sündmustega: MRP, anšluss, Müncheni kokkulepe, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis: osalised, põhjus-tagajärg, millal toimus, miks oli oluline Teise maailmasõja puhkemise kontekstis? Ajajoone koostamine: erinevate sündmuste paigutamine ajajoonele. Kaart: konfliktid ja kriisikolled kaardil. Nende vaatlemine kaardil või kontuurkaardile kandmine. Allikatekstide põhjal küsimuste esitamine ja neile vastamine. Küsisõnad võib ette anda.	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine. geograafia - töö kaartidega. kunstiõpetus - karikatuuri analüüs.	Tekstilise allika analüüs, nt Rahvasteliidu kohta. Lühiarutluse kirjutamine võrdleva tabeli põhjal. Suunavad küsimused ette anda. Väite 4 astet: olukord ja põhjused, mis viisid Teise maailmasõjani. Kas oleks saanud seda vältida? Meetod Akvaarium: kokkuvõtteks teema kohta, mida mäletatakse teema õppimise lõpus; teises osas täiendada oma materjalide põhjal (nt mis on õpimapis).

maailmasõja eel; teab ja kirjeldab sündmuseid, mis viisid Teise maailmasõja ni.		Paaris- või rühmatööna arutlemine erinevate sündmuste üle, mis viisid Teise maailmasõja puhkemiseni. Juhitud kujutus - lugeda teksti mõnest sündmusest, lasta õpilastel see lõpetada ja seejärel lugeda ette õige versioon. Rahvasteliidu tegevus enne Teist maailmasõda - allikatekstide analüüs ja arutelu. Uurida tolleaegseid ajalehti, mida kirjutati Teisele maailmasõjale eelnevatel aastatel erinevatest sündmustest. Töö karikatuuridega: nt Hispaania kodusõda, Hitleri Saksamaa.		
	VIII Teine maailmasõda			
ÕPILANE: toob allikate põhjal esile ajaloosündmuse põhjuse-tagajärje seoseid arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuse ja -nähtuste üle, kujundab oma	<i>sõjategevus ida- ja läänepool, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelvade kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimõiguste kaitse</i>	Töö kaardiga: erinevad sõjarinded. Sõjaplaanid. Töö karikatuuridega ja plakatitega sõja kohta. Võrdlev tabel: erinevate sündmuste toimumise aeg, põhjused- tagajärjed, osapooled. Sündmuste kandmine ajajoonele. Töö fotodega: mis konverents, kes osalesid, millised olid tulemused? Propagandaplakati analüüs: nt küsimused: mida kujutatakse plakatil?	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. väärtus ja kõlblus - inimese hind sõjas, inimese väärtustamine.	Faktide püramiid Lünkteksti täitmine ajaloo atlase abil. Kasutades ajalookaarti, kirjeldab sõjategevuse kulgu ja tandreid. Vastab küsimustele

seisukoha ning põhjendab seda teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda ; toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed; seletab mõisteid MRP, holokaust, ÜRO; kirjeldab ajalookaardil e tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu; analüüsib ja hindab inimõiguste rikkumise põhjuseid ajaloolises kontekstis.	<i>kuriteod (holokaust, genotsiid)</i>	kes on tegelased? mis meeleolu püütakse plakatiga tekitada? kas pildi põhjal on võimalik öelda, mis riik (või mis poolel võidelnud riik) on, selle autor ja mis riigi sõdureid seal kujutatakse? Mõistekaartide koostamine: ühel pool mõiste, aastaarv ja/või sündmus, isik ning teisel pool selgitus. Mõiste- või ideekaardid mõistete kohta: genotsiid, holokaust, inimsusevastane kuritegu, mõistete tähendus tänapäeval. Võrdlev tabel: Teise maailmasõja tulemused: võitja ja kaotaja riigid, tulemused? Rühmatöö: plakati koostamine (nt www.linot.com) erinevate Teise maailmasõja sündmustega. Võib anda ka igale rühmale konkreetse sündmuse, sõja perioodi või piirkonna, mille kohta ülevaade teha. Ette võiks anda suunavad märksõnad või küsimused. Arutelu klassis: alguses väiksemad rühmad, seejärel üle klassi. Võib kasutada ka märkmetahvli ja/või -lehti, et saada ühiselt märksõnad kirja: mis muutus Teise maailmasõja tulemusel sõjapidamises?	AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine. geograafia - töö kaartidega. ühiskonnaõpetus - inimõigused ühiskonnas, ÜRO. Lugemisülesanne: tutvuda mõiste inimõigused selgitusega Inimõigusteinstituudi lehelt. Kasutada TTS (tean, tahan teada, sain teada) meetodit, et selgitada välja õpilaste küsimused teema kohta. Arutleda nende üle. füüsika - tuumaenergia ja tuumarelva inglise keel - filmide, videode vaatamine. usundiõpetus - üks nähtus, erinevad näod. Tee virtuaalses keskkonnas näitus internetist leitud piltidega, kus sa leiad ühe religiooni kohta, mis on seotud paljude eelarvamuste ja stereotüüpidega, võimalikult palju erinevaid fotosid (islami naised, juudid, hindud jne). Töö allikaga. Külastada Anne Franki muuseumi lehekülge, võimalusel lugeda katkendeid Anne Franki päevikust (ilmunud ka eesti keeles).	
--	---	--	--	--

			Õpitegevusena teevad õpilased Canva või mõnes muus virtuaalses keskkonnas lühifilmi teemal: "Mida Anne Franki päevikud õpetavad meile holokaustist?"	
	IX Eesti Teises maailmasõjas			
ÕPILANE: toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärg analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos; selgitab Eesti iseseisvumise kaotamise põhjuseid, tagajärgi, sündmuste	<i>baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon</i>	Töö allikatega: eestlaste valikud Teises maailmasõjas. Töö lugudega küüditamise kohta: millised olid/on inimeste mälestused 1941. ja 1944. a suur küüditamistest. Allikanäiteid: https://www.kogumelugu.ee/et/otsing?keys=Eesti+Teises+maailmas%C3%B5jas (valida eakohased ja sobilikud lood). Erinevaid lugusid võiks kuulata rühmades, neid võrrelda: sarnasused ja erinevused. Õppekäik kodukohas asuvasse Teise maailmasõjaga seotud paika. Millised on ajaloolised muutused? Uurida perekonnalugu: kas on perekonnas liiget/liikmeid, kes on küüditatud või põgenenud Teise maailmasõja ajal Eestist? Uurida mälestusi. Neid jagada klassis.	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. väärtus ja kõlblus - inimese võimalused ja valikud sõja ajal. AINELANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine. ühiskonnaõpetus - inimõigused ja valikud ühiskonnas sõja kontekstis	Diskussioon: nt arutleda eestlaste valikute üle Teises maailmasõjas; koostöö või leppimine võõrvõimu tingimustega. Vaidlen autoriteediga: antakse igale rühmale üks mõte ja seejärel arutletakse selle üle, kas nõustutakse väitega või mitte ning miks. Arutluse kirjutamine: ette anda suunavad küsimused või märksõnad. Õppekäik. Teemakohane arutelu ajaloos toimunud muutuste üle ja seost tänapäevaga.

käiku ja seoseid tänapäevaga ; selgitab mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon; analüüsib eestlaste valikuid Teises maailmasõja s.				
--	--	--	--	--

Maailm pärast Teist maailmasõda, 33-37 tundi

Teema olulisus:

Sõda muutis kardinaalselt jõudude vahekorda maailmas. Kuna NSVL laiendas järk-järgult oma mõjuvõimu Ida-Euroopas ning lääneriigid ei suutnud Moskva laienemist takistada, kujunes välja uus suurriikide-vaheline vastasseis - külm sõda. Vaatamata ideoloogilisele vastuolule püüti viia rahvusvahelised suhted uuele tasandile. Õpilane õpib eritüübiliste allikate ja ülesannete põhjal analüüsima ja sõnastama järeldusi külma sõja ajal toimunu kohta. Õpilane õpib väärtustama demokraatiat ning inim- ja kodanikuõigusi. Ajastule omaselt on võimalik käsitleda massikultuuri ja selle mõju ühiskonnale ning looduseskeskkonnale. Päevakorda kerkib sotsiaalne õiglus ja võrdsus erinevate liikumiste näol: näiteks mustanahalistele võrdsete õiguste nõudmine, noorsoo- ning hipiliikumine jne.

	X Külm sõda			
ÕPILANE: arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda selgitab näidete toel Euroopa	<i>külm sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolled (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda)</i>	Kaart: konfliktid ja kriisikolled kaardil. Nende vaatlemine kaardil või kontuurkaardile kandmine. Probleemiaken külma sõja kriiside kohta. Jagada rühmade vahel külma sõja kriisid. Rühmad täidavad tekstide ja videomaterjali põhjal probleemiakna (põhjused, osalevad pooled, olulisemad sündmused, isikud, probleemi, tagajärjed) ja esitlevad seda kas plakati või esitluse näol. Töö ajajoonega - külma sõja kriiside järjestamine	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - rühmas probleemiakna täitmine, ajalookaardi abil teadmiste omandamine ja kinnistamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine, uudisloo koostamine tuginedes	Kaart: leiab kaardilt või paigutab kontuurkaardile külma sõja kriisikolled Allikatöö: allikate abil info leidmine, analüüsimine, järelduste sõnastamine, mõistete kasutamine õiges kontekstis. Erinevaid ajaloolaseid oskuseid kontrollivad olümpiaadiülesanded https://olympiaadid.haridus.ee/failid/ AJOL%C3%9CMPTLN_2016_IX_klass_%C3%9CLESAND ED_EESTI.pdf

suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos iseloostustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid; seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle, raudne eesriie.		Töö allikatega - õpetaja valib sobivad allikad, nt https://eelmine.ee-koolikott.ee/kogumik/19129-Kulma-soja-puhkemine-Kahepooluseline-maailm Mõistete harjutamiseks ristsõna https://learningapps.org/display?v=pv92ohckj21	usaldusväärsetele allikatele. väärtus ja kõlblus - inimõiguste väärtustamine, allikatekstide põhjal arvamuse avaldamine AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine, uudise kirjutamine. geograafia - maailma poliitilise kaardi tundmine, kaardil orienteerumine ühiskonnaõpetus - demokraatliku ja diktatuuri võrdlemine, näidete toomine,	Arutluse kirjutamine. https://www.slideserve.com/shamus/ ajaloo-arutluse-kirjutamine Arutluse hindamise mudel https://drive.google.com/file/d/1zq4FfRi88uTcl-9QpJLRhasH2C2BZRd-/view Uudisloo koostamine kirjalikult või helisalvestina ühe külma sõja kriisi kohta.
	XI Demokraatlik maailm pärast II maailmasõda			
ÕPILANE: analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos arutleb märksõnade	<i>heaoluühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan,</i>	Vastastikune õpetamine e siksak meetod: ette anda allikad, küsimuste esitamine ja neile vastamine. Juhtumi analüüs: kuidas näiteks liiguti mustanahaliste õiguste suunas - ette anda olnud juhtum(id) ja kuidas olukord lahendada. Kaarditöö: jagatud Saksamaa. Poliitilised tingimused erinevates Saksamaa piirkondades. Pilditöö: pildid isikute ja sündmustega - märkida,	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - vastastikune õpetamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. väärtus ja kõlblus - ühiskondlikud liikumised ja erinevate ühiskonnagruppide õigused.	Võrdlemine: naiste ja mustanahaliste õigused ning liikumine pärast Teist maailmasõda ja tänapäeval. Mõistekaart: heaoluühiskonna tunnused. Juhtumi analüüs: lugude või näidete põhjal inimeste võimalused ja valikud pärast Teist maailmasõda. Teemantluuletus: erinevatest ühiskondlikest liikumistest; Saksamaa saatus pärast Teist maailmasõda jne.

või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ja põhjendab seda kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel teab, kes olid Martin Luther King, Margaret Thatcher ja Ronald Reagan ning iseloomustab nende tegevust iseloomustab erinevaid sotsiaalseid liikumisi ja toob näiteid kirjeldab Saksamaa poliitilist olukorda ajaloo kaardi toel.	<i>Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Rachel Carson, Madeleine Albright, Hanna Arendt, Indira Ghandi, Ruth Bader Ginsburg, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi)</i>	sündmus isik pildil ning panna juurde tähtsus.	AINEALANE LÕIMING: Kunstiõpetus - fotode/piltide äratundmine/analüüsimine. geograafia - töö kaartidega. ühiskonnaõpetus - naiste ja mustanahaliste õigused, võrdõiguslikkus. inglise keel - filmide, videode vaatamine.	Ristsõna koostamine. Pildianalüüs, arutlemine piltide põhjal etteantud teemade üle. Videode vaatamine isikute kohta ning nende kohta võrdleva tabeli täitmine, arutlemiseks ja sarnasuste ning erinevuste leidmine üldistavalt. Videode vaatamine ja küsimuste esitamine nähtu kohta (küsisõnad ette anda), paariline vastab küsimustele.
	XII Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV			
ÕPILANE: analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et	<i>NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine,</i>	Õppimine dokumentaalsaate abil, lõigud valitud - juhitud vaatamine. Ajavaod: Sula või "sula"? (Stalini surm, Hruštsovi võimuletulek ja välispoliitika, Kuuba kriis Berliini müüri ehitamine),	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus – leiab videolõigust infot, oskab eristada olulist, koostab oma definitsiooni. suhtluspädevus – väljendab end selgelt ja asjakohaselt, esitab oma	Definitsioonikaart - võib teha nt stalinismi, sula või stagnatsiooni kohta. Mõttekaart kommunistlike riikide kohta tunnuste ja näidetega või ENSV kohta

allika sõnum sõltub autori positsioonist iseloolestab põhitunnust e kaudu erinevaid ajaloo perioode nimetab NSVL liidreid (Stalin, Hruštšov, Brežnev, Gorbatsšov) ning iseloolestab nende võimuperioodi; võrdleb eri perioode arutluse käigus; toob esile kommunistliku ühiskonnale iseloomulikke jooni (võimu koondumine, vastandumine läänele, propaganda jne); selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; kirjeldab nõukogude võimu mõju Eesti ajaloole pärast Teist	<i>kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatsšovini, metsavendlus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas)</i>	etteantud küsimustele vastuste leidmine saatest. https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-sula-voi-sula Töö allikatega: Õppematerjal "Tagasivaade minevikku - erinevad vaatenurgad", Aeg ilma valikuteta: Läti ja Eesti NSV Liidu koosseisus https://drive.google.com/file/d/1TbEn499pwS8fkl3lgSmPkM5Ous-1wLSU/view Õppematerjal "Ajaloõpetus ja pildid" koos töölehtedega: Ajaloo raskus - sõja ja totalitarismi kogemus" https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-ii Saatelõigust info leidmine ning analüüsimine: "Teisitimõtletega tegelemine" (lk 81-82) https://www.etera.ee/zoo/m/9877/view?page=82&p=separate&search=aimar%20siliv%C3%A4lja&tool=search&view=0,0,2480,2126 Ajas orienteerumine, mõistete kinnistamine: https://eelmine.ee-koolikott.ee/kogumik/19135-NSV-liit-valitsejad-majandus-ja-uhiskond ENSV https://eelmine.ee-koolikott.ee/kogumik/19137-Eesti-NSV Rühmatöö, plakati koostamine: õpetaja jagab rühmade vahel pildil olevad teemad: isikukultus, vene	seisukohti; töötab rühmas konstruktiivselt. väärtuspädevus – väärtustab inimõigusi, demokraatlikku riigikorda. LÄBIV TEEMA: teabekeskond – arhiivikaadrid infoallikana, dokumentaalsaadete vahendina. väärtused ja kõlblus – väärtustab inimõigusi, demokraatia tugevused ja nõrkused. AINEALANE LÕIMING: ühiskonnaõpetus: totalitaarne ühiskond, sise- ja välispoliitika. kunstiõpetus: plakati koostamine nõukogudeaegsete märksõnade tutvustamiseks, mõistete kujutamine piktogrammidega	Rühmatöö tulemusel valminud plakatite ja ettekannete esitamine. Tagasisidet annavad kaasõpilased hindamismudeli alusel. Hindamismudeli näide: esitlus ja ettekanne - https://drive.google.com/file/d/1ddn9A2Q2TKQ9H-9A5AseCG_sFCRnoeuq/view plakati hindamine - https://drive.google.com/file/d/1WYYuE3cmY5g0nuCI5-z-gKA8uMxxz286/view Allikate põhjal järelduste sõnastamine
---	---	--	---	---

maailmasõda , toob välja iseloomuliku d jooned näidete abil, kasutab mõisteid õiges kontekstis.		värk, vöörad, pioneerid, repressioonid. propaganda. Iga rühm töötab läbi oma teema ning ülesanded ning tutvustab kokkuvõtte plakati abil klassile https://ajalugu.haridusekraanil.ee/opetajale Töö ajajoonega https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/lugu-ajas/uhe-loo-elulugu Mäng: isiku või popkultuuri kultus? Sarnasuste-erinevuste leidmine, arutelu. https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/lugu-ajas Töö mõistetega https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/aeg-loos/kuidas-kunstitekstid-minevikku-vahendavad Nõukogudeaegsete nähtuste seletamine pildikeele abil.		
	XIII Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s			
ÕPILANE: kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid		Vestlus/intervjuu: õpilased uurivad kodus vanematelt, vanavanematelt ja/või perekonna tuttavatelt, missugune oli eluolu nõukogude ajal (kool, poes käimine, elamud, kultuur, meelelahutus jne). Kirjalikult või salvestada vestluse/intervjuu. Eelnevalt ette valmistada	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - lahendada iseseisvalt etteantud ülesanne. suhtluspädevus - vestluse/intervjuu läbiviimine. LÄBIVAD TEEMAD:	Loov- ja projektülesanne: õpilased riietuvad nõukogude ajale omaselt, valmistavad tolle aja toidud ja viivad läbi lühiettekanded erinevatel teemadel (toitude ja riietuse osas on kuulnud oma vanematelt/vanavanematelt).

hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel märgab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga toob näiteid erinevate	<i>infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal</i>	küsimused intervjuuks/vestluseks. Nõukogudeaegne ese: Õpilased toovad võimaluse korral kooli kaasa ühe eseme, mis on pärit nõukogude ajast. Teavad eseme lugu. Rühmatöö: Õpilased esitlevad eset ning teevad kokkuvõtva plakati esemetest ja kodus räägitud lugudest. Esitluse võib teha ka digitaalselt. Ajajoon rühmatööna. Õpilased kannavad esemed ajajoonele. Õppekäik kodukohas või selle läheduses olevasse paika, mis seostub ENSV ajaga. Miks oluline? Mis on tänapäeval roll või tähtsus? Kuidas säilinud? Mis lugusid paiga kohta teatakse? Näiteid õppematerjali iga maakonna kohta leiab: "Eesti kultuurilooline õppematerjal": https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b Perekonnaloos uurida metsavendluse kohta. Teha lühiettekandeid nõukogude aja Eesti muusikute, sportlaste, kirjanike, näitlejate, teadlaste jt kohta (õpetaja võib anda valiku ette, võimalusel esitleda kodukandiga seotud isikuid, organisatsioone): nt Georg Ots, Paul Keres,	tehnoloogia ja innovatsioon - nõukogudeaegsed esemed ja nende vasted tänapäeval. kultuuriline identiteet - nõukogude aeg kui eesti kultuuri osa. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - küsimuste moodustamine ja vestluse läbiviimine. matemaatika - esemete paigutamine ajaliselt õiges järgnevuses. loodusõpetus - metsavennapunkrid - seos looduskeskkonnaga. käsitöö ja kodundus - valmistatakse nõukogudeaegseid toite ja uuritakse nõukogude aja moodi.	Esitlus: plakati esitamine. Esemed, mis kodust kaasa võeti, ja lood, mida kodus kuuldi nõukogude aja kohta. Meetod "lumepall" - pannakse paaris või gruppides kirja kõik mõtted, mis meenuvad õpitud teema kohta. Seejärel paaris või grupis lühikese kokkuvõtte koostamine märgitud mõtete põhjal. Ettekannete tegemine ja esitlemine nõukogude aja Eesti ja/või läänemaailma kultuuritegelaste kohta.
--	--	---	---	--

ajastute kultuuripärandist iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi teisel poolel; teab mõnda maailma ja Eesti tuntud kultuuritegelast ja selgitab nende tähtsust.		spordiselts “Kalev”, Jaak Uudmäe, Ants Antson, Jaan Kross, Ellen Niit, Uuno Naissoo, Gustav Ernesaks, ansambel “Laine”, Eve Kivi, Lia Laats, Ervin Abel jne. Võib ka teha segamini läänemaailma kultuuritegelaste kohta (näitlejad, muusikud, kirjanikud, sportlased): nt Aretha Franklin, Rolling Stones, Elvis Presley, Marilyn Monroe, Andy Warhol, Albert Camus, the Beatles”, Queen” jne.		
	XIV Eesti iseseisvuse taastamine			
ÕPILANE: teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu	<i>laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar, Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).</i>	Pildianalüüs: vaadatakse Tallinna lennujaama pilti. Kelle nimega lennuväli seostub? Ideekaart: loetakse teabeteksti Lennart Meri kohta (valju häälega). Koostatakse ideekaart Lennart Meri kohta. Sama meetodit võib kasutada ka teiste võtmeisikute kohta. Visuaalne materjal: iseseisvuse taastamise kohta vaadatakse filmi. Küsimuste esitamine ja neile vastamine (küsimuste algused ette anda). Mälestused: uuritakse vanematelt ja/või vanavanematelt, mida nad mäletavad iseseisvuse taastamisest. Võimaluse korral tuuakse kodust kaasa pilte, esemeid vms. Õpilane jutustab (nt paaristööna), mis talle kodus selle pildi või eseme	ÜLDPÄDEVUS: digipädevus - oskus kasutada digivahendeid ülesande täitmiseks. õpipädevus - iseseisvalt ülesande lahendamine, nt kui vaja uurida mälestusi. LÄBIVAD TEEMAD: väärtused ja kõlblus - perekonna esemete ja piltide ajalooline väärtus. kultuuriline identiteet - iseseisvuse taastamine kui rahva kultuurimälu osa. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - mälestuste jutustamine klassikaaslastele. muusika - laulva revolutsiooni lugude kuulamine ja nende sisu üle arutlemine. keemia, füüsika - fosforiit, selle kaevandamine,	Esitlus: mälestuste jutustamine ning piltide ja esemete näitamine kaasõpilastele. Näituse koostamine mälestustest ja nõukogude aja esemetest. Iga õpilane kirjutab Lennart Meri, Mart Laari, Boris Jeltsini ja Mihhail Gorbatšovi piltide juurde, mida ta nendest isikust teab. Viktoriin iseseisvuse taastamise kohta. Reflekteeriv ülesanne: nähtud video-/filmilõikude kohta kokkuvõtva tabeli täitmine. Tabeli põhjal reflekteerivatele küsimustele vastamine: mida uut teada said? mis oli põnev teadmine? mida juba teadsid? milline on õpilase hinnang/arvamus teemale? jne. Lisada võib

kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut; seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, Balti kett, laulev revolutsioon; nimetab võtmeisikuid Eesti iseseisvuse taastamise protsessis ja annab hinnangu nende tegevusele ajaloolises kontekstis.		kohta räägiti ning kuidas see on perekonnaga seotud. Mis on emotsionaalne väärtus? Miks on seda pilti või eset alles hoitud? Kontuurkaart: Balti kett kandmine kontuurkaardile ning selgitamine, miks see toimus, kus ja millal. Mälestuste kogumine: kas on peres kedagi, kes Balti ketis osales? Uurida perekonnalugu ja pilte antud sündmusega seoses. Isamaaliste laulude kuulamine. Näiteks "Ei ole üksi üksi maa" - õpetaja selgitus, miks see laul ja kuidas on seotud fosforiidisõjaga; arutleda klassis, kuidas seostub iseseisvuse taastamisega. Miks on olulised iseseisvuse taastamise kontekstis nt öölaulupeod või 20. augusti muusikalised rahvaüritused? Lünkteksti täitmine iseseisvuse taastamise kohta, märksõnad on etteantud. Tutvuda näiteks Balti keti kajastanud toleaege ajalehe artikliga ("Ühistöö": Rapla maakonna leht, nr. 102, 31 august 1989): https://dea.digar.ee/?a=d&d=uhistoo19890831.2.5&srpos=12&e=-----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee----- Lünktekst: ette on antud märksõnad ja tuleb	keemilised ja füüsikalised omadused, kus leidub?	ka küsimusi filmi temaatika kohta. Vastused peaksid välja tulema filmidest. Küsimuste moodustamine õpitud teema kohta. Kaaslane vastab küsimustele. Küsisõnad võib on ette anda. Võib anda kasutada näiteks materjale, mis on koondatud õpimappi. Küsimuste moodustamine vaadatud filmide/videod kohta. Kaasõpilane vastab küsimustele. Küsisõnad võib ette anda. Projektülesanne: digitaalse ajalehe koostamine. Kasutada pilte ja videosid. Ise teksti koostamine teema kohta. Õpitud mõistete õiges kontekstis kasutamine. Ristsõna koostamine ja lahendamine. Aliase või Kuldvillaku tüüpi mängude koostamine/mängimine. Ajapaik.ee - vana ja uus pilt. Leida üles koht, objekt vana fotona ja teha ise samast kohast uus foto: https://linnamuuseum.ee/cat-fotomuuseum/ajapaik/ Leida toleaegeid ajalehe artikleid ja uurida, mis teemadel, kuidas iseseisvuse taastamist ajakirjandus kajastas. Koostada nt. märksõnadega ideekaart. Selle põhjal lühiarutluse või lühikokkuvõtte kirjutamine
--	--	---	---	--

		paigutada sõnad, mõisted õigesse lünka. Õpetaja lühike ülevaade krooni kasutusele võtmise kohta - milline oli kroon? tuua kroone näha kooli, kui on. Millal kroon asendus euroga? Mis on krooni väärtus tänapäeval? Mõiste kaartide koostamine: ühel pool mõiste, nimi, aastaarv ja/või teisel pool selgitus.		teema kohta. Õpetaja võib ette anda suunavad küsimused.
	XV Maailm 1990. aastatest alates			
ÕPILANE: iseloostab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega märgab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja	<i>NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsiooni (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).</i>	Töö kaardiga: märgib, mis riigid tekivad NSVL lagunemisel, Tšehhoslovakkia ja Jugoslaavia lagunemisel. Ajajoon: Euroopa Liidu ja NATO laienemine: millal ühines Eesti EL ja NATO-ga? Mis ajal võttis Eesti kasutusele euro? Paaris- või gruppitöö: erinevad globaalprobleemid (epideemiad, terrorism jne): selgitatakse põhjuseid, tuuakseid näiteid. Probleemiaken: gruppides anda ette probleemküsimus, mis tuleb lahendada: probleemi põhjused, tagajärjed, näiteid ning võimalikud lahendused. Internetist info otsimine ja esitlemine ette antud teemal.	ÜLDPÄDEVUS: digipädevus - oskus kasutada digivahendeid ülesande täitmiseks. õpipädevus - iseseisvalt ülesande lahendamine. sotsiaalne-ja suhtluspädevus - paaris- või grupis töötamine. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond – ajakirjandus teabe- ja infoallikana. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - allikatekstide lugemine ja analüüsimine. geograafia - Euroopa riigid pärast NSVL lagunemist. ühiskonnaõpetus - rahvusvahelised organisatsioonid, globaalprobleemid.	Arutluse kirjutamine. Suunavad küsimused võib ette anda. Probleemiaken paaristööna ette antud probleemküsimuse lahendamiseks. Töö kontuurkaardiga. Võrdlev tabel rahvusvaheliste organisatsioonide kohta. Ettekande koostamine globaalprobleemi kohta. Uudisloo koostamine kirjalikult või helisalvestina ette antud teemal.

negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga		Tutvuda ja otsida ajakirjandusest artikleid valitud teemade kohta: https://dea.digar.ee/?a=p&p=home&e=-----et-25--1--txt-txTl-Balti+tee-----		
toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel; teab ja toob näiteid globaalprobleemide kohta; analüüsib kriitiliselt mineviku tõlgendusi ja nende mõju iseenda ning kogukonna olevikule ja tulevikule.				

LISA

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

I Esimese maailmasõja tagajärjed

Enne teemadega alustamist on soovitus õpilastega läbi teha 9. klassi lähtetaseme test: Testide andmekogus (EIS) 9. klassi ajaloo lähtetasemetest, ID 9916 (Ajaloo lähtetaseme testid)

Rahvasteliidu loomine - kas edu või nurjumine: http://opetaja.edu.ee/euroopa_ja_baltimaad/html/C2/C2_print.html

Esimese maailmasõja kokkuvõte: <https://www.youtube.com/watch?v=QwsVJb-ckqM>

Karikatuuri näited: <http://nocumkatcher.pbworks.com/w/page/108324493/Political%20Cartoons>

Karikatuure otsida näiteks: https://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page

Artikkel: "100 aastat tagasi jõudis Eesti Vabariik maailma poliitikasse ja liitus Rahvasteliiduga":
<https://teadus.postimees.ee/7284701/100-aastat-tagasi-joudis-eesti-vabariik-maailmapoliitikasse-ja-liitus-rahvasteliiduga>

Pariisi rahukonverents: <https://www.youtube.com/watch?v=vrYhLNQMRro>
ja <https://www.youtube.com/watch?v=0jycVFL8CNM>

Raamat "Maailma ajalugu". Zeppo Zetterberg (2015)

Karikatuur: <http://jutupliiats.weebly.com/karikatuur.html>

Woodrow Wilson: <https://www.britannica.com/biography/Woodrow-Wilson>

II Eesti Vabadussõda

Ajalugu Oskariga: Eesti vabadussõda kaardil: <https://www.youtube.com/watch?v=COyZK9NHgWk>

Kristo Siig 5. klassi ajaloo kursus, video nr 17 Eesti iseseisumine ja vabadussõda:
<https://www.youtube.com/watch?v=tpiLS5ygWCw>

Ajalugu Oskariga. Narva lahing: <https://www.youtube.com/watch?v=VWN2F3n0OpA>

Ajalugu Oskariga. Eesti soomusrongid vabadussõjas: <https://www.youtube.com/watch?v=X3MnpQhcqiQ>

Film "Nimed marmortahvil" (2002): <https://etv.err.ee/908315/nimed-marmortahvil>

Film „Noored kotkad“: <https://www.youtube.com/watch?v=Eni2RNW9460>

Seriaal "Tuulepealne maa" teemakohaste osade vaatamine: <https://jupiter.err.ee/1608311249/tuulepealne-maa>

Saated "Eesti aja lood":
<https://arhiiv.err.ee/otsi?phrase=eesti%20aja%20lood&type=video&sortOption=accuracy&page=2&limit=20&timeRange=all>

vabadussõja kohta näiteks osad:

Kallaletung (osa 3): Eesti aja lood: 3 | Kallaletung

Vabastamine (osa 4): Eesti aja lood: 4 | Vabastamine

Eesti sõjamuuseum: https://esm.ee/et?gclid=Cj0KCQjwk96IBhDHARIsAEKO4xarFFfgepZLc3z9wrCPT-t7emnK3xpwlJpX3ExRAPILjw9ty4Q6kGkaAjmEALw_wcB

Vabadussõda sõdurite pilgu läbi: <https://www.ra.ee/oppematerjal/vabadussoda-sodurite-pilgu-labi/>

Eesti vabadussõda: <https://www.erm.ee/et/content/aja-jalg>

Vabadusristi aumärk: <https://president.ee/et/teenetemargid/teenetemargid/26>

Vabadussõja võidusammas: <https://militaryheritagetourism.info/et/military/sites/view/335?1>

Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”:
<https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b>

Julius Kuperjanov Paju lahingus: https://www.ra.ee/wp-content/uploads/2017/03/SaloUrmas_Julius_Kuperjanov_TUNA2004_1.pdf

Julius Kuperjanov: https://www.ra.ee/wp-content/uploads/2017/03/SaloUrmas_Julius_Kuperjanov_TUNA2004_1.pdf

Kindral Johan Laidoner: <https://esm.ee/ekspositsioon/kindral-johan-laidoner>

Tekst ja video Jaan Poska kohta: <https://jaanposka.ee/elu/jaan-poska-elu/>

Kogu Me Lugu. Vabadussõda: <https://www.kogumelugu.ee/et/node/1350>

Tartu rahuleping: <https://www.vm.ee/tartu-rahuleping-2-veebruari-1920> ja https://ida.aule.ee/juriidika/Tartu_rahuleping.pdf

Raamat “Koolipoisid vabadussõjas” (2017)

Lisa:

Ideid piltidega töötamiseks: <https://www.eays.edu.ee/õppematerjalid/ajalugu/fotis>

Kogu Me Lugu: <https://www.kogumelugu.ee/et>

Perekonnaloo uurimisel interjuu läbiviimine ja salvestamine keskkonnas <https://vocaroo.com>

Intervjuu ettevalmistamise ja läbiviimise juhend:

https://drive.google.com/file/d/1w0USP4v0jHcA_KvqXvd4Zz8I_f6B81L4/view

III Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel

Artikkel: “Küllo Arjakas: kahe maailmasõja vahel”: <https://www.err.ee/980264/kullo-arjakas-kahe-maailmasoja-vahel>

Artikkel: Mihkel Mutt “Demokraatia pole toitev ema”: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/demokraatia-pole-toitev-ema/>

E-koolikott: Maailmasõdade vaheline aeg - autoritarism ja totalitarism, diktatuuride iseloomulikud jooned: <https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/19069-Maailmasodadevaheline-aeg-autoritarism-ja-totalitarism-diktatuuride-iseloomulikud-jooned> Õpetaja valikul jõukohased ülesanded.

Raamat “Külalisena Kolmandas Reichis” Olavi Paavolainen (2013)

Adolf Hitler: <https://www.history.com/topics/world-war-ii/adolf-hitler-1>

Euroopa valikud: 20. sajandi 20.-30 aastad:

<https://drive.google.com/file/d/1fsfz29A2u9vTr2TqCgVg1PD3l5IW-mSK/view>

BBC natsi propaganda materjale: https://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/nazi_propaganda_gallery.shtml

Mõistete kinnistamiseks:

<https://learningapps.org/display?v=p3fjb0ojj16>

Ristsõna diktatuuride kohta:

<https://learningapps.org/display?v=p405htqza16>

Kristallöö: <https://jupiter.err.ee/1608768400/ajalugu-viie-minutiga>

Adolf Hitler: <https://jupiter.err.ee/1608557782/ajalugu-viie-minutiga>

Jossif Stalin: <https://sites.google.com/view/isikulood/jossif-stalin?authuser=0>

Benito Mussolini: <https://sites.google.com/view/isikulood/benito-mussolini?authuser=0>

Adolf Hitler: <https://sites.google.com/view/isikulood/adolf-hitler?authuser=0>

Franklin D. Roosevelt: <https://sites.google.com/view/isikulood/franklin-delano-roosevelt?authuser=0>

Winston Churchill: <https://jupiter.err.ee/1608861260/ajalugu-viie-minutiga>

Lisa:

Saatesari "Ajavaod": <https://jupiter.err.ee/896382/ajavaod>

IV Demokraatlik ja autoritaarne Eesti

Saade Ajavaod. "Aatemehe Postimees" : <https://jupiter.err.ee/908433/ajavaod>

Seriaal: "Wikmani poisid"

(2005): <https://jupiter.err.ee/1038547/wikmani-poisid>

Maareform: tekst ja video: <https://novaator.err.ee/867746/video-minevikuminutid-meenutavad-99-aasta-tagust-maareformi>

Maareform: https://opetaja.edu.ee/harjumaa_moisad/ajalugu_syndmused_1919.html

Maareformist Vana-Põltsamaa valla näitel:

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/33689/Kadri_%20Tael_2013.pdf?sequence=1

(saab näiteks kasutada faili lõpus olevaid tabeleid ja kaarte võrdlemiseks, analüüsisioskuse arendamiseks).

Põhiseadus 100: <https://www.pohiseadus100.ee/et/pohiseaduse-kronoloogia>

Ajaleht "Kaja" (1934): https://et.wikisource.org/wiki/Kaja/1934/03/14/Otsustavad_tunnid

Riigikogu ajalugu: <https://www.riigikogu.ee/?id=31533>

Eduard Laamani päevik lähiajaloo allikana: https://www.ra.ee/wp-content/uploads/2017/03/ArumaeHeino_Eduard_Laamani_1_TUNA2000_1.pdf
ja <https://www.ra.ee/ajakiri/eduard-laamani-paevik-lahiajaloo-allikana-ii/>

Jaak Valge 12. märtsi 1934 toimunud riigipöördest Eestis: <https://objektiiv.ee/valgatused-jaak-valge-12-martsil-1934-toimunud-riigipoordest-eestis/>

Ajavaod. Artur Sirk ja hõimuvellid: <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-artur-sirk-ja-hoimuvellid>

Lisa:

Eesti artiklite andmebaas: <https://dea.digar.ee>

V Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel

Ajariim.1929.a. Must teisipäev-... <https://r2.err.ee/659564/ajariim-1929-a-must-teisipaev-krahhile-new-yorgi-borsil-jargnes-usa-s-1930-ndate-aastate-suur-majanduskriis>

Räpp "Suur depressioon" (inglise keeles)

<https://www.youtube.com/watch?v=fFu7us6bNSQ>

Õppekäik Eesti Panga muuseumisse.

Eesti raha ajalugu: <https://www.eestipank.ee/muuseum/eesti-raha-ajalugu>

Bibliograafia. Eesti majandusajalugu 1918-1940: <https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/varia/2022/bibliograafia-eesti-majandusajalugu-1918-1940>

1929. aasta must neljapäev: <https://jupiter.err.ee/1608861248/ajalugu-viie-minutiga>

Franklin D. Roosevelt: <https://sites.google.com/view/isikulood/franklin-delano-roosevelt?authuser=0>

Majandusraskused - kas eeldus diktatuuriks?: http://opetaja.edu.ee/euroopa_ja_baltimaad/html/B1/B1_print.html

Taim, Andres. Võrdlev analüüs viie majanduskriisi näitel:

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/28653/Taim_Andres.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rahvusvahelise valuutafondi roll XXI sajandi kriisides - eelmise sajandi kogemuste taustal:

<https://diplomaatia.ee/rahvusvahelise-valuutafondi-roll-xxi-sajandi-kriisides-eelmise-sajandi-kogemuste-taustal/>

VI Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis

Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: "Eesti kultuurilooline õppematerjal":

<https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b>

Psühhodraamameetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016), ülesanne 10.21 Ajaloomõisted kehakeeles ja sümbolite abil: <https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wdldioX6EagqjSC/view>

Materjale, näiteid muuta ja vajadusel kohandada või lihtsustada.

Raamat "Meditsiini ajalugu" (2017)

Raamat "1001 leiutist, mis muutsid maailma" (2010)

Filmiarhiivist "Tallinn enne ja nüüd" (1939): <https://www.efis.ee/et/filmiidid/film/id/549/>

Film "Kullapalavik: <https://kultuur.err.ee/1064715/kultuuriportaali-koroonaleevendus-charlie-chaplini-kinoklassika-kullapalavik>

Televisiooni leiutamine: <https://jupiter.err.ee/1608557776/ajalugu-viie-minutiga>

1936. aasta suve olümpiamängud: <https://jupiter.err.ee/1608664567/ajalugu-viie-minutiga>

Kristjan Palusalu elulugu: <https://www.palusalu.ee/k-palusalu-elulugu/>

Anton Hansen Tammsaare (elulugu ja videod): <http://www.kirjanikemuuseumid.ee/kirjanikud/anton-hansen-tammsaare> ja https://kreutzwald.kirmus.ee/et/lisamaterjalid/ajatelje_materjalid?item_id=53&table=Persons

Naiste rolli muutus pärast Esimest maailmasõda: <https://feministeerium.ee/neli-aastat-elu-naise-seisundi-ja-kuvandi-muutumisest-esimeses-maailmasojas/>

Eesti naise roll rahvuslikus narratiivis: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/eesti-naise-roll-rahvuslikus-narratiivis/>

VII Rahvusvaheline olukord II maailmasõja eel

Rahvasteliidu loomine - kas edu või nurjumine: http://opetaja.edu.ee/euroopa_ja_baltimaad/html/C2/C2_print.html

Esitlus: <https://prezi.com/lvux0vz4xydo/rahvusvaheline-olukord-teise-maailmasoja-eel/>

Hispaania kodusõjas osalenud eestlaste arv: <https://www.ra.ee/tuna/hispaania-kodusojas-1936-1939-osalenud-eestlaste-arv/>

Ajajoone koostamine: www.timetoast.com

Rahvusvahelised suhted 1930. aastail ja suuremad relvakonfliktid: <http://eõpik.ee/ajalugu/lahiajalugu/3-7-rahvusvahelised-suhted-1930-aastatel-ja-suuremad-relvakonfliktid/>

E-koolikott: maailmasõdadevaheline aeg - rahvusvahelised suhted: <https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/19075-Maailmasõdadevaheline-aeg-rahvusvahelised-suhted>

Õpetaja valikul õpilasele jõukohased ülesanded.

MRP tekstid: https://et.wikipedia.org/wiki/Molotovi-Ribbentropi_pakt

Müncheni kokkulepe: <https://maailm.postimees.ee/2092666/muncheni-kokkulepe-30-septembril-1938-andis-hitlerile-mida-tahtis>

Saade “Müstiline Venemaa. Müncheni kokkulepe”:
<https://vikerraadio.err.ee/963649/mustiline-venemaa>

E-koolikotist viited: allikad Müncheni kokkuleppe kohta: <https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/2702>

Saksa “Kolmas riik”: <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=postimeesew19320225.2.20&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA----->

Miks kutsuti natsi Saksamaad Kolmandaks riigiks? (ing. k materjal): <https://www.britannica.com/story/why-was-nazi-germany-called-the-third-reich>

Euroopa enne Teist maailmasõda, kaart: https://geoalliance.asu.edu/sites/default/files/maps/EU_BeforeWW2.pdf

Kuidas Euroopa suundus sõtta 1939 (ing. k materjal): <https://www.iwm.org.uk/history/how-europe-went-to-war-in-1939>

Juutide elu enne Teist maailmasõda (ing. k materjal): <https://www.youtube.com/watch?v=kNobaSEckHQ>

Müncheni kokkulepe: <https://jupiter.err.ee/1608716818/ajalugu-viie-minutiga>

Lisa:

Eesti artiklite andmebaas: <https://dea.digar.ee>

VIII Teine maailmasõda

Reili Reintali magistritöö “Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes” (2013). Tööleht “Tuumaenergia”

Holokaust: <https://drive.google.com/file/d/1WsbD6t4mD62CUuksh937pTRHZTOZGaQg/view>

Holokausti õpetamisest https://www.humanrightsestonia.ee/tegevus/oppematerjalid_naitus/oppematerjalid/

Film “Sauli poeg” (2015): <https://kultuur.err.ee/681592/kultuuriportaal-soovita-sauli-poeg-etv2-s>

Valikud II maailmasõjas: <https://drive.google.com/file/d/15yYrOCgtFCFibJTG4IoAKmx5JDFOW9fh/view>

Yad Vashem. Vabastajad ja ellujääjad: esimesed hetked (ing. k materjal): <https://www.youtube.com/watch?v=kOIHRQIQwU>

Karrikatuuride näiteid: https://magazine.punch.co.uk/search?I_DSC=World%20War%202&ACT=search&I_DSC_AND=t

Film “Reamees Ryani päästmine” (1998) - filmi alguse vaatamine, Normandia dessant.

Film “Schindleri nimekiri” (1993)

Film "Oppenheimer" (2023)

Film "Poiss triibulises pidžaamas" (2008). Sama nimeline John Boyne raamat.

Film "Napola" (2004)

ÜRO loomine: <https://jupiter.err.ee/1608749860/ajalugu-viie-minutiga>

Teherani konverents: <https://jupiter.err.ee/1608802756/ajalugu-viie-minutiga>

Teine maailmasõda, ajajoon: <https://learningapps.org/1910204>

Lisa:

Reili Reintali magistritöö "Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes" (2013). Miks kasutada filmi ajalooõpetuses? https://drive.google.com/file/d/1r2uWmA1Ruid-TEa-yY-mh5SGO7D_nqPw/view

IX Eesti Teises maailmasõjas

Johan Laidoneri kõne: <https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/johan-laidoner>

Psühhodraamameetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinna 2016), nt

ül. 6.1. Eesti Teises maailmasõjas;

ül ü1 10.16 Eesti ja eestlased Teises maailmasõjas. Kiri kodustele aastal 1944;

ül 12.5. Küüditamine. Eesti Teises maailmasõjas;

13.3. Suur põgenemine 1944. Eesti Teises maailmasõjas

<https://www.psyhhodraama.ee/koolituskalender/projektid/psuhhodraamameetodid-ajaloo-ja-uhiskonnaopetuses>
(materjale vajadusel kohandada ja/või lihtsustada).

Kommunistlike režiimide kuritegudest: https://drive.google.com/file/d/1B-Qv7vPhYja2uD-ildwLcqjanj_lLyKz/view

Valikud Teises maailmasõjas: <https://drive.google.com/file/d/15yYrOCgtFCFibJTG4loAKmx5JDFOW9fh/view>

Inimsusevastased kuriteod Eestis - kuidas oli see võimalik?:

<https://drive.google.com/file/d/1FiJKpltMTLogpDwDISxQngEomd913IRI/view>

Film "1944" (2015): <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/16404/filmi-ylldinfo>

Artikkel "Eesti meeste valikud 1941-1944": <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/eesti-meeste-valikud-1941-1944/>

Vabamu muuseum: <https://vabamu.ee>

KGB kongid Tallinn: <https://www.visittallinn.ee/est/kulastaja/mida-teha/kulasta/muuseumid-vaatamisvaarsused/179524/kgb-vangikongid>

Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”:

<https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b>

Kogu Me lugu. Eesti Teises maailmasõjas: <https://www.kogumelugu.ee/et/otsing?keys=Eesti+Teises+maailmas%C3%B5jas>

Ajaloo raskus. Ajaloo õpetus ja pildid II: <https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-ii>

Lisa:

Tõde või meelelahutus? Ajalugu filmis: <https://www.ajaloomuuseum.ee/haridus/pohikoolile3/tode-voi-meelelahutus-ajalugu-filmis>

X Külm sõda

Esitlus: <https://www.slideshare.net/nataljadovgan/klm-sda-26647515>

Esimesed tuumakatsetused 1946: <https://jupiter.err.ee/1608631987/ajalugu-viie-minutiga>

Ajalugu viie minutiga: Berliini blokaad

<https://jupiter.err.ee/1608625243/ajalugu-viie-minutiga>

Raudne eesriie: <https://jupiter.err.ee/1608535438/ajalugu-viie-minutiga>

Ungari ülestõus: <https://jupiter.err.ee/1608749857/ajalugu-viie-minutiga>

Berliini müüri ehitamine: <https://jupiter.err.ee/1608292686/ajalugu-viie-minutiga>

Kuuba raketikriis

<https://jupiter.err.ee/1608370350/ajalugu-viie-minutiga>

Vietnami sõja algus: <https://jupiter.err.ee/1608861230/ajalugu-viie-minutiga>

Afganistani sõda: <https://jupiter.err.ee/1608413927/ajalugu-viie-minutiga>

Berliini müüri langemine 1989: <https://jupiter.err.ee/1608377972/ajalugu-viie-minutiga>

XI Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Avastades humanitaarõigust (2002) - teema “Üksinda pingil” <https://www.icrc.org/en/doc/what-we-do/building-respect-ihl/education-outreach/ehl/ehl-other-language-versions/ehl-estonian-modules.pdf>

NATO asutamine 1949: <https://jupiter.err.ee/1608542866/ajalugu-viie-minutiga>

Dr Martin Luther Kingi kõne: <https://jupiter.err.ee/1608682303/ajalugu-viie-minutiga>

John F. Kennedy tapmine: <https://jupiter.err.ee/1608861245/ajalugu-viie-minutiga>

Richard Nixon: <https://jupiter.err.ee/1608826570/ajalugu-viie-minutiga>

Martin Luther King: <https://jupiter.err.ee/1608834475/ajalugu-viie-minutiga>

Mahatma Gandhi: <https://jupiter.err.ee/1608724891/ajalugu-viie-minutiga>

Terje Toomistu. Nõukogude hipide passiivne protest: <https://kultuur.err.ee/879838/terje-toomistu-noukogude-hipide-passiivne-protest>

Allikatekste: Noorsooliikumine: <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/19097-Uhiskondlikud-liikumised-ja-ideoloogiad-elulu-ja-kultuur-20-sajandil/222690#222693-Noorsooliikumine>
(vajadusel kohandada)

Ühiskondlikud liikumised 20. sajandi: <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/19097-Uhiskondlikud-liikumised-ja-ideoloogiad-elulu-ja-kultuur-20-sajandil/222690>
(ülesandeid lihtsustada ja kohandada ea- ja võimete kohaseks)

Artikkel jagatud Saksamaa kohta: <https://teadus.postimees.ee/4276187/asjad-mida-sa-sotsialistliku-ida-saksamaa-kohta-voib-olla-varem-ei-teadnud>

Kes oli Margareth Thatcher? (ing. k materjal): <https://www.margaretthatcher.org/essential/kids>

Film "Raudne leedi" (2011)

Ronald Reagan (ing. k materjal): <https://www.britannica.com/biography/Ronald-Reagan/Presidency>

Ronald Reagan (videod): <https://www.reaganlibrary.gov/reagans/ronald-reagan>

Margareth Thatcher (video): <https://www.youtube.com/watch?v=kzmnNsTlqZk>

NATO (ing. k materjal): <https://www.nato.int/nato-welcome/>

Euroopa Liidu ajalugu (video, ing. k materjal): <https://www.britannica.com/video/191091/overview-history-European-Union>

Avastades humanitaarõigust: <https://www.icrc.org/en/doc/what-we-do/building-respect-ihl/education-outreach/ehl/ehl-other-language-versions/ehl-estonian-modules.pdf>

Heaoluühiskonna kujunemine pärast Teist maailmasõda: <https://www.slideshare.net/katrisilla/heaoluhiskonna-kujunemine-peale-ii-maailmasda>

XII Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV

saatesari Ajavaod: Sula või "sula"? <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-sula-voi-sula>

David Vseviov: Kuidas kujunes välja Stalini isikukultus? <https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/lugu-ajas>

Saatesari Ajavaod: ohtlikud võimule. <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-ohtlikud-voimule>
Mõistete kinnistamiseks ristsõna: NSVL 1945-1985 <https://learningapps.org/display?v=pinuao61c20>

Mõistete, daatumite, kriiside kinnistamiseks

<https://quizlet.com/569989465/ajalugu-kulm-soda-flash-cards/>

Õppematerjal "Kommunismi kuriteod" https://drive.google.com/file/d/1B-Qv7vPhYja2uD-ildwLcqjanj_ILyKz/vie

1945-1991 IV Nõukogude okupatsioon - ajajoon <https://militaryheritagetourism.info/et/history/timeline/ST#tl-44>

Valik ülesandeid Eesti NSV kohta <https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/19137-Eesti-NSV>

Tšernobõli tuumakatastroof: https://multimedia.europarl.europa.eu/et/video/history-chernobyl-nuclear-disaster_V001-0020

Film "Seltsimees laps" <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/18426>

Ajalugu ekraanil <https://ajalugu.haridusekraanil.ee/>

Aimar Silivälja magistritöö TLÜ - "Eesti Rahvusarhiivi digitaalse arhiivi saated õppematerjalina ajalootunnis" (lk 81-82)
<https://www.etera.ee/zoom/9877/view?page=82&p=separate&search=aimar%20siliv%C3%A4lja&tool=search&view=0,0,2480,2126>

XIII Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s

Tunne oma ajalugu: <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/6653-Tunne-oma-ajalugu>

Nõukogude-aegsed korterelamud EVM: <https://evm.ee/haridus>

Tallinnas asuvad nõukogude-aegsed objektid: <https://www.puhkaeestis.ee/et/omal-kael-noukogude-ajastu-ja-militaartuur-tallinnas>

Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: "Eesti kultuurilooline õppematerjal": <https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b>

Veebipõhine helisalvestus: <https://vocaroo.com/>

Kodukohaga seotud videosid: <https://arkaader.ee/landing/br/rHczO7kKnI>

Vaadata lõike seriaalist "ENSV": <https://etv.err.ee/ensv>

Pildimaterjali ajastu kohta: <https://ajapaik.ee/?page=1>

Metsavenna talu: <https://www.metsavennatalu.ee>

Kodukohas metsavendade lood ja punkrid, nt Ennuksmäe metsavendade punker Viljandimaal:
<https://www.viljandivald.ee/ennuksemae-metsavendade-punker>

“Pealtnägija”: legendaarsed Kaubamaja müüjad rääkisid nõukogude defitsiidist: <https://menu.err.ee/316150/pealtnagija-legendaarsed-kaubamaja-muujad-raakisid-noukogude-defitsiidist>

Filmi “Seltsimees laps” sobilike teemakohaste lõikude vaatamine olustiku kohta (riietus jne): <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/18426>

Film “Vehkleja” teatud lõikude vaatamine kultuuri ja keskkonna visualiseerimiseks: <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/17081>

Film “Elavad pildid” - osad, mis illustreerivad nõukogude aja eluolu: <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11719/sisukokkuvote>

Film “Disko ja tuumasõda” <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11534> ja <https://www.youtube.com/watch?v=Kmy1pR82Yu0>

Raamat “Nõukogude kool ja õpilane” (Tammeraamat 2006): https://www.ester.ee/record=b2113130*est

Kogu Me Lugu: <https://www.kogumelugu.ee>
(õpetaja valib eakohase ja sobiliku videoloo või lõigu videost).

Saade Ajavaod. “Reality show - Tallinn 80”: <https://jupiter.err.ee/1092642/ajavaod>

Artikkel “Kuidas rääkida nõukogude aja kunstist, kultuurist, Ida-Lääne suhetest?": <https://kultuur.err.ee/591007/kuidas-raakida-noukogude-aja-kunstist-kultuurist-ida-laane-suhetest>

Ajastutruu film olustikust “Kalev”: <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/20520>

Muhammad Ali: <https://jupiter.err.ee/1608840730/ajalugu-viie-minutiga>

Andy Warhol: <https://jupiter.err.ee/1608664570/ajalugu-viie-minutiga>

Elvis Presley: <https://jupiter.err.ee/1608565282/ajalugu-viie-minutiga>

Coco Channel: <https://jupiter.err.ee/1608676693/ajalugu-viie-minutiga>

Esimene inimene kuul: <https://jupiter.err.ee/1608271623/ajalugu-viie-minutiga>

Interneti ajalugu: http://www.cs.tlu.ee/~rinde/materjal/internet/internet_1_ajalugu.pdf

Lisa:

Intervjuu ettevalmistamise ja läbiviimise juhend:

https://drive.google.com/file/d/1w0USP4v0jHcA_KvqXvd4Zz8l_f6B81L4/view

Postimees. Teadus. "Täna ajaloos" rubriik: <https://teadus.postimees.ee/section/3115>

XIV Eesti iseseisvuse taastamine

Digitaalne ajarännak

<https://digirannak.erm.ee/lehed/juhend/>

Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: <https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b>

Kodukohaga seotud videosid ajastu ja teema kohta: <https://arkaader.ee/landing/br/rHczO7kKnI>

Lennart Meri: <https://www.youtube.com/watch?v=CvtofTk5tDs> ja <http://www.filmi.arhiiv.ee/fis/>
(märksõna: Lennart Meri)

Balti kett: <https://www.youtube.com/watch?v=D3EfVRywaa4>

Vaadata lõike filmist „Laulev revolutsioon”: <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11689/>

Vaadata lõike filmist “Rodeo”: <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/19110>

Veebipõhine helisalvestus: <https://vocaroo.com/>
(kasutada nt mälestuste kogumiseks ja esitlemiseks).

Vaadata lõike seriaalist “ENSV”: <https://etv.err.ee/ensv>
(osad, mis seotud iseseisvuse taastamisega)

Film “Fosforiidisõda”: <https://www.kogumelugu.ee/et/videoteek/fosforiidisoda>

1987: <https://meieparlamentjaaeg.nlib.ee/1941-1991/1987/>

Film “Kuidas elad, Virumaa?": <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/3405>

Laul “Ei ole üksi ükski maa”: <https://www.youtube.com/watch?v=LKpk601H0ss>

Digiteeritud Eesti artiklid: <https://dea.digar.ee/?a=p&p=home&e=-----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee----->

Iseseisvuse taastamine 30: <https://www.youtube.com/@iseseisvusetaastamine3097/video>

Ajavaod. Maareform - 20: <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-maareform-20>

Video “Rahavahetus 1992”: <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11016/filmi-yldinfo>

Intervjuu sari “Mõtestame rahareformi: <https://www.eestipank.ee/et/rahareformi-30-aastapaev/intervjuusari-motestame-rahareformi>

Ajapaik.ee - vana ja uus pilt. Leida üles koht, objekt vana fotona ja teha ise samast kohast uus foto:
<https://linnamuuseum.ee/cat-fotomuuseum/ajapaik/>

Valimised 1992: <https://www.youtube.com/watch?v=ONBgrw0RKzA>

Viktoriin: <https://learningapps.org/1284736>

XV Maailm 1990. aastatest alates

Tekstide analüüs: (õpilane valib ühe artikli lugemiseks):

1. <https://diplomaatia.ee/kollektiivne-putin-ja-kollektiivne-laas/>
2. <https://diplomaatia.ee/soda-rahu-ja-veto-vaikeriigil-on-uro-julgeolekunoukogus-oma-koht/>
3. <https://diplomaatia.ee/ameerika-juhtroll-natos-konarlik-naasmine-ent-kindel-tulevik/>
4. <https://diplomaatia.ee/nato-ja-venemaa-vastasseis-musta-mere-piirkonnas/>

Berliini müüri lagunemine: <https://jupiter.err.ee/1608377972/ajalugu-viie-minutiga>

Euroopa ajaloo maja: <https://historia-europa.ep.eu/et/pusinaitus/muurid-langevad>

Eesti kunst 1990. aastatel: <https://kumu.ekm.ee/syndmus/pusiekspositsioon-tulevik-on-tunni-aja-parast-eesti-kunst-1990-aastatel/>

DIGAR. Eesti artiklid: <https://dea.digar.ee/?a=p&p=home&e=-----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee----->

25 aastat Saksamaa taasühinemisest: <https://www.europarl.europa.eu/news/et/headlines/eu-affairs/20151001STO95135/25-aastat-saksamaa-taasuuhinemisest-parlamendi-roll>

Kloonitud lammas Dolly: <https://novaator.err.ee/253222/5-juulil-1996-sundis-kloonitud-lammas-dolly>

20. ja 21. sajandi viirused: https://et.wikipedia.org/wiki/Viirused_inimkonna_ajaloos#20._ja_21._sajand

Käime läbi kõik Eesti ajaloo suured epideemiad: <https://forte.delfi.ee/artikkel/89284997/forte-intervjuu-kaime-labi-koik-eesti-ajaloo-suured-epideemiad>

Raamat "1001 leiutist, mis muutsid maailma" (2010)

Kultuur ja meelelahutus 1990ndatel: <https://www.delfi.ee/artikkel/13632055/kultuur-ja-meelelahutus-1990ndatel-meenutame>

Mondo: <https://mondo.org.ee/programmid/>

Mondo. Keskkond: <https://mondo.org.ee/programmid/#keskkond>

Mondo filmikogu: <https://maailmakool.ee/filmikogu/>

Mondo. Kliima: <https://mondo.org.ee/kliima/>

Maailmakool. Õppematerjalid - Rändekool: <https://maailmakool.ee/randekool/oppematerjalid/>

Mondo maailmakooli õppematerjalid: <https://maailmakool.ee/materjalid/>

Kriitline ajalugu: <https://euroclio.eu/download/critical-history-study-guide-estonian/>

Lisa:

EuroClio materjalid ajaloo õpetamiseks: <https://euroclio.eu/resources/>

ÜHISKOND

6.klass

Õppeaine PK ühiskonnaüpetus kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvale õppele.

Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning

väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva.

II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aina.

II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga,

keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koosseksisteerimisele.

Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Oluline on pöörata tähelepanu kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus.

Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö kavandamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja võimaluse korral rakendatakse seda praktikas, nt demokraatia koolis, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus kodukohas jm.

Aktiivseks kodanikuks olemine tähendab kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse praktilise õppe võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt õpilaste võimekuse piires koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses).

Õppes kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi. Aine eesmärk on kujundada aktiivseid ja vastutustundlikke kodanikke.

Ainekavaga tähtsustatakse senisest praktilisemat õpet, võimalust kogeda kodanikuks olemist.

Soovitavalt osa õppemahust võib viia läbi praktilise tegevuse kaudu, kus õpilane peab ise kavandama, tegutsema ja otsuseid langetama. Praktilise tegevuse kaudu saab toetada ka teadmiste laiendamist ja oskuste kujundamist. Praktiline tegevus võib olla õppe osana kavandatud järjestikuliselt või ka väiksemate osadena aineõppe raames.

II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.
3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.
4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.

5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.
6. Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
7. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.
8. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
9. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.
10. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.
11. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.
12. Käitub teadliku tarbijana.

Õpitulemused

II kooliastmes käsitletakse sotsiaalseid suhteid, vabatahtliku tegevuse võimalusi ja tähtsust, demokraatia põhimõtteid, toimimist ja õpilase võimalusi selles osaleda ning töö ja tarbimise teemasid.

Õpilane:

- 1) teab Läänemere-äärseid riike ja näitab neid kaardilt;
- 2) esitab positiivseid ja negatiivseid näiteid riikidevahelisest koostööst või selle puudumisest;
- 3) toob näiteid koostööst oma kogukonnas: kodanikuühendused ja -algatused, noorte organiseeritud koostöövormid;
- 4) loetleb kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi;
- 5) leiab eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena;
- 6) nimetab inimõigusi ja selgitab nende olulisust;
- 7) nimetab lapse õigusi ja kohustusi, märkab laste õiguste rikkumist ja otsib vajaduse korral abi;
- 8) toob näiteid, kuidas inimeste õigused on seadusega kaitstud;
- 9) kaitseb seisukohta, et keegi ei ole seadustest kõrgemal;
- 10) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis, selgitades õpilasesinduse rolli koolielu kujundamisel;
- 11) osaleb oma klassi otsustusprotsessides demokraatia põhimõtteid arvestades;
- 12) leiab ja võrdleb erinevatest allikatest pärit infot;
- 13) selgitab fakti ja arvamuse erinevust, toob näiteid;
- 14) kasutab viitamist nõuetekohaselt;
- 15) tunneb ära ja toob näiteid kultuurikonfliktide ja kultuurilise diskrimineerimise kohta;
- 16) mõistab, et inimesed võivad näha maailma erinevalt;
- 17) toob näiteid erinevatest kultuurinähtustest, millega ta on kokku puutunud;
- 18) toob näiteid, milliste tunnuste põhjal saab inimene end kultuuriliselt määratleda;
- 19) toob näiteid isikut tõendavate dokumentide õigest ja valest kasutamisest;
- 20) loetleb tervise- ja turvalisuseohtusid, oskab ohu korral abi otsida;
- 21) nimetab ohtusid internetis ja selgitab, kuidas end nende eest kaitsta, käitub ohutult;
- 22) teab internetipanga ja pangakaardi kasutamisega seotud ohtusid ja käitub turvaliselt;
- 23) oskab oma aega ja tegevusi planeerida;
- 24) toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest;

- 25) koostab eelarve etteantud piirides;
 26) kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid;
 27) selgitab näidete põhjal vajaduste, soovide ja võimaluste erinevusi.

Ühiskonnaõpetus 6. klass Õpetaja võib vastavalt teemadele koostada ise teemakohaseid materjale või kasutada omal valikul RÕK-is pakutavaid materjale.

1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused	Kontroll ja hindamine
Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine ÕPILANE: * teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi. * teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi. * teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma. * mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; * toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.	Riik, EL, Eesti ja naaberriigid, demokraatia, rahvas, parlament, valimised kohalik omavalitsus - KOV seadus, lapse õigused, peamised inimõigused sõnavabadus ja selle põhimõtted, vabatahtlik tegevus, kodanikuühendus. põhiseadus peamised põhiseaduslike institutsioonid ja nende funktsioonid	Õpilased saavad teha ettepanekuid koolielu parandamiseks. KOV esindajaga kohtumine ja/või KOV külastus. Õpilased saavad teha ettepanekuid kodukohas vajalikest muudatustest või algatustest. Loovülesanne "Unistuste kool". Mida unistuste koolis õpetatakse, kes õpetavad, kes õpivad, milline on koolipäev?	Klassijuhataja tund. Klassivanema valimised. Kampania, valimisprotsess. Kunstiõpetus- Kampaniaplakatid. Loovülesanne "Unistuste kool" Õiguste ja kohustuste tasakaalu kujutava skeemi koostamine ja arutelu. Ettevõtete külastused. Üldpädevused: Sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, ettevõtluspädevus	Maailmakool.ee – lapse õigused, inimõigused, kodanikuaktiivsus, kogukond, demokraatia. Lapse õigused: https://maailmakool.ee/materjalid/21409/apse-õigused-ii-malala-yousafzai-lugu/ otsitakse infot kohaliku omavalitsuse kodulehelt, tutvutakse põhiseaduslike institutsioonide kodulehtedega	Eneseanalüüs Plakat

* teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.	, õpilas-omavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamis es kooli kodukord. õiguste, kohustuste ja vastutuse ta sakaal.				
---	---	--	--	--	--

2. Allikad ja autoriõigused

1. Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
2. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused	Kontroll ja hindamine
---------------------	---------------------------	---	--	---	------------------------------

Allikad ja autori-õigused Õpilane: *eristab fakti arvamusest, *teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust . * teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.	Fakt, arvamus, allikas, argumente erimine, autoriõigused, viitamine.	Arvamusloo või referaadi kirjutamine/koostamine kasutades usaldusväärseid allikaid ja korrektset viitamist.	Kirjandus/ajalugu/informaatika Õpilane kirjutab usaldusväärseid allikaid ja viitamist kasutades arvamusloo, kus toob enda arvamuse põhjendamiseks sisse ka fakte. Üldpädevused: suhtluspädevus,	Lingid, viited kodulehtedele, arhiividokumentidele, filmidele fotodele, muuseumide programmidele jms	Võrdlemine - õpilane loeb lühitekste ning määrab, kas tegu on arvamuse või faktiga. Arvamuslugu - õpilane kirjutab usaldusväärseid allikaid ja viitamist kasutades arvamusloo, kus toob enda arvamuse põhjendamiseks sisse ka fakte. Võib siduda ka järgnevate ühiskonnaõpetuse kirjalike ülesannete ja uurimustega.
---	--	---	---	--	--

3. Kultuur, meedia

1. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
2. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused	Kontroll ja hindamine
Kultuur ja meedia Õpilane: *teab, et inimesed on	Kultuur, religioon, võrdõiguslikkus ja sallivus;	Rollimängud, kohtumised erinevate kultuurikandjatega enda kogukonnast ja kaugemalt.	Kirjandus ja eesti keel / inglise keel / vene keel / Inimeseõpetus	Lingid, viited kodulehtedele, arhiividokumentidele, filmidele	Referaat – erinevad usundid ja rahvused

erineva kultuuritaustaga, *saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja *otsib vajaduse korral abi. *teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.	Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm), sooline võrdõiguslikkus. pere ja suguvõsa, kogukond. meedia		Intervjuu teisest rahvusest inimesega, kes elab Eestis. Vormistus kirjalik. Intervjuu mõnda konfessiooni kuuluva inimesega. Usundiõpetus: II kooliaste - Usundiõpetus Üldpädevused: Väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus,	fotodele, muuseumide programmidele jms https://integratsioon.ee/ https://maailmakool.ee/materjalid/100038/paradiis/ Maailmakool.ee	kodukohas ning Eestis Esitlus – intervjuueritunud inimeselt saadud teabe edastamine kaalastele Pildianalüüs
---	---	--	--	--	---

4. Planeerimine ja tarbimine, tarbimiskäitumine

- 1.Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.
- 2.Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.
- 3.Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööetika.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Metoodilised soovitused, sh diferentseerimise võimalused	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused	Kontroll ja hindamine
Planeerimine ja tarbimine,	Risk, turvalisus, aja- ja kulutuste planeerimine,	Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele;	Matemaatika, loodusõpetus Isiklik eelarve:	Rahatarkusega seotud e-materjalid	Eelarve blogi

tarbimiskäitumine Õpilane: *tunneb tervise- ja turvariske, *oskab vältida ohtusid * - teab, kust abi otsida, *kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti. *oskab oma aega ja raha planeerida, *oskab võimeid ja võimalusi arvestada. *käitub teadliku tarbijana.	tarbimine ja tarbija, raha kogumine, säästmine ja laenamine, tarbimisotsuste mõju keskkonnale ja kogukonnale, elukutsed ja ettevõtted kodukohas.	kuidas toetada	Endale sihi seadmine raha kogumine ja/või säästmine enda seatud eesmärgi jaoks (nt jalgratas, tahvelarvuti, laagritasu, annetus jne). Õpilane toob ka välja, kas ta vajab või tahab antud eset/elamust vms. Seejärel detailse plaani paika panemine - kust on võimalik raha teenida või kokku hoida - millised oleksid variandid ja alternatiivid, - kui kaua läheb antud eesmärgi saavutamiseks jne. Pidada blogi ja teha kokkulepitud perioodi (nt 4 nädalat) ülevaade ja eakohane analüüs protsessist. Inimeseõpetus	https://etunid.tagasikooli.ee/jarelvaatamise/ks/rahatarkus/ Maailmakooli.ee https://maailmakooli.ee/materjalid/?c=tarbine-ja-majandus,10-13,sotsiaalaained https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahatarkus/oppema	Kohalik ettevõtte – kokkuvõtte (projektiõpe) Minifirma (projektiõpe) Isiklik eelarve ja selle analüüs – kuidas ja miks püstitas õpilane endale eesmärgid, mida nende täitmiseks tegi, millised olid õppetunnid ja tulemused. Tootmise ja tarbimise uurimus
---	---	-----------------------	---	--	--

Kohalikud ettevõtted:

õpilased
uurivad ise
kohalikke
ettevõtteid -
millega
tegelevad,

mis ameteid
seal peetakse.

Hääletuse teel
valitakse 3
kõige
populaarsemat
(ning õpetaja
võib kutsuda
esindajad
tundi.)

Iga esindaja
teeb umbes 15
minutilise
õpilastele
eakohase
ülevaate nende
firmas olevatest
töökohtadest,
toodetest/teenu
stest mida
pakutakse ning
miks see on
oluline.

Minifirma.

Väikestes
rühmades firma
idee
väljamõtlemine
, tegevuse
mõtlemine,
võimalusel
elluviimine.

Arvestada tuleb
kas on
väljaminekuid,

			kuidas nee katta. Tegevus võib olla ka nt klassiüritus, koolis ürituse korraldamine jne Loodusõpetus Tarbimise mõju loodusele. Õpilased uurivad ühe igapäevase eseme või toiduaine (nt šokolaad, teksad vms) tarneaheelat ning toovad välja selle mõju keskkonnale ning ka alternatiivid, kuidas negatiivset keskkonnamõju vähendada. Üldpädevused: Väärtuspädevus , matemaatikapädevus, ettevõtluspädevus		
--	--	--	--	--	--

ühiskonnaõpetus

9.klass

1.Ühiskond ja sotsiaalsed suhted: kuidas ühiskond toimib ja kellest koosneb. (12 tundi)

1.1. Teema: Ühiskonna institutsiooniline struktuur – kuidas avaliku sektori, äri-(era)sektori ja kolmanda sektori/vabakonna koostöös tagatakse hästi toimiv ühiskond. <i>Põhifookus: erinevate sektorite roll ja koostöö ühiskonnas.</i>
Õpitulemused
• Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris; • Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>ühiskond, avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, era-(äri)sektor, eraettevõtte, kolmas sektor, mittetulundus organisatsioon, vabakond.</i>
1.2. Teema: Ühiskonna sotsiaalne struktuur: mõistmine, et ühiskond on mitmekesine, sh ebavõrdne. <i>Põhifookus A: sotsiaalsete rühmade määramine.</i>
Õpitulemused
• teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui ka mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist; • oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt; • toob näiteid oma õigustest ja kohustustest ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid; • loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; • märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>ühiskonnarühmad, rahvastikunäitaja, demograafia, migratsioon, immigrant/sisserändaja, kodanik, topeltkodakondsus, varjupaigataotleja.</i>
1.2. Teema Ühiskonna sotsiaalne struktuur: mõistmine, et ühiskond on mitmekesine, sh ebavõrdne. <i>Põhifookus B: erinevate sotsiaalsete rühmade sidus koosseksisteerimine.</i>
Õpitulemused
• oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele; • võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel; • mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul; • märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; • selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit; • toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris • mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuriline- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet; • Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.

Mõisted, märksõnad (Mis toetavad teema fookust)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>ühiskondlik ebavõrdsus (ja võrdõiguslikkus vs võrdväärus) sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, sotsiaalne õigus, identiteet, mitmekultuurilisus, subkultuurid.</i>
1.3. Teema. Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses. <i>Põhifookus A: inimeste õiguste ja kohustuste tundmine (perekonnaliikme rollist lähtuvalt).</i>
Õpitulemused
• toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; • toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid; • märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; • toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale; • Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.
Mõisted, märksõnad (Mis toetavad teema fookust)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, universaalsed õigused, lapse õigused, kohustused, privileegid, vastutus, diskrimineerimine, inimkaubandus</i>
1.4. Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses. <i>Põhifookus B: Mina õiguste ja kohustuste teostajana, märkajana, sekkujana.</i>
Õpitulemused
• toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; • toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid; • oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele; • märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; • toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale; • analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpitu olukorras asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist. • Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega. • Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt. Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.
Mõisted, märksõnad (Mis toetavad teema fookust)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, universaalsed õigused, lapse õigused, diskrimineerimine, kohustused, privileegid, vastutus, hädaolukord, eriolukord, kriisiõppus</i>

2. Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljususe kontekstis (10 tundi)
Teema: Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljususe kontekstis.

<i>Põhifookus A: professionaalse ajakirjanduse eristamine muust meediast.</i>
Õpitulemused
- oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks; - tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud; - mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul; - märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; - toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale; - Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>avalik-õiguslik meedia, erameedia, ajakirjandus, massikommunikatsioon, meedia, arvamusiider, meediavabadus, propaganda, polariseerumine, kollane ajakirjandus</i>
Teema: Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljususe kontekstis.
<i>Põhifookus B: informatsiooni kaudu mõjutamise märkamine.</i>
Õpitulemused
- oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks; - tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud; - mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul; - märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; - toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale; - Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>valeuudised, vandenõuteooriad, infosõda, infomull/ kajakamber, tehisintellekt (AI), sünavõltsing, kommertsreklaam, sotsiaalreklaam, poliitreklaam, vaenukõne, sõnavabadus</i>

3. Demokraatlik riik ja valitsemine - kuidas demokraatlikud väärtused aitavad tagada kodanike heaolu ning õigusriigi toimimist. (18 tundi)
3.1. Teema: Demokraatia toimimine igapäevases elus.
<i>Põhifookus A: demokraatlik otsustusprotsess kogukonnas ja selles osalemine.</i>
Õpitulemused

• loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; • toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; • teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; • analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>osalusdemokraatia, otsedemokraatia, esindusdemokraatia, referendum, vabad valmised, üldised valimised, ühetaolised valimised, valimisüsteem, hääleõigus, hääletamine, eelhääletamine, valimiskünnis, boikoteerimine; streikimine; ühiskonnakriitika avaldamine; osalemine erakonna tegevuses;</i>
3.1. Teema: Demokraatia toimimine igapäevases elus.
<i>Põhifookus B: demokraatia ohud - korruptsioon demokraatliku ühiskonna õõnestajana.</i>
Õpitulemused
• selgitab avaliku konkursi tähtsust; • toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; • märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma; • toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>õigusriik, korruptsioon</i>
3.2. Teema: Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda.
<i>Põhifookus A: demokraatliku riigi toimimine (sh EL kontekstis)</i>
Õpitulemused
• selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet; • teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; • nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid; • teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma; • teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>õigusriik, võimude lahusus, seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim, põhiseaduslik institutsioon, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, President, õiguskantsler, riigikontroll, kohalikomavalitsus, kohus, EL Parlament, EL Komisjon, EL Ülemkogu, ministeerium, riigiamet, põhiseadus, menetlus</i>
3.2. Teema: Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda.
<i>Põhifookus B: demokraatliku võimu toimimine minu kodukohas (ja minu võimalus otsustusprotsessidesse kaasatud olla)</i>

Õpitulemused
• selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet; • loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; • toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; • teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; • nimetab põhiseaduse abil kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid; • teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist; • analüüsib enda võimalusi kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>kohalikomavalitsus, volikogu, linnapea, vallavanem, linna-/vallvalitsus, eelarve, kohalikud maksud, kaasav eelarve, noortevolikogu, osalusdemokraatia, rahvaalgatus</i>

4. Kodanikuühiskond - mida annab vabakonnas osalemine ning kuidas rahva tahet maksma panna. (10 tundi)
Teema: Kodanikuühiskond - mida annab vabakonnas osalemine ning kuidas rahva tahet maksma panna.
<i>Põhifookus: osalemise tahte tekitamine.</i>
Õpitulemused
• analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel; • toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; • Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>kodanikuühiskond, vabakond, huvirühmad, erakond/partei, arengu-/humanitaarabi; rahvaalgatus, streik, boikott, märgukiri, miiting, ühiskonnakriitika, polariseerumine.</i>

5. Ärisektori toimimine - milline on riigi roll majanduse reguleerimisel, kuidas olla ise ettevõtlik, saada hakkama (töö)туру kontekstis ning olla rahatark. (12 tundi)
5.1. Teema: Turumajanduse olemus ja riigi roll selles.
<i>Põhifookus: kuidas tekib ühiskonnas tulu ning mõistab, kuidas toimib heaoluriik. Teab, mille alusel riik tulu ümber jagab.</i>
Õpitulemused

• kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist; • teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse; • teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest; • järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: ressurss, majandussüsteem, vaba turg, monopol, osaühing, äriplaan, kasum, kahjum, teaduspõhine majandus, heaoluriik, riigieelarve, otsesed maksud, kaudsed maksud, tuludeklaratsioon, sotsiaalne ettevõtlus, õiglase kaubandus, eksport, import.
5.2. Teema: Tööturg.
<i>Põhifookus: noored ja täiskasvanud tööturul</i>
Õpitulemused
• analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused; • analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: tööturg, tööandja, töövõtja, brutopalk, netopalk, tööleping, ümbrikupalk, CV
5.3. Teema: Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine.
<i>Põhifookus: oma kulude ja tulude teadlik planeerimine</i>
Õpitulemused
• analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist; • selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;
Mõisted, märksõnad (<i>Mis toetavad teema fookust</i>)
Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: <i>inflatsioon, intress, investeering, krediidi kulukuse määr, eelarve, ostubuum, tarbijakaitse, tootemärgised, ostujõud</i>

6. Eesti ja maailm: kuidas rahvusvaheline olukord Eestit mõjutab ning kuidas väikeriik saab oma huve rahvusvahelistes suhtluses teostada. (8 tundi)
Teema: Eesti ja maailm: kuidas rahvusvaheline olukord Eestit mõjutab ning kuidas väikeriik saab oma huve rahvusvahelistes suhtluses teostada.
<i>Põhifookus: kuidas Eesti oma huve rahvusvahelises suhtluses realiseerib.</i>
Õpitulemused
• analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid; • selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;

- teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;
- toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga;
- teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.

Mõisted, märksõnad (*Mis toetavad teema fookust*)

Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: *Euroopa Liit, EL Parlament, EL Komisjon, Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO), ÜRO, euro, diplomaatia, humanitaarabi organisatsioonid, hargmaised ettevõtted*

AJALUGU JA ÜHISKOND II ASTE LÕK Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Ajaloo õpetamine põhikoolis kujundab õpilastes huvi ajaloo vastu. See hõlmab arusaamist sündmustest ja muutustest oma lähikonna ning inimkonna ajaloos ja aja kulgemise seaduspärasustest. Õpetus algab õpilase ja tema pere elukäigu seostamisest kodukoha ja Eesti ajalooga. Aine käsitlemine aitab luua teadmist, et iga inimene on osa ajaloost ning et ajalugu mõjutab igaüht. Õpetamine põhineb kontsentrisuse printsiibil, toetudes ajateljele ning lähtudes varemõpitust.

Õppeaine eesmärgid on:

- tekitada huvi oma pere, kodukoha ja kodumaa mineviku vastu;
- laiendada ainealaseid teadmisi;
- suunata aduma inimeste eluolu muutumist läbi aja;
- suunata mõistma aja kulgemise seaduspära;
- arendada lugemis- ja kirjutamisoskust;
- laiendada sõnavara;
- arendada oskust küsida vajadusel abi ja selgitusi;
- õpetada mõistma enda kui kodaniku rolli ühiskonnas ning oma õigusi ja kohustusi.

Õpetuse eesmärgid

Ajalooõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu; teab, et minevik on olnud muutuv ja väga mitmekesine;
- 2) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
- 3) kirjeldab abivahendite toel olulisi ajaloosündmusi, inimeste eluviisi ja tegevusalasid õpitud ajastutel;
- 4) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi; teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
- 5) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna, kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
- 6) teab ja väärtustab kombeid ning traditsioone oma kultuuris; väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 7) leiab infot eri teabeallikatest, oskab hinnata erinevate teabeallikate usaldusväärsust.

Õpitulemused II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb huvi oma pere, kodukoha ja kodumaa vastu;
- 2) mõistab ajatelje abil sündmuste ajalist järgnevust ja ajaloo jaotamist ajastuteks;
- 3) tajub eluolu ja esemelise keskkonna muutumist läbi aja;

- 4) teab, kuidas muutus inimeste eluolu muinasajal;
- 5) teab mõnd olulist ajaloolist isikut ja tema rolli ajaloos.

Lõiming üldpädevustega

- 1) kultuuri- ja väärtuspädevus – tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna, väärtustab maailma eri rahvaste ja kultuuride mitmekesisust, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamuste vabalt ja lugupidavalt, tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning väärtustab eesti keele ja kultuuri säilimist ja arengut; tunneb ja järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;
- 2) sotsiaalne ja kodanikupädevus – on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust; teab oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab nende eest seista, arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi; järgib vastutustundlikult ühiselu reegleid, konflikte lahendades arvestab seadusi ning moraalinorme;
- 3) enesemääratluspädevus – mõistab ja väärtustab iseennast ja enda arengut, hindab adekvaatselt oma võimeid ja toimetulekut igapäevaelus, juhib oma käitumist erinevates olukordades; väärtustab tervislikku eluviisi, on füüsiliselt aktiivne;
- 4) õpipädevus – õpib vastavalt oma võimetele, planeerib õppimist, sh enesekontrolli, järgib kavandatut. Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutab sobivaid teabevahendeid. On avatud uutele teadmistele ja oskustele;
- 5) suhtluspädevus – suhtleb olukorda ja suhtlemispartnereid arvestades, esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus; loeb, mõistab, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel, kasutab teabevahendeid; mõistab ja kasutab võõrkeeles lihtsamaid igapäevaseid väljendeid ning fraase, tuginedes vajaduse korral abivahenditele;
- 6) matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus – lahendab elulisi probleemsituatsioone, kasutades omandatud matemaatilisi, loodusteaduslikke ja/või tehnoloogiaalaseid teadmisi-oskusi ning (abi)vahendeid; mõistab inimese ja keskkonna vahelisi seoseid, suhtub elukeskkonda vastutustundlikult ja hoolivalt, elab ning tegutseb loodust ja keskkonda säästvalt;
- 7) ettevõtlikkuspädevus – on tegutsemisaldis, väärtustab praktilist tööd ja on valmis kutse- ja elukestvaks õppeks. Hindab adekvaatselt oma võimeid. Püstitab ja täidab endale seatud eesmärgid ning võtab vastutuse oma tegude eest;
- 8) digipädevus – orienteerub ja tegutseb infotehnoloogilises maailmas eesmärgipäraselt ja turvaliselt. Otsib ja kasutab infot, tunneb lihtsamaid programme ja keskkondi. Järgib digikeskkonnas üldkehtivaid moraali- ja väärtuspõhimõtteid.

Lihtsustatud õppe puhul tuleb arvestada õpilaste arenguperioode, mis jagunevad järgmiselt:

1.–2. kl, 3.–5. kl, 6.–7. kl, 8.–9. kl.

Selline jaotus, mis ei ühti kooliastmetega, tuleneb õpilaste arengu seaduspärasustest – muutustest õppijate kognitiivses arengus ning kõne ja isiksuse arengus.

LÕK - Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 3.–5. klassis

(1) Teisel arenguperioodil jätkub positiivse suhtumise kujundamine õppimisse, keskendutakse õpiharjumuste ja -oskuste ning püsivuse arendamisele. Õpetaja olulisim ülesanne on toetada iga õpilase eneseusku ja motivatsiooni.

(2) Tähelepanu pööratakse eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sh üksteist toetavate suhete kujunemisele õpilaste vahel.

(3) Õpilased vajavad jätkuvalt suunamist ja õpitegevuse reguleerimist, sh eeskuju ja näidiseid õpiülesannete sooritamisel. Sisekõne kujunemine võimaldab neil arendada oma oskusi õpitegevuse kavandamisel ja reguleerimisel: orienteerumist ülesandes, planeerimist, algoritmide ja tuttavate abivahendite valikut ning kasutamist, enesekontrolli sooritamist.

(4) Õpilastel kujundatakse oskust mõista ning järgida lühikesi ja lihtsaid tööjuhiseid, nii suulisi kui ka kirjalikke lihtkorraldusi.

(5) Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Õpilased vajavad õpitegevustes abivahendeid, näitlikkust, sh algoritme.

Taotletavad pädevused 3.–5. klassis

5. klassi lõpuks õpilane:

1) osaleb jõukohaselt ühistevõttes, abistab kaaslast; alustab ja jätkab dialoogi; väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil);

2) mõistab omandisuhteid oma-võõras-ühine ja käitub vastavalt;

3) hoolitseb oma välimuse ja tervise eest;

4) hoiab puhtust ja korda kodus ja koolis; käitub looduses hoolivalt;

5) oskab õppida üksi ning koos teistega, paaris ja rühmas, vormistab oma õpiülesanded nõuetekohaselt;

6) täidab ülesandeid eeskuju, näidise ja õpitud oskuse piires verbaalse korralduse (sh kirjaliku juhendi) järgi; kasutab õpiülesannete täitmisel tuttavaid abivahendeid (sh lihtsaid skeeme ja sümbolite);

7) kirjeldab oma õpitegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele; kasutab täiskasvanu suunamisel õpitud enesekontrollivõtteid;

8) vaatab sihivõttel, võrdleb ning rühmitab etteantud rühmitusala järgi esemeid ja nähtusi; kirjeldab neid õpetaja küsimuste ja tugisõnade abil;

9) loeb õpitud teksti ladusalt, leiab ja mõistab suunamisel tekstides sisalduvat teavet;

10) eristab tuttavates olukordades ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki; arvestab teadaolevaid motive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnenu iseloomuomadusi;

11) arvutab ja mõõdab õpitud oskuste piires;

12) oskab täiskasvanu juhendamisel kasutada lihtsamaid arvutiprogramme ning kodus ja koolis kasutatavaid tehnilisi seadmeid;

13) käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja järgib lihtsamaid kombeid; kirjeldab täiskasvanu suunamisel oma käitumist konfliktsituatsioonis;

14) oskab ohtlike olukordi vältida ja ohuolukorras abi kutsuda; oskab ohutult liigelda;

15) austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki, tunneb selle sümbolite ning täidab nendega seotavaid käitumisreegleid.

LÕK Õppetegevus 6.–7. klassis

6. klassis algav ajaloo õppimine võimaldab õpilastel suhestuda minevikuga.

Ajalooõpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloo osalejast.

Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu.

Toetatakse õpilase isiklike kogemuste ning eelnevatele teadmistele ja kujutlustele, kesksel kohal on nende aktualiseerimine ja süstematiseerimine.

Ajalooaga tutvumine algab enamasti õpetaja suunamisel ja juhendamisel, kasutatakse praktilisi õpiülesandeid (nt vanematelt ja vanavanematelt teabe kogumine oma pere ja suguvõsa kohta).

Korraldatakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, vaadatakse õppefilme.

Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet.

Ajalootunnis kasutatavad õpitegevused (lugemine, küsimustele vastamine, arutlemine, jutustuse kuulamine, ümberjutustamine) toetavad õpilaste psüühiliste protsesside ja kõne arengut, sealhulgas sõnavara rikastumist.

Uut teemat käsitlema asudes selgitatakse välja õpilase eelteadmised ja laiendatakse sõnavara, et vältida võimalike väärkujutluste kinnistumist ja uute kujunemist.

6. klassis omandatakse teadmisi õpilase lähiümbruse kohta,

7. klassis keskendutakse juba laiemalt Eesti ajaloo ja üldajaloo õppimisele.